

ΕΚΠ
1314^κ

ΕΚΠ

1314^κ

Σελ. 1314^K

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ

ΜΕΤΑ

ΤΩΝ ΣΗΜΑΝΤΙΚΩΤΑΤΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΤΗΣ ΑΛΛΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΥΠΟ

ΑΛΚΙΒΙΑΔΟΥ Σ. ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ

ΕΓΚΡΙΘΕΙΣΑ

έν τῷ διαγωνισμῷ τοῦ ἔτους 1894 ὡς μόνον διδασκτικὸν βιβλίον
καὶ έν τοῖς διαγωνισμοῖς τῶν ἔτων 1895, 1896,
1897, 1899 καὶ 1904

ΕΚΔΟΣΙΣ ΙΑ' ΕΙΣ ΤΕΥΧΗ ΤΡΙΑ

Κατὰ τὸ τελευταῖον πρόγραμμα τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας
ΤΕΥΧΟΣ Β' ΜΕΤΑ ΠΟΛΛΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ

- α') Ἑλληνική ἱστορία ἀπὸ τοῦ Φιλίππου μέχρι
τῆς ἀλώσεως τῆς Κορίνθου ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων.
β') Τὰ κεφαλαιωδέστατα τῆς Ῥωμαϊκῆς ἱστορίας.
γ') Βυζαντιακὴ ἱστορία.

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ ΤΗΣ Β' ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝ. ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Ἐξδοτῆς Ἰωάννης Δ. Κολλαροῦ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",

44 — ΕΝ ΟΔῶ ΣΤΑΔΙΟΥ — 44

1909

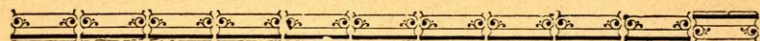
Τὰ γνήσια ἀντίτυπα φέρουσι τὴν σφραγίδα τοῦ συγγρα-
φέως καὶ τὴν τοῦ βιβλιοπωλείου τῆς « Ἐστίας ».

Μπαλάνης

Κληρ. Δφ. 1488/1963

ΤΥΠΟΙΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑ ΛΕΩΝΗ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ

ΜΕΤΑ ΤΩΝ

ΣΗΜΑΝΤΙΚΩΤΑΤΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΤΗΣ ΑΛΛΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΜΕΡΟΣ Β΄.

ΒΙΒΛΙΟΝ Α΄.

ΑΠΟ ΤΟΥ ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΑΛΩΣΕΩΣ ΤΗΣ ΚΟΡΙΝΘΟΥ
ΥΠΟ ΤΩΝ ΡΩΜΑΙΩΝ

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Α΄.

ΑΠΟ ΤΟΥ ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΧΑΙΡΩΝΕΙΑΙ ΜΑΧΗΣ

§ 1. Οί Μακεδόνες πρὸ τοῦ Φιλίππου.

Τὸ μακεδονικὸν βσιλείον ιδρύθη κατὰ τὴν ὀγδόην π. Χ. ἑκκονταετηρίδα. Πρωτεύουσα τοῦ βσιλείου τούτου καὶ ἔδρα τῶν βασιλέων κατὰ μὲν τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ἦτο ἡ ἐπὶ τοῦ Λυδίου ποταμοῦ Ἐδεσσα, ἣτις καὶ Αἰγαὶ ὕστερον ἑκαλεῖτο, ἀπὸ δὲ Ἀρχελάου τοῦ Β΄ ἦτο ἡ Πέλλα. Οἱ Μακεδόνες κατ' ἀρχὰς ἦσαν ἐλεύθεροι, πρὸ τῶν περσικῶν δὲ πολέμων, ὅτε ὁ Πέρσης στρατηγὸς Μεγάβαζος εἰσέβαλεν εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἠναγκάσθησαν νὰ γίνωσιν ὑποτελεῖς εἰς τὸν βσιλέα τῶν Περσῶν Δαρεῖον. Ἦτο δὲ τότε βσιλεὺς τῶν Μακεδόνων Ἀμύντας ὁ Α΄ (540 — 498 π. Χ.). Τούτου υἱὸς καὶ διάδοχος ὑπῆρξεν Ἀλέξανδρος ὁ Α΄

(498—454), αὐτὸς οὗτος δηλαδή, ὅστις ὑπὸ τοῦ Μακρδονίου ἀπεστάλη πρεσβευτὴς πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀλεξάνδρου τούτου, μετὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην, οἱ Μακεδόνες ἀπέσεισαν τὸν περσικὸν ζυγόν. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων ἐγένετο ὁ υἱὸς αὐτοῦ Περδίκκας ὁ Β΄ (454—413) καὶ μετὰ τοῦτον Ἀρχέλαος ὁ Β΄ (413—399), ὅστις μετέστησε τὴν καθέδραν του ἀπὸ τῆς Ἐδέσσης εἰς Πέλλαν, εἰσῆγαγεν εἰς Μακεδονίαν ἀγῶνας ὁμοίους πρὸς τοὺς ὀλυμπιακοὺς καὶ ἐφιλοξένει ἐν τῇ κλῆτῇ του Ἑλληνικαὶ ποιητὰς ὡς τὸν Εὐριπίδην, καὶ καλλιτέχνας, ὡς τὸν Ζεῦξιν.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀρχελαοῦ πλείστοι ἰσχυροὶ Μακεδόνες ἤριζον περὶ τοῦ θρόνου, ἕως οὗ μετὰ ἕξ ἔτη ἐγένετο βασιλεὺς Ἀμύντας ὁ Β΄ (393—369). Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸν θάνατον τούτου νέκι πάλιν περὶ τοῦ θρόνου ἤρχισαν ἔριδες. Πρὸς κατάπαυσιν δὲ τῶν ἐρίδων μετέβη εἰς Μακεδονίαν ὡς δικαιοκτῆς ὁ Πελοπίδας, ὅστις ἀνεβίβασεν ἐπὶ τοῦ θρόνου τὸν πρωτότοκον υἱὸν τοῦ Ἀμύντου Ἀλέξανδρον τὸν Β΄, παρέλαβε δὲ μεθ' ἑκαστοῦ ὡς ἄμνηρον τὸν νεώτερον ἀδελφὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου, τὸν περιήρημον μετὰ ταῦτα γινόμενον Φίλιππον. Ἀλλὰ μετὰ ἐν ἔτος (τῷ 368) ὁ Πτολεμαῖος Ἀλωρίτης ἐφόρευεν Ἀλέξανδρον τὸν Β΄ καὶ ἐγένετο αὐτὸς βασιλεὺς. Ἐβασίλευσε δὲ ὁ Πτολεμαῖος τρία ἔτη, ἤτοι μέχρι τοῦ 365, ὅποτε ἐδολοφονήθη ὑπὸ τοῦ δευτεροτόκου τοῦ Ἀμύντου υἱοῦ, Περδίκκου τοῦ Γ΄. Τέλος ὁ Περδίκκας οὗτος βασιλεύσας πέντε ἔτη ἔπεσεν ἐν τινι μάχῃ πολεμῶν πρὸς τοὺς Ἰλλυριοὺς· ἀφῆκε δὲ υἱὸν ἀνήλικον, Ἀμύνταν τὸν Γ΄. Ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Περδίκκου τοῦ Γ΄ ἰσχυροὶ τινες Μακεδόνες ὠφελούμενοι ἐκ τῆς μικρᾶς ἡλικίας τοῦ Ἀμύντου προέβηλον ἀξιώσεις ἐπὶ τοῦ θρόνου. Νέκι λοιπὸν ἔριδες ἤρχισαν ἐν Μακεδονίᾳ· ἕνεκα δὲ τῶν ἐρίδων τούτων διέτρεχεν ἡ χώρα τὸν μέγιστον τῶν κινδύνων.

§ 2. Φίλιππος ὁ Β΄.

Ὅτε ἡ Μακεδονία εὕρισκετο ἐν μεγίστῃ ἀνυχρίχῃ καὶ ἀνωμολίᾳ, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Περδίκκου τοῦ Γ΄ Φίλιππος εὕρισκετο εἰσέτι ὡς ἄμνηρος ἐν Θήβαις, ἐνθα πλησίον τοῦ Ἐπαμεινώνδου εἶχεν ἀνα-

τραρχῆ λαμπρῶς. Ὁ Φίλιππος λοιπὸν οὗτος, μαθὼν τὴν οἰκτρὰν κατάστασιν τῆς πατρίδος του, δραπετεύει ἐκ Θηβῶν καί, σπεύσας εἰς Μακεδονίαν, ἀναλαμβάνει τὴν βασιλείαν ὡς ἐπίτροπος τοῦ ἀνηλίκου ἀνεψιοῦ του καὶ κατορθώνει ἐν διαστήματι ὀλίγου χρόνου νὰ ταπεινώσῃ πάντας τοὺς ἔχοντας ἀξιώσεις ἐπὶ τοῦ θρόνου. Τοῦτο δὲ κατορθώσας σχηματίζει τὴν μακεδονικὴν φάλαγγα, ἥτις ἀπέβη περίφημος ἕνεκα τοῦ τελείου ὀπλισμοῦ, τῆς αὐστηρᾶς πειθαρχίας καὶ τῶν λαμπρῶν στρατιωτικῶν ἀσκήσεων τῶν ἀποτελούντων αὐτὴν ἀνδρῶν· ἔπειτα δὲ ὑποτάσσει τὴν Παιονίαν καὶ μέρος τῆς Ἰλλυρίας, καὶ τέλος καταπατεῖ τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνεψιοῦ του καὶ ἀναγορεύεται βασιλεὺς (359). Μετὰ ταῦτα στραφεῖς πρὸς τὰ παράλια ἐκυρίευσεν τὰς ἀποικίας τῶν Ἑλλήνων Ἀμφίπολιν, Πύδναν καὶ Ποτειδαίαν, ὡς καὶ πάντα τὰ παράλια τὰ μεταξὺ τῶν ποταμῶν Στρυμόνος καὶ Νέστου, ἐνθα ὑπῆρχον πλούσια μεταλλεῖα χρυσοῦ, καὶ τέλος ἐπεξέτενε τὴν ἀρχὴν του ἐν Θεσσαλίᾳ. Ταῦτα δὲ πάντα κατορθώσας δὲν προσεῖχε πρὸς ἄλλο τι εἰμὴ πῶς ν' ἀναμιχθῆ εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος.

§ 3. Δημοσθένης. Ὑποταγὴ χαλκιδικῶν πόλεων καὶ τῆς Ὀλύνθου εἰς τὸν Φίλιππον.

Θέλων ὁ Φίλιππος ν' ἀναμιχθῆ εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος μετεχειρίζετο πρὸς τοῦτο πᾶν μέσον καὶ κατώρθωσε νὰ ἔχη εἰς πλείστας πόλεις ἀνθρώπους μισθωτοὺς, οἵτινες ὑπερήσπιζον τὰ συμφέροντά του. Καὶ ἐν αὐταῖς δὲ ταῖς Ἀθήναις πολλοὺς τοιούτους τῶν συμφερόντων του ὑπερασπιστὰς εἶχεν, ἐν οἷς διέπρεπεν ὁ ῥήτωρ Αἰσχίνης. Ἀλλὰ, ἂν καὶ εἶχε πολλοὺς ἐν Ἀθήναις φίλους, εἶχεν ὅμως καὶ ἀντιπάλους, οἵτινες δὲν ἐπεθύμουν ἄλλο τι εἰμὴ τὸν κατ' αὐτοῦ πόλεμον. Τῶν ἀντιπάλων τούτων τοῦ Φιλίππου φοβερῶτατος ὑπῆρξεν ὁ μέγιστος τῶν ῥητόρων τοῦ κόσμου Δημοσθένης, ὅστις διὰ τῶν κεραυνοβόλων λόγων του ἀνέλαβε ν' ἀνεγείρῃ ἐκ τοῦ ληθάργου τοὺς Ἀθηναίους καὶ ὑπέδειξεν εἰς αὐτοὺς τὸν κίνδυνον, τὸν ὁποῖον διέτρεχαν ἀπὸ τοῦ πανούργου Φιλίππου (351). Ἀλλὰ μετ' ὅλα ταῦτα ὁ Φίλιππος ἐξηκολούθει τὴν κατα-

κτητικήν του πορείαν καὶ πρῶτον μὲν διὰ τῆς βίρας κυριεύει πολ-

Δημοσθένης

λὰς χαλκιδικὰς πόλεις, ἔπειτα δὲ διὰ προδοσίας τὴν Ὀλυνθον,
πρὸς βοήθειαν τῆς ὁποίας εἶχον ἀποστείλῃ ἐπικουρίας τινὰς καὶ

οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ προτροπὴν τοῦ Δημοσθένους, ὁπότε ἐξεφώνησε τοὺς τρεῖς περιφήμους ὀλυμπιακοὺς λόγους του.

§ 4. Ἀνάμιξις τοῦ Φιλίππου εἰς τὰ τῆς Ἑλλάδος.

Καταστάς ὁ Φίλιππος ἰσχυρότατος βασιλεὺς δὲν περιέμενεν ἄλλο τι εἰμὴ νὰ εὕρῃ ἀφορμὴν, ὅπως ἀναμιχθῇ εἰς τὰ τῆς Ἑλλάδος. Τέλος ἡ ἀφορμὴ ἐδόθη ὡς ἐξῆς. Ἐν ἔτει 356 π. Χ. οἱ Φωκεῖς εἶχον καλλιεργήσῃ μέρος γῆς ἀνήκον εἰς τὸν ἐν Δελφοῖς ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἀμφικτιονικὸν συνέδριον κατεδίκασεν αὐτοὺς εἰς ὑπέρογκον χρηματικὴν ζημίαν, διήρπασαν οὗτοι τοὺς θησαυροὺς τοῦ ναοῦ καὶ βοηθούμενοι καὶ ὑπὸ ἄλλων Ἑλλήνων ἐξεστράτευσαν κατὰ τῶν Θηβαίων, διότι εἰς αὐτοὺς τὸ συνέδριον εἶχεν ἀναθέσῃ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεώς του. Τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν ἀπὸ τοῦ ἔτους 356 εἶχεν ἀρχίσῃ ὁ φωκικὸς ἢ ἱερὸς λεγόμενος πόλεμος. Ἄλλ' ἐν ἔτει 346 οἱ Θηβαῖοι ἀπέκκαμον πολεμοῦντες πρὸς τοὺς Φωκεῖς. Διὰ τοῦτο ἐζήτησαν τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Φιλίππου, οὗτος δὲ λίαν εὐχαρίστως εἰσβλῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα κατέλυσε τὸν φωκικὸν πόλεμον. Δι' ἀποφάσεως δὲ τοῦ ἀμφικτιονικοῦ συνεδρίου αἱ δύο ψῆφοι, τὰς ὁποίας εἶχον ἐν τῷ συνεδρίῳ οἱ Φωκεῖς, ἐδόθησαν εἰς τὸν Φίλιππον, ἅπασαι δὲ αἱ πόλεις τῆς Φωκίδος πλὴν μιᾶς κατεσκάφησαν, πάντες δ' οἱ Φωκεῖς ἠναγκάσθησαν νὰ κατοικήσωσιν εἰς μικρὰς κώμας, ὧν ἐκάστη νὰ μὴ ἔχῃ περισσοτέρας τῶν 50 οἰκιῶν. Μετὰ ταῦτα ὁ Φίλιππος ἐστράφη πάλιν πρὸς βορρᾶν καὶ ἐπεξέτεινε τὴν κυριαρχίαν του μέχρι τοῦ Δουνάβεως. Τότε δ' ἐπολιόρησε καὶ τὸ Βυζάντιον, ἀλλ' ἠναγκάσθη νὰ λύτῃ τὴν πολιορκίαν, διότι προσεβλήθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, τῶν ὁποίων στρατηγὸς ἦτο ὁ περίφημος Φωκίων.

§ 5. Ἡ ἐν Χαιρωνείᾳ μάχη.

Δὲν παρῆλθον πολλὰ ἔτη ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ φωκικοῦ πολέμου, ὁπότε οἱ Λοκροὶ τῆς Ἀμφίσσης κατηγορήθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου ῥήτορος Αἰσχίνου εἰς τὸ ἀμφικτιονικὸν συνέδριον, ὅτι ἐκάλλιέργησαν μέρος γῆς ἀνήκον εἰς τὸν ἐν Δελφοῖς ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ ἕνεκα τούτου κατεδικάσθησαν εἰς χρηματικὴν ζημίαν.

Ἐπειδὴ δὲ ἤρουϋντο οἱ Λοκροὶ τὴν πληρωμὴν, τὸ συνέδριον προσεκάλεσε τὸν Φίλιππον νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀπόφασιν. Ὁ Φίλιππος λαβὼν τὴν πρόσκλησιν ἔσπευσεν ἀμέσως καὶ ὑπέταξε τοὺς Ἀμφισσεις. Ἀλλὰ μὴ περιοριζόμενος εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀναθεθείσης εἰς αὐτὸν ἐντολῆς ἐφάνη ἔχων κατακτητικὸς σκοποὺς ἐν Ἑλλάδι

Αἰσχίνης

καὶ κατέλαβε τὴν ὀχυρὰν Ἐλάτειαν τῆς Φωκίδος (τὸ σημερινὸν Δραχμάνι).

Ἡ ἀγγελία τῆς καταλήψεως τῆς Ἐλατείας, ὡς ἦτο ἐπόμενον, ἐνεποίησε μέγαν τρόμον εἰς πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα. Δύο δὲ μεγάλαι πόλεις διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ ἐξοχωτάτου ῥήτορος Δημοσθένους ἀνέλαβον νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τοῦ Φιλίππου· ἦσαν δὲ αἱ πόλεις

αὐται αἱ Ἀθηναίαι καὶ αἱ Θηβαίαι, ἐνούμεναι ἐπισήμως τώρα κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς ἀπωλείας τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας, ἐν ᾧ ἐπὶ αἰῶνας πρότερον ἦσαν πολέμιαὶ πρὸς ἀλλήλας. Περὶ τὰς δύο ταύτας συμμάχους πόλεις ἐτάχθησαν καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν Ἑλλήνων, οἱ Κορίνθιοι καὶ οἱ Μεγαρεῖς, οἱ Κερκυραῖοι καὶ οἱ Φωκεῖς, οἱ Εὐβοεῖς καὶ οἱ Ἀχαιοί. Στρατὸς λοιπὸν ἀποτελούμενος ἐκ 40 000 ἀνδρῶν καὶ διοικούμενος ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων στρατηγῶν Στρατοκλέους, Χάρητος καὶ Λυσικλέους καὶ τοῦ Θηβαίου Θεαγέ- νου, ὄρμηξ κατ' Αὐγούστον τοῦ 338 κατὰ τοῦ ἐν Χαιρωνείᾳ Φιλίππου, ὅστις ὠδήγει 30 000 πεζῶν καὶ 2 000 ἵππέων καὶ εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὸν δεκαοκταετῆ υἱὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἡ μάχη ὑπῆρξε πεισματώδης καὶ αἱματηρά, πολλοὶ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν ἐφρονεύθησαν, πάντες δ' οἱ ἀποτελοῦντες τὸν ἱερὸν λόχον τριακῶσιοι Θηβαῖοι κατατροπωθέντες ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἔπεσον νεκροί. Τέλος ὁ Φίλιππος ἐνίκησεν.

Μετὰ τὴν φοβερὰν ταύτην ἦτταν τῶν Ἑλλήνων ἡδύνατο βε- βαίως ὁ νικητὴς Φίλιππος νὰ καταλάβῃ τὰς Ἀθήνας καὶ τὰς ἄλλας πόλεις· ἀλλὰ δὲν ἔπραξε τοῦτο, διότι σκοπὸς τοῦ Φιλίππου δὲν ἦτο νὰ καταστρέψῃ ὀλοτελῶς τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ νὰ ἐνώσῃ ἀπάσας τὰς ἑλληνικὰς πόλεις ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν του καὶ νὰ καταβάλλῃ τὸ περσικὸν βασιλείον. Διὰ τῆς γενομένης λοιπὸν εἰρήνης ἠρκέσθη μόνον ν' ἀναγνωρισθῇ ἀρχιστράτηγος τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τῶν ἐν Κορίνθῳ συνελθόντων ἀντιπροσώπων τῶν ἑλληνικῶν πόλεων. Μόνοι δὲ οἱ Σπαρτιάται δὲν ἀπέστειλαν εἰς Κόρινθον ἀντιπροσώπους ἀλλ' εἶπον, ὅτι πατροπαράδοτον εἰς αὐτοὺς ἦτο ν' ἄρχωσι καὶ οὐχὶ νὰ ὑποτάσσωνται. Τοιοῦτοτρόπως διὰ τῆς ἐν Χαιρωνείᾳ μάχης οἱ Ἕλληνες ἐταπεινώθησαν, διότι καὶ μὲν διετήρησαν τὴν ἐλευθερίαν των, ἀλλ' ἠναγκάσθησαν νὰ ἀναγνωρίζωσι πλέον τὴν μακεδονικὴν κυριαρχίαν. Πρὸς αἰωνίαν μνήμην τῶν ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ πεσόντων ἔστησαν μετὰ ταῦτα οἱ Ἕλληνες ἐν Χαιρωνείᾳ κολοσσιαῖον λίθινον λείοντα, τοῦ ὁποῖου τὰ λείψανα σώζονται μέχρι σήμερον.

Ἀπελθὼν ὁ Φίλιππος τῆς Ἑλλάδος μετέβη εἰς Μακεδονίαν καὶ ἤρχισε νὰ παρασκευάζεται διὰ τὴν κατὰ τῶν Περσῶν ἐκστρατείαν.

Ἄλλ' αἴφνης, ἐν ᾧ ἠτοιμάζετο διὰ τὴν μεγάλην ταύτην ἐκστρατείαν, ἐδολοφονήθη ὑπὸ τινος τῶν σωματοφυλάκων του, Παυσανίου ὀνομαζομένου (τῷ 336 π. X.).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

ΑΠΟ ΤΟΥ Μ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΑΔΩΣΕΩΣ
ΤΗΣ ΚΟΡΙΝΘΟΥ ΥΠΟ ΤΩΝ ΡΩΜΑΙΩΝ

§ 6. Ἀλέξανδρος ὁ μέγας.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φιλίππου (336) ἀνέβη ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Μκκεδονίας ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀλέξανδρος, ὅστις ἦτο τότε εικοσαετής τὴν ἡλικίαν. Ἐκ παιδικῆς ἡλικίας ὁ Ἀλέξανδρος κατέδειξεν ἐξοχώτατα προτερήματα, τὰ ὅποια προήγγελλον τὸ μέλλον μεγαλειόν του. Ὁ πατήρ του Φίλιππος ἐνωρὶς εἶχεν ἐννοήσει τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ ὅτε δὲ εἶδεν αὐτὸν νὰ κατορθώσῃ ἐν τῇ παιδικῇ του ἡλικίᾳ νὰ δαμάσῃ τὸν ἄγριον θεσσαλικὸν ἵππον Βουκεφάλαν, δὲν ἠδυνήθη νὰ κρατήσῃ τὰ δάκρυά του ἀπὸ τῆς ὑπερβολικῆς χαρᾶς, ἀλλ' ἐναγκαλισθεὶς αὐτὸν ἀνέκραξε· «Ζήτει, ὦ υἱέ μου, βσιλείαν ἄλλην κατ'ἀλληλον διὰ σέ, διότι ἡ Μκκεδονία δέν σε χωρεῖ».

Ὁ Ἀλέξανδρος ὄχι μόνον ἐπροικίσθη ὑπὸ τῆς φύσεως δι' ἐξόχων ἀρετῶν, ἀλλὰ καὶ ἠτύχησε νὰ λάβῃ καὶ ἀνατροφὴν σπανιωτάτην. Παιδαγωγοὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου ὑπῆρξαν μέχρι τοῦ δεκάτου τρίτου ἔτους τῆς ἡλικίας του ὁ συγγενὴς του Λεωνίδης, ὅστις ἦτο ἀνὴρ αὐστηρὸς κατὰ τὰ ἥθη, καὶ ὁ Ἀκαρνάν Λυσίμαχος. Ἀπὸ δὲ τοῦ δεκάτου τρίτου ἔτους καὶ ἐφεξῆς ἀνέλαβε τὴν διάπλασίν του ὁ μέγιστος φιλόσοφος Ἀριστοτέλης, ὅστις καὶ ἀνέδειξεν αὐτὸν ἄνθρωπον τέλειον καὶ βασιλέα μέγιστον.

Ὁ Ἀλέξανδρος, ὅτε παρέλαβε τὴν βσιλείαν, εὐθύς ἐξ ἀρχῆς εὐρέθη πρὸ μεγάλων κινδύνων, διότι ἀφ' ἐνὸς μὲν πολλοὶ τῶν ἐν Μκκεδονίᾳ ἰσχυρῶν ἐνήργουν ν' ἀρπάσωσι τὴν βσιλείαν, ἀφ' ἐτέ-

ρου δὲ πολλὰ ἑλληνικὰ πόλεις θελούσαι ν' ἀποκτήσωσι τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἐξηγέρθησαν κατ' αὐτοῦ. Ἐν Ἀθήναις μάλιστα ἡ ἐξέγερσις τῶν πολιτῶν διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Δημοσθένους ἀπέβη τοιαύτη, ὥστε ὁ μὲν Δημοσθένης ἀναβὰς ἐπὶ τοῦ βήματος τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου ἐξύμνησε τὴν πράξιν τοῦ δολοφόνου Πικυσαίου καὶ ἐξύβρισε τὸν Ἀλέξανδρον ἐπονομάσας αὐτὸν ἄνθρω-

Ἄριστοτέλης

πον εὐήθη, ὁ δὲ δῆμος ἐκ τῶν λόγων τοῦ Δημοσθένους πεισθεὶς ἐψήφισε νὰ τελεσθῇ διὰ τὸν θάνατον τοῦ Φιλίππου εὐχαριστήριος πρὸς τοὺς θεοὺς θυσία. Ἄλλ' ὁ Ἀλέξανδρος, ἂν καὶ εὐρέθη πρὸ τοιούτων κινδύνων, οὐδόλως ἐδίστασε. Καὶ πρῶτον μὲν κατέβαλε τοὺς ἐπιζητοῦντας τὴν βασιλείαν ἀντιπάλους του, ἔπειτα δὲ μετὰ μεγίστης ταχύτητος διηυθύνθη κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἄγων φοβερὸν στρατόν. Εἰσβαλὼν δὲ εἰς τὴν Ἑλλάδα τοσοῦτο κατέπληξε τοὺς

Ἕλληνας, ὥστε, ὅτε ἔφθασεν εἰς Κόρινθον, πᾶσαι αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις ἀπέστειλαν ἐκεῖ ἀντιπροσώπους, οἵτινες ἀνεκήρυξαν αὐτόν, ὡς ἄλλοτε εἶχον ἀνακηρύξει τὸν πατέρα του ἀρχιστράτηγον τῶν Ἑλλήνων διὰ τὸν κατὰ τῆς Περσίας πόλεμον. Μόνοι δὲ οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν Σπαρτιατῶν ἠρνήθησαν ἂν ἀγκυλώσῃσι τὸν Ἀλέξανδρον ὡς ἀρχιστράτηγον, εἰπόντες ὅτι πατροπαράδοτον ἦτο εἰς αὐτοὺς νὰ στρατηγῶσι καὶ οὐχὶ νὰ στρατηγῶνται. Ἐν τούτοις ὁ Ἀλέξανδρος, ἂν καὶ ἠδύνατο εὐκόλως νὰ ἐξαναγκάσῃ αὐτοὺς νὰ ὑποκύψωσι, δὲν ἠθέλησε, διότι δὲν ἐνόμιζε πρέπον νὰ μεταχειρισθῇ τὴν βίαν κατὰ τῆς μιᾶς καὶ μόνης ἐκείνης πόλεως, ἀφ' οὗ πᾶσαι αἱ ἄλλαι πόλεις οἰκιοθελῶς ἀνεγνώρισαν τὴν κυριαρχίαν του. Τέλος δὲ ἀπελθὼν ἐκ Κορίνθου ἐπανῆλθεν εἰς Μακεδονίαν, διὰ νὰ συμπληρώσῃ τὰς ἀναγκαίας παρασκευὰς διὰ τὸν κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμον.

Φθάσας εἰς Μακεδονίαν ὁ Ἀλέξανδρος ἔκρινε φρόνιμον, πρὶν ἀρχίσῃ τὸν κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμον, νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἀρχὴν του ἐπὶ τῶν Ἰλλυριῶν, Παιόνων καὶ Θρακῶν, οἵτινες, ἂν καὶ εἶχον ὑποταχθῆ εἰς τὸν Φίλιππον, ἐδείκνυον διαθέσεις ἐπαναστατικές. Ὄρμησε λοιπὸν κατ' αὐτῶν καὶ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ ὑπέταξεν αὐτούς. Ἀλλά, ἐν ᾧ εὕρισκετο εἰσέτι ἐκεῖ, διεδόθη αἴφνης ἐν Ἑλλάδι, ὅτι πολεμῶν πρὸς τοὺς λαοὺς ἐκείνους ὄχι μόνον ἐνίκηθη, ἀλλὰ καὶ ἐφονεύθη. Ἡ φήμη αὕτη προυξένησεν, ὡς ἦτο ἐπόμενον, χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν εἰς τοὺς Ἕλληνας· πρῶτοι δὲ οἱ Θηβαῖοι συγκροτήσαντες ἐκκλησίαν ἐξέδωκαν ψήφισμα, διὰ τοῦ ὁποίου ἀνεκήρυξαν τὴν ἐλευθερίαν τῶν καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀποστασίαν· πολλοὶ δὲ ἐκ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ὑπεσχέθησαν νὰ μιμηθῶσι τὸ παράδειγμα τῶν Θηβαίων καὶ νὰ βοηθήσωσιν αὐτοὺς μέλλοντας νὰ πολεμήσωσι κατὰ τῶν Μακεδόνων. Ἀλλά, ἐν ᾧ ἐν τοιαύτῃ καταστάσει εὕρισκοντο τὰ πράγματα, φθάνει αἴφνης πρὸ τῶν Θηβῶν ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ εἰκοσакισχιλίων πεζῶν καὶ τρισχιλίων ἰππέων καὶ προσβαλὼν τὴν πόλιν κυριεύει αὐτὴν ἐξ ἐφόδου, ἔπειτα δὲ κατασκάπτει αὐτὴν ἐκ θεμελίων, πλὴν τῆς Καδμείας, τῶν ναῶν καὶ τῆς οἰκίας τοῦ ποιητοῦ Πινδάρου. Τοῦτο δὲ τὸ πάθημα τῶν Θηβαίων τοσοῦτο κατετάραξε τοὺς ἄλλους

Ἕλληνας καὶ ἰδίως τοὺς Ἀθηναίους, ὥστε ἔσπευσαν οὗτοι ν' ἀποστείλωσι πρὸς αὐτὸν πρέσβεις καὶ νὰ ζητήσωσι παρ' αὐτοῦ συγγνώμην διὰ τὰς ἐπαναστατικὰς διαθέσεις των. Τέλος δὲ ὁ Ἀλέξανδρος συγχωρήσας αὐτοὺς ἐπανῆλθεν εἰς Μακεδονίαν.

§ 7. Ἡ παρὰ τὸν Γρανικὸν μάχη.

Ἐπιστρέψας ὁ Ἀλέξανδρος εἰς Μακεδονίαν ἤρχισε νὰ παρασκευάζεται διὰ τὴν κατὰ τῆς Περσίας ἐκστρατείαν. Ἐν ἔτει λοιπὸν 334 ἀφῆκεν ἐν Μακεδονίᾳ ἐπίτροπον τῆς βασιλείας τὸν ἄριστον στρατηγὸν Ἀντίπατρον μετὰ 12 000 πεζῶν καὶ 1 500 ἰππέων, αὐτὸς δὲ μετὰ 30 000 πεζῶν καὶ 5 000 ἰππέων διέβη τὸν Ἑλλήσποντον καὶ ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν Ἄβυδον. Ἐνταῦθα δὲ ἀποβιβάσθεις πρῶτον μὲν ἐθυσίασεν εἰς τὸν Δία, τὴν Ἀθηνᾶν καὶ τὸν Ἡρακλέα, ἔπειτα δὲ διηυθύνθη εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῆς Τροίας, ἔνθα ἐθυσίασε πρὸς τιμὴν τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τῶν ἡρώων τῆς Ἑλλάδος, τῶν λαβόντων μέρος εἰς τὸν τρωικὸν πόλεμον. Μετὰ δὲ ταῦτα κατελθὼν τῆς ἀκρόπόλεως ἐστεφάνωσε τὸν τάφον τοῦ Ἀχιλλέως, ἀπέστειλε δὲ τὸν φίλον του Ἡφιστίωνα νὰ στεφανώσῃ τὸν τάφον τοῦ Πατρόκλου. Τὸν τάφον δὲ τοῦ Ἀχιλλέως στεφανῶν ἐμακάρισε τὸν γενναϊότατον ἐκεῖνον ἄνδρα, διότι ἐφ' ὅσον μὲν ἔζη εἶχε φίλον πιστότατον τὸν Πάτροκλον, μετὰ θάνατον δὲ εἶχε θαυμάσιον κήρυκα τῶν πράξεών του τὸν Ὀμηρον. Μετὰ τὰς θυσίας ταύτας ἀναχωρήσας ὁ Ἀλέξανδρος ἐκ Τροίας διηυθύνθη πρὸς τὸν Γρανικὸν ποταμὸν.

Ὅτε ὁ Ἀλέξανδρος διηυθύνετο πρὸς τὸν Γρανικὸν ποταμὸν, ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν Δαρεῖος ὁ Γ' εἶχε μάθῃ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην τοῦ Ἀλεξάνδρου. Διὰ τοῦτο εἶχε διατάξῃ τοὺς σατράπαις τῶν διαφόρων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας μερῶν ὄχι μόνον νὰ ἐμποδίσωσι τὴν πρὸς τὰ ἔμπροσ πορείαν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ νὰ συλλάβωσι καὶ μαστιγώσωσιν αὐτόν. Τὴν δὲ διαταγὴν ταύτην τοῦ κυρίου των ἐμπληροῦντες οἱ σατράπαι ἐκεῖνοι εἶχον σπεύσῃ μετὰ εἰκοσακισχιλίων ἰππέων καὶ ἄλλων τοσοῦτων πεζῶν εἰς τὸν Γρανικὸν ποταμὸν καὶ καταλαβόντες τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ τούτου ἀνέ-

μενον ἐνταῦθα τὸν Ἀλέξανδρον. Δὲν παρήλθε δὲ πολὺς χρόνος, ὁπότε ἐπεφάνη ὁ Ἀλέξανδρος διευθυνόμενος πρὸς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ. Πρὸ τῆς ὄχθης δὲ ταύτης φθάσας ὁ μέγας οὗτος ἀνὴρ καὶ ἰδὼν τοὺς ἀπέναντι παρατεταγμένους Πέρσας δὲν ἀφῆκε νὰ παρέλθῃ καιρὸς, ἀλλ' ἀμέσως διαβάς τὸν ποταμὸν ὄρμαξ κατὰ τοῦ ἵππικοῦ τῶν Περσῶν καὶ συνάπτει φοινικὴν ἵππομαχίαν. Κατὰ τὴν ἵππομαχίαν ταύτην ὁ γενναῖος οὗτος βασιλεὺς ἀνεζήτηε ἰδίως τοὺς στρατηγούς τῶν Περσῶν καὶ ἐπιτιθέμενος κατ' αὐτῶν μετὰ ὑπερανθρώπου γενναιότητος ἐφόνευεν αὐτούς· τσαύτην δ' ἐν γένει καταστροφὴν προυξέει εἰς τοὺς ἐχθρούς, ὥστε μετ' ὀλίγον κατέθραυσε τὸ δόρυ του. Καὶ ἀμέσως μὲν τότε ἔλαβε παρὰ τοῦ Κορινθίου Δημακράτου ἄλλο δόρυ καὶ ἐφόνευσε δι' αὐτοῦ τὸν γαμβρὸν τοῦ Δαρείου Μιθριδάτην καὶ ἄλλους πολλοὺς ἐπιφανεῖς Πέρσας, ἀλλ' ἐνταῦθα διέτρεξε τὸν κίνδυνον νὰ πληγωθῆ εἰς τὴν κεφαλὴν θανασίμως ὑπὸ τινος σατράπου ἐπελθόντος κατ' αὐτοῦ ἐκ τῶν ὀπισθεν· ἐσώθη δ' ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Κλείτου, διότι μετὰ μεγάλης ἐτοιμότητος ὁ στρατηγὸς οὗτος προέλαβε καὶ ἀπέκοψε τὸν δεξιὸν ὄμον τοῦ σατράπου ἐκείνου. Τέλος δὲ ὁ Ἀλέξανδρος ἐνίκησεν ἐνταῦθα νίκην περιφανῆ καὶ τρέψας τὸ ἵππικὸν τῶν Περσῶν εἰς φυγὴν ὤρμησε κατὰ τοῦ πεζικοῦ αὐτῶν, τὸ ὁποῖον, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἀπετελεῖτο ἐκ μισθοφόρων Ἑλλήνων, καὶ μετ' ὀλίγον κατετρόπωσε καὶ αὐτὸ (334 π. X.).

Κατὰ τὴν μάχην ταύτην ἐφονεύθησαν ἐκ μὲν τῶν Μακεδόνων 115 μόνον, ἐκ δὲ τοῦ περσικοῦ στρατοῦ χίλιοι ἵππεις καὶ πάντες σχεδὸν οἱ πεζοὶ πλὴν δισχιλίων Ἑλλήνων, οἵτινες ἤχμαλωτίσθησαν. Πάντας δὲ τούτους τοὺς αἰχμαλωτισθέντας Ἑλληνας ἀπέστειλεν ὁ Ἀλέξανδρος εἰς Μακεδονίαν, διὰ νὰ ἐργάζωνται ἐκεῖ ὡς δοῦλοι· ἔπραξε δὲ τοῦτο, διότι, ἐν ᾧ ἦσαν Ἑλληνες, ἐτόλμησαν, ὡς εἶπε, νὰ πολεμήσωσιν ὑπὲρ τῶν βαρβάρων. Μετὰ τὴν μάχην ταύτην ὁ Ἀλέξανδρος θέλων νὰ καταστήσῃ τὴν λαμπρὰν νίκην του γνωστὴν εἰς τοὺς Ἑλληνας καὶ ἰδίως εἰς τοὺς Ἀθηναίους ἀπέστειλεν εἰς Ἀθήνας ἐκ τῶν λαφύρων τῆς μάχης ταύτης 300 ἀσπίδας, εἰς τὰς ὁποίας ἐπέγραψεν ἂ Ἀλέξανδρος Φιλίππου καὶ οἱ Ἑλληνες πλὴν Λακεδαιμονίων ἀπὸ τῶν βαρβάρων τῶν τὴν

Ἄσίαν κατοικούντων». Ταύτας δὲ τὰς ἀσπίδας οἱ Ἀθηναῖοι ἀνήρτησαν εἰς τὸν Παρθενῶνα.

§ 8. Ὑποταγὴ τῆς Μ. Ἀσίας εἰς τὸν μέγαν Ἀλέξανδρον.

Μετὰ τὴν παρὰ τὸν Γραικὸν ποταμὸν μάχην ὁ Ἀλέξανδρος διηυθύνθη εἰς τὴν Λυδίαν, ἀπέστειλε δὲ τὸν στρατηγὸν του Παρμενίωνα εἰς Φρυγίαν. Τοσοῦτο δὲ οἱ Πέρσαι ἐκ τῆς παρὰ τὸν Γραικὸν νίκης τοῦ Ἀλεξάνδρου εἶχον φοβηθῆ, ὥστε οἱ μὲν φρουροῦντες τὸ Δασκύλιον (καθέδραν τοῦ σατραπῆ τῆς Φρυγίας) ἐγκατέλιπον τὴν πόλιν εἰς τὸν Παρμενίωνα καὶ ἔφυγον, οἱ δὲ φρουροῦντες τὴν πρωτεύουσαν τῆς Λυδίας, τὰς Σάρδεις, παρέδωκαν αὐτὴν ἀμαχητὶ εἰς τὸν Ἀλέξανδρον. Ἀπὸ τῶν Σάρδεων δὲ ἀναχωρήσας ὁ Ἀλέξανδρος διηυθύνθη πρὸς τὰς παραλίους ἑλληνικὰς πόλεις, διὰ ν' ἀπελευθερώσῃ αὐτάς ἀπὸ τοῦ περσικοῦ ζυγοῦ. Πᾶσαι δ' αἱ πόλεις αὐταὶ ὑπεδέχθησαν αὐτὸν ὡς ἐλευθερωτὴν μετὰ χαρᾶς καὶ προθυμίας καὶ ἀμέσως κατέλυσαν τὰ ἀριστοκρατικὰ πολιτεύματα καὶ εἰσήγαγον τὰ δημοκρατικὰ. Ἀντέστησαν δὲ μόνον εἰς αὐτὸν ἡ Μίλητος καὶ ἡ Ἀλικαρνασσός. Ἀλλ' ἐπελθὼν κατὰ τῶν πόλεων τούτων ὁ Ἀλέξανδρος ἐκυρίευσεν αὐτάς.

Μετὰ ταῦτα ὁ Ἀλέξανδρος διελθὼν τὴν Λυκίαν, Παμφυλίαν καὶ Πισιδίαν εἰσέβαλεν εἰς τὴν Φρυγίαν καὶ κατέλαβε τὴν πρωτεύουσαν αὐτῆς Γόρδιον. ἐκεῖ δὲ ἔφθασε μετ' ὀλίγον καὶ ὁ Παρμενίων, ἀφ' οὗ προηγουμένως ὑπέταξε πλείστας πόλεις τῆς Φρυγίας. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ εὐρίσκετο ἄμαξα ἀρχαίου τινὸς βασιλέως, εἰς τὸν ῥυμὸν τῆς ὁποίας (εἰς τὸ προέχον τῆς ἀμάξης ξύλον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐξεύγνυτο οἱ ἵπποι) ἦτο δεδεμένος διὰ φλοιοῦ κρηνεῖκς (κρانيᾶς) πσλύπλοκός τις δεσμός, ὅστις ὠνομάζετο Γόρδιος δεσμός. Ὑπῆρχε δὲ χρησμός τις, κατὰ τὸν ὁποῖον ὅστις ἤθελε λύσῃ τὸν δεσμόν τοῦτον ἔμελλε νὰ γίνῃ κύριος ἀπάσης τῆς Ἀσίας. Ὁ Ἀλέξανδρος λοιπὸν, ἐπειδὴ δὲν ἠδυνήθη νὰ λύσῃ τὸν δεσμόν, ἔκοψεν αὐτὸν διὰ τοῦ ξίφους καὶ τοιοῦτοτρόπως λύσας αὐτὸν ἐπλήρωσε τὸν χρησμόν.

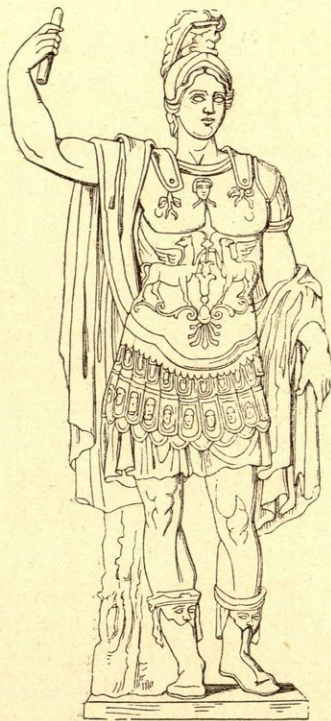
Ἀναχωρήσας ἐκ Γορδίου ὁ Ἀλέξανδρος ἔφθασε διὰ τῆς Παφλα-

γονίας και Καππαδοκίας εις Κιλικίαν και κατέλαβε τὴν ἀξιόλογον πόλιν Ταρσόν. Ἐντοῦθα ἐνόσησε βαρέως, διότι ἐλούσθη εἰς τὰ ψυχρὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ Κύδνου, ἀλλ' ἐσώθη ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ τοῦ Φιλίππου τοῦ Ἀκκρηνῆος. Λέγεται ὅτι, ὅτε ὁ ἱατρὸς οὗτος παρεσκεύαζε δραστήριον φάρμακον, διὰ νὰ δώσῃ αὐτὸ εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, ἔλαβεν ὁ Ἀλέξανδρος ἐπιστολὴν παρὰ τοῦ ἐν Καππαδοκίᾳ διαμένοντος στρατηγοῦ τοῦ Παρμενίωνος, διὰ τῆς ὁποίας ἀνηγγέλλετο εἰς αὐτὸν νὰ προφυλάττῃται ἀπὸ τοῦ ἱατροῦ Φιλίππου, διότι οὗτος ἐδωροδοκῆθη ὑπὸ τῶν Περσῶν νὰ τὸν δηλητηριάσῃ. Ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος, ὅστις εἶχε πεποίθησιν εἰς τὴν εἰλικρινῆ ἀγάπην τοῦ ἱατροῦ, ἀφ' οὗ ἀνέγνωτε τὴν ἐπιστολὴν, ἔθηκεν αὐτὴν ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιον, ἔπειτα δέ, ἀφ' οὗ παρεσκευάσθη τὸ φάρμακον, διὰ τῆς μιᾶς μὲν χειρὸς ἐνεχείρισεν εἰς τὸν ἱατρὸν τὴν ἐπιστολὴν, διὰ τῆς ἄλλης δὲ ἄνευ ταρχῆς ἔλαβε τὸ ποτήριον τοιοῦτοτρόπως λοιπόν, ἐν ᾧ ὁ ἱατρὸς ἀνεγίνωσκεν, ἐκεῖνος ἔπινε τὸ φάρμακον. Ἡ τσαζύτη δὲ πρὸς τὸν ἱατρὸν πίστις του δὲν ἠπάτησεν αὐτόν, διότι διὰ τοῦ φαρμάκου αὐτοῦ ἀνέρωσε καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐξῆλθεν εἰς τὸ στρατόπεδόν του ὑγιής. Οἱ μεγάλοι ἄνδρες δεικνύουσι τὴν μεγάλην καρδίαν των ὄχι μόνον εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἐκτιμῶσι τοὺς φίλους των.

§ 9. Ἡ ἐν Ἰσδῶ μάχη.

Ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν Δαρεῖος μαθὼν τὰς νίκας τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀπεφάσισε νὰ ἐπέλθῃ κατ' αὐτοῦ αὐτοπροσώπως. Πρὸς τὸν σκοπὸν λοιπὸν τοῦτον συνήθροισεν εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Συρίας τὰς κειμένας μεταξὺ τῶν ποταμῶν Ὀρόντου καὶ Εὐφράτου στρατεύματα ἀποτελούμενον ἐξ 600 000 ἀνδρῶν, ὧν τρικκοντακισχιλιοὶ ἦσαν μισθοφόροι Ἕλληνες. Μετὰ τοῦ στρατεύματος δὲ τοῦτου ἀντὶ νὰ διευθυνθῇ εἰς μέρος εὐρύχωρον, ἔνθα ἤθελεν εἶναι δυνατὸν εὐκόλως νὰ κινῶνται οἱ πολυπληθεῖς οὗτοι στρατιῶται, διηυθύνθη εἰς τὰ στενά, τὰ ὁποῖα ἄγουσιν ἀπὸ Κιλικίας εἰς Συρίαν. Ἐπήρχετο δὲ κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἔχων μεθ' ἐκτουῦ καὶ τὴν μητέρα του καὶ τὴν σύζυγόν του καὶ τὰ τέκνα του καὶ πλῆθος ὑπηρετῶν. Ἐπορεύετο δὲ κατὰ τοῦ ἀντιπάλου του, ὡς ἐὰν

μετέβαινεν εἰς πανήγυριν. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος μαθὼν, ὅτι ὁ Δαρεῖος εὐρίσκετο εἰς τὰ στενὰ ἐκεῖνα, δὲν ἀφῆκε νὰ παρέλθῃ καιρὸς, ἀλλ' ἀναχωρήσας ἐκ τῆς Μυριάन्दου σπεύδει κατ' αὐτοῦ. Φθάσας δὲ εἰς τὰ στενὰ ἐκεῖνα συναντᾷ τὸν περσικὸν στρατὸν παρατεταγμένον εἰς τὴν στενὴν πεδιάδα τὴν κειμένην πρὸ τῆς Ἴσσοῦ

Ἀλέξανδρος ὁ μέγας.

καὶ ἐκεῖ συνάπτει φονικὴν πρὸς τοὺς Πέρσας μάχην (τὸν Νοέμβριον τοῦ 333). Κατὰ τὴν μάχην ταύτην, καθ' ἣν ὁ μὲν Ἀλέξανδρος διηύθυνε τὸ κέντρον καὶ τὸ δεξιὸν κέρασ τοῦ στρατεύματός του, ὁ δὲ Περμενίων τὸ ἀριστερόν, οἱ Πέρσαι ἐπολέμησαν κατ' ἀρχὰς μετὰ μεγάλης καρτερίας καὶ γενναϊότητος· ἀλλ' ἔπειτα, μὴ δυνηθέντες ν' ἀντιστῶσιν εἰς τὴν ἀκράτητον ὁρμὴν τοῦ Ἀλε-

ξάνδρου καὶ τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ, ἐτράπησαν εἰς ἄτακτον φυγὴν. Κατὰ τὴν φυγὴν δὲ ταύτην τῶν Περσῶν, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Μακεδόνες ἀνηλεῶς κατέκοπτον τοὺς φεύγοντας ἐχθρούς, ὁ Ἄλέξανδρος κατεδίωξε τὸν Δαρεῖον βαίνοντα ἐπὶ ἄρματος. Καὶ αὐτὸν μὲν νὰ συλλάβῃ δὲν ἠδυνήθη, διότι προλαβὼν οὗτος εἶχεν ἱππεύσῃ καὶ διὰ τοῦ ἵππου του κατώρθωσε ν' ἀπομακρυνθῇ ἐπὶ πολὺ· ἔλαβεν ὅμως τὸ ἄρμα τοῦ Δαρείου καὶ τὰ ὄπλα αὐτοῦ καὶ τὸ ἐπανωφόριόν του, τὰ ὅποια ὁ ἔντρομος οὗτος βασιλεὺς φεύγων εἶχε καταλίπῃ ἐν τινι φάραγγι.

Κατὰ τὴν μάχην ταύτην ἐκ μὲν τῶν Μακεδόνων ἐφρονεύθησαν 450, ἐκ δὲ τῶν βαρβάρων ἐφρονεύθησαν μὲν 110 000, ἠχμαλωτίσθησαν δὲ ἡ μήτηρ καὶ ἡ σύζυγος καὶ αἱ δύο θυγατέρες καὶ ὁ μικρὸς υἱὸς τοῦ Δαρείου. Πρὸς τὰς αἰχμαλώτους δὲ ταύτας ὁ Ἄλέξανδρος προσηέχθη βασιλικώτατα καὶ φιλοφρονέσθη. Ἀπέστειλε δηλαδὴ ἀμέσως πρὸς αὐτὰς τὸν στρατηγὸν τοῦ Λεονᾶτον, διὰ νὰ τὰς παρηγορήσῃ τὴν δ' ἐπομένῃ ἡμέραν ἐπεσκέφη αὐτὰς αὐτοπροσώπως μετὰ τοῦ φίλου του Ἡφαιστίωνος καὶ ὄχι μόνον ὠμίλησε πρὸς αὐτὰς φιλανθρωπότατα, ἀλλὰ καὶ ὑπεσχέθη, ὅτι θὰ χορηγήσῃ εἰς αὐτὰς καὶ σύνταξιν καὶ τιμὰς βασιλικὰς. Ὡς δὲ ὑπεσχέθη, οὕτω καὶ ἔπραξεν ὁ μεγαλόφρων Ἄλέξανδρος.

§ 10. Προτάσεις τοῦ Δαρείου.—Ἄλωσις τῆς Τύρου.

Μετὰ τὴν ἐν Ἴσσω μάχην ὁ μὲν Παρμενίων εἰσέβηκεν εἰς τὴν Συρίαν καὶ κυριεύσας τὴν πρωτεύουσιν αὐτῆς Δαμασκὸν εὔρεν ἐκεῖ ἀμύθητον πλοῦτον· ὁ δὲ Ἄλέξανδρος εἰσέβαλεν εἰς τὴν Φοινίκην, ἔνθα ἡ Ἄραδος καὶ ἡ Μάραθος καὶ ἡ Σιδῶν καὶ ἄλλαι πολλαὶ πόλεις ὑπετάχθησαν εἰς αὐτὸν ἀμαχητί. Ἐν Μαράθῳ δ' εὐρίσκομενος ἔλαβεν ἐπιστολάς τοῦ Δαρείου, δι' ὧν ὁ ἀτυχὴς ἐκεῖνος βασιλεὺς παρεκάλει τὸν Ἄλέξανδρον ν' ἀποδοθῇ εἰς αὐτὸν ἢ αἰχμαλωτισθεῖσα οἰκογένειά του· ὑπέσχετο δὲ εἰς τὸν Ἄλέξανδρον νὰ εἶναι φίλος καὶ σύμμαχος αὐτοῦ. Ἀλλὰ τὰς προτάσεις ταύτας τοῦ Δαρείου ἀπέρριψεν ὁ Ἄλέξανδρος· ἀπέστειλε δ' εἰς αὐτὸν ἐπιστολήν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἔγραψε τὰ ἑξῆς· α' Ὀφείλεις ν' ἀναγνω-

ρίσης ἐμὲ κυρίαρχον τῆς Ἀσίας. Ἐάν με ἀναγνωρίσης ὡς τοιοῦτον, ἔλθῃ πρὸς με καὶ θὰ λάβῃς καὶ μητέρα καὶ σύζυγον καὶ τέκνα καὶ ὅ,τι ἄλλο ζητήσης. Ἐάν δὲ διαφιλονεικήσης πρὸς ἐμὲ τὴν βασιλείαν, ἀγωνίσθητι πρὸς με ὑπὲρ αὐτῆς καὶ μὴ φεῦγε, διότι ἐγώ, ὅπου καὶ ἂν εἶσαι, θὰ ἔλθω κατὰ σοῦ».

Μετὰ ταῦτα ὁ Ἀλέξανδρος ὑποτάσσωσιν τὴν Φοινικὴν διηυθύνθη κατὰ τῆς πλουσίας καὶ ὀχυρᾶς Τύρου, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι ἤρνοῦντο νὰ δεχθῶσιν αὐτὸν εἰς τὴν πόλιν. Κατὰ τῆς πόλεως ταύτης ἐπελθὼν καὶ πολιορκήσας αὐτὴν κατώρθωσε μετὰ ἑπτὰ-μηνον πολιορκίαν νὰ κυριεύσῃ αὐτὴν ἐξ ἐφόδου (τὸν Αὐγούστον τοῦ 332). Κατὰ τὴν ἄλωσιν δ' αὐτῆς οἱ Μακεδόνες ἐπέπεσον κατὰ τῶν Τυρίων μετὰ μεγάλης ἀγριότητος καὶ ὀκτακισχιλίου μὲν κατέσφαξαν, τριακοντακισχιλίου δὲ ἐξηνδραπόδισαν. Ἐδειξαν δ' ἐνταῦθα οἱ Μακεδόνες τὸσαύτην ἀγριότητα, διότι ἦσαν ὠργισμένοι κατὰ τῶν Τυρίων διὰ τὴν μακρὰν πολιορκίαν καὶ πρὸ πάντων διότι οἱ Τύριοι πρὸ τινος χρόνου εἶχον σφάξῃ ἐπὶ τοῦ τείχους αἰχμαλώτους τινὰς Μακεδόνας καὶ εἶχον ῥίψῃ αὐτοὺς εἰς τὴν θάλασσαν.

Καθ' ὃν χρόνον ὁ Ἀλέξανδρος ἐπολιόρκει τὴν Τύρον ἦλθον πρὸς αὐτὸν πρέσβεις τοῦ Δαρείου, οἵτινες προέτειναν εἰς αὐτόν, ὅτι ὁ Δαρεῖος, χάριν τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς οἰκογενείας του, προσέφερον εἰς τὸν Ἀλέξανδρον δεκακισχίλια τάλαντα καὶ πᾶσαν τὴν ἐντὸς τοῦ Εὐφράτου Ἀσίαν, ἔτι δὲ ἔδιδεν εἰς αὐτὸν σύζυγον μίαν τῶν θυγατέρων του. Τὰς προτάσεις δὲ ταύτας τοῦ Δαρείου ἀκούσας ὁ Ἀλέξανδρος ἀπέρριψεν αὐτάς εἰπὼν· «οὔτε ἡ γῆ δύναται νὰ ὑπομείνῃ δύο ἡλίους οὔτε ἡ Ἀσία δύο βασιλεῖς». Ὅτε δὲ ὁ Παρμενίων εἶπε πρὸς αὐτὸν ἀεγώ, ἐάν ἤμην Ἀλεξάνδρος, ἤθελον ἀποδεχθῆ τὰς προτάσεις ταύτας, — «καὶ ἐγώ, ἀπεκρίθη ὁ Ἀλέξανδρος, ἐάν ἤμην Παρμενίων».

§ 11. Ἀλωδὶς τῆς Γάζης.—Κατάληψις τῆς Αἰγύπτου.

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τύρου ὁ Ἀλέξανδρος ἀπεφάσισε νὰ διευθυνθῇ εἰς Αἴγυπτον καὶ ὑποτάξῃ καὶ τὴν χώραν ταύτην. Ἀλλὰ

πρὸ τῆς εἰς Αἴγυπτον μεταβάσεώς· τοῦ εἶδεν, ὅτι ὤφειλε νὰ κυριεύσῃ καὶ ἄλλην τινὰ πόλιν, τὴν Γάζαν, ἣ· οἱ κάτοικοι, μιμούμενοι τοὺς Τυρίους εἶχον ἀντιστῆ εἰς αὐτόν. Ἐπῆλθε λοιπὸν κατὰ τῆς Γάζης καὶ μετὰ δίμηνον πολιορκίαν ἐκυρίευσεν αὐτήν (τὸν Νοέμβριον τοῦ 332). Τῆς ἀλωθείσης δὲ ταύτης πόλεως οἱ μὲν ἄνδρες ἐφονεύθησαν πάντες μαχόμενοι, αἱ δὲ γυναῖκες καὶ τὰ παιδία ἠνδραποδίσθησαν ὑπὸ τῶν Μακεδόνων.

Μετὰ τὴν ἀλωσιν τῆς Γάζης διηυθύνθη ὁ Ἀλέξανδρος εἰς Αἴγυπτον, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι, διὰ τὸ πολὺ πρὸς τοὺς Πέρσας μῖσος, ὑπεδέχθησαν τοὺς Μακεδόνας μετὰ χαρᾶς. Πρώτη δὲ πόλις, εἰς τὴν ὁποίαν εἰσῆλθεν ὁ Ἀλέξανδρος, ἦτο τὸ Πηλοῦσιον· ἀπ' ἐκεῖ δὲ μετέβη εἰς Ἡλιούπολιν καὶ Μέμφιν, ἔνθα ἐθυσίασεν εἰς τοὺς θεοὺς τῶν Αἰγυπτίων. Ἀπὸ ταύτης δὲ καταπλεύσας εἰς Νεῖλον ἔκτισεν ἐπὶ τινος βραχίονος τοῦ ποταμοῦ τούτου ἐπὶ θέσεως καταλληλοτάτης τὴν πόλιν Ἀλεξάνδρειαν, ἣτις ἐν ὑστέροις χρόνοις ἀπέβη πόλις ἐμπορικωτάτη καὶ ἐγένετο κέντρον τῶν γραμμάτων. Τέλος δὲ τῆς Αἰγύπτου ἀπάσης κύριος γενόμενος ἐπορεύθη εἰς τὴν Λιβύην καὶ μετέβη εἰς τὸ περιβόητον μαντεῖον τοῦ Διὸς Ἀμμωνος, ἔνθα ὠνομάσθη ὑπὸ τῶν ἱερέων υἱὸς τοῦ Διὸς. Ἀπὸ τοῦ μαντείου δὲ τούτου ἐπέστρεψε καὶ πάλιν εἰς Αἴγυπτον πρὸς τακτοποίησιν τῆς χώρας ταύτης.

§ 12. Ἡ ἐν Γαυγαμήλοις μάχη.

Ὅτε ὁ Ἀλέξανδρος διέμενεν ἐν Αἰγύπτῳ, ὁ Δαρεῖος ἀποφασίσας νὰ πολεμήσῃ πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον μέχρις ἐσχάτων συνήθροισε στρατὸν ἐξ ἐνὸς ἑκατομμυρίου πεζῶν καὶ 40 000 ἵππέων, προσέτι δὲ καὶ πολλοὺς μισθοφόρους Ἕλληνας, 200 δρεπανηφόρα ἄρματα καὶ 15 πολεμικοὺς ἐλέφαντας. Τὴν πολυάριθμον δὲ ταύτην στρατιάν συνήθροισεν ὁ Δαρεῖος εἰς τὰς εὐρυχώρους πεδιάδας τῶν Γαυγαμήλων τὰς κειμέναις πλησίον τῶν ἐρειπίων τῆς Νινευῆ καὶ οὐ μακρὰν τῆς πόλεως Ἀρβήλων· ἐγκαῦθη δὲ στρατοπεδεύσας ἀνέμενε τὸν Ἀλέξανδρον. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος πληροφορηθεὶς ταῦτα καὶ λαβὼν ἐπικουρίας ἐξ Ἑλλάδος καὶ Μακεδονίας

ἀνεχώρησεν ἐξ Αἰγύπτου μετὰ 40 000 πεζῶν καὶ 7 000 ἰππέων καὶ διὰ τῆς Παλαιστίνης καὶ Φοινίκης ἔφθασεν εἰς Θάψακον· ἐκείθεν δὲ διαβάς τὸν Εὐφράτην καὶ μετὰ ταῦτα τὸν Τίγρητα φθάνει εἰς τὰ Γαυγαμήλια καὶ ἐπιτεθεὶς κατὰ τῶν Περσῶν συνάπτει φοινικὴν πρὸς αὐτοὺς μάχην (τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 331). Κατὰ τὴν ἑναρξίν τῆς μάχης ταύτης μετὰ τόσης γενναιότητος ἐπολέμου οἱ Πέρσαι, ὥστε ὁ Δαρεῖος εἶχε πλέον ἐλπίδας, ὅτι ἔμελλε νὰ καταβάλλῃ τὸν ἀντίπαλόν του. Ἄλλ' αἱ ἐλπίδες του ταχέως διεψεύσθησαν, διότι μετ' ὀλίγον τὰ περσικὰ στρατεύματα κατενικήθησαν καὶ ἐτράπησαν εἰς φυγὴν.

Κατὰ τὴν μάχην ταύτην ἐκ μὲν τῶν βαρβάρων ἐφονεύθησαν τριακοντακισχίλιοι καὶ ἠχμαλωτίσθησαν διπλάσιοι, ἐκ δὲ τῶν Μακεδόνων ἐφονεύθησαν χίλιοι ἰππεῖς καὶ ἑκατὸν πεζοί· ἄπειρα δὲ λάφυρα περιῆλθον εἰς χεῖρας τῶν νικητῶν.

§ 13. Κατάληψις τῆς Βαβυλῶνος, τῶν Σούσων καὶ τῆς Περσεπόλεως

Μετὰ τὴν ἐν Γαυγαμήλαις μάχην κατέλαβεν ὁ Ἀλέξανδρος τὴν Βαβυλῶνα, ἔπειτα δὲ καὶ τὴν πρωτεύουσαν τῆς Περσίας, τὰ Σοῦσα, ἔνθα εὔρε πενήκοντα χιλιάδας ταλάντων χρυσοῦ καὶ ἀργυροῦ νομίσματος καὶ πλεῖστα πολύτιμα πράγματα, τὰ ὁποῖα ὁ Εὐρέξης εἶχεν ἀφαιρέσῃ ἐκ τῆς Ἑλλάδος. Μεταξὺ τούτων ἦσαν καὶ οἱ ἀνδριάντες τοῦ Ἀρμοδίου καὶ Ἀριστογείτονος, τοὺς ὁποίους ὁ Ἀλέξανδρος ἀπέστειλεν εἰς Ἀθήνας, διότι ἤθελε νὰ περιποιηθῇ τοὺς Ἀθηναίους. Ἀφ' οὗ δὲ παρέμεινεν ἐπὶ τινα χρόνον ἐν Σούσοις καὶ ἔλαβεν ἐκ Μακεδονίας καὶ Ἑλλάδος νέαν στρατιωτικὴν ἐπικουρίαν ἀποτελουμένην ἐκ δεκαπεντακισχιλίων περίπτου ἀνδρῶν κατέλαβε τὴν γενέθλιον πόλιν τῶν βασιλέων τῆς Περσίας, τὴν Περσέπολιν, τῆς ὁποίας ἐπυρπόλησε τὰ λαμπρὰ ἀνάκτορα. Ἐνταῦθα δ' εὔρε πλείστους θησαυροὺς, διὰ τὴν μετακόμισιν τῶν ὁποίων ἐχρειάσθησαν τρισχίλιοι κάμηλοι καὶ πλῆθος ἡμιόνων. Ταῦτα πάντα κατορθώσας διηυθύνθη εἰς τὴν Μηδιαν ἐλπίζων νὰ εὕρῃ ἐκεῖ τὸν Δαρεῖον.

§ 14. Θάνατος τοῦ Δαρείου. Ῥποταγῆ τῶν βορείων μερῶν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον.

Εἰσβαλὼν εἰς τὴν Μηδίαν ὁ Ἀλέξανδρος ἔμεινεν, ὅτι ὁ Δαρεῖος ἔχων ὀλίγον στρατὸν διηυθύνθη πρὸς βορρᾶν. Διὰ τοῦτο ἔσπευσεν εἰς τὴν πρωτεύουσάν τῆς Μηδίας, τὰ Ἐκβάτανα, ἔνθα κτετέλιπεν ἐκεῖ ὄσους θησαυροὺς ἔλαβεν ἀπὸ τῶν Σούσων καὶ τῆς Περσέπολεως. Ἀπ' ἐκεῖ μετὰ ἑνδεκαήμερον πορεῖν ἐφθίχεν εἰς Ῥάγας, πόλιν μηδικήν, ἔνθα παρέμεινεν ἐπὶ τινα χρόνον, διὰ τὴν ἀναπαυθῆ ὁ στρατός του. Ἄλλ' εὐρισκόμενος ἐν Ῥάγαις μνησθῆναι ὅτι ὁ σκτράτης τῶν Βακτριῶν Βῆστος συνομόσας μετ' ἄλλων συνέλαβε τὸν Δαρεῖον καὶ ἔστυρεν αὐτὸν αἰχμάλωτον εἰς τὰς πρὸς ἀνατολὰς χώρας. Ἀμέσως λοιπὸν ὁ Ἀλέξανδρος σπεύδει πρὸς κταδίωξιν τοῦ Βῆστος καὶ μετὰ περτεταμένην κταδίωξιν κταφθάνει τὴν βασιλικὴν ἀμυκκίαν, ἀλλ' εὐρίσκει τὸν Δαρεῖον νεκρὸν, διότι ὁ Βῆστος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ μνησθέντες ὅτι ἐπλησίλιζεν ὁ Ἀλέξανδρος νὰ κταφθίλῃ αὐτούς, κταπλήγωσιν τὸν ἀτυχῆ αἰχμάλωτόν των καὶ ἔφυγον εἰς Βακτριανήν. Ἰδὼν δ' ὁ Ἀλέξανδρος τὸν ἀντίπαλόν του νεκρὸν ἐδάκρυσε καὶ, ἀφ' οὗ ἐκάλυψεν αὐτὸν διὰ τῆς χλαμύδος του, διέταξε νὰ ταφῆ εἰς Περσέπολιν μετὰ βασιλικῶν τιμῶν. Μετὰ ταῦτα ἐξκκοουθήσας τὴν κταδίωξιν τοῦ Βῆστος συνέλαβεν αὐτὸν πέραν τοῦ ποταμοῦ Ὠξοῦ καὶ παρέδωκεν αὐτὸν εἰς τὸν ἀδελφὸν τοῦ Δαρείου, ὁ ὁποῖος καὶ ἐθανάτωσεν, ἀφ' οὗ προηγουμένως καὶ ἐδωκάνισεν αὐτόν.

Εἰς τὰ βόρεια ἐκεῖνα μέρη τοῦ περσικοῦ κράτους ὁ Ἀλέξανδρος διέμεινε δύο σχεδὸν ἔτη. Ἐνταῦθα ὑπέταξε φρούρια, τὰ ὅποια κατεῖχον φυλαὶ πολεμικαί, καὶ ἔκτισε νέας πόλεις. Τοιοῦτοτρόπως διὰ τῆς ὑποταγῆς καὶ τῶν βορείων αὐτῶν μερῶν συνέπληρωσε τὴν κτακτησιν τοῦ ἀπεράντου περσικοῦ κράτους. Τὴν ἐπὶ τοῦ περσικοῦ δὲ κράτους κυριότητά του ἐξησφάλισεν ὁ Ἀλέξανδρος, διότι ἐσεβάσθη τὴν θρησκείαν καὶ τὰ ἥθη τῶν διαφόρων ὑπὸ τὴν κυριότητά του λαῶν. Ἐν Βακτριανῇ εὐρισκόμενος ὁ Ἀλέξανδρος ἔλαβε σύζυγον τὴν ὠρχιοτάτην Ῥωξάνην, θυγατέρα ἐπιφανοῦς Βακτρίου Ὀξυάρτου κταουμένου.

§ 15. Ἐκστρατεία Ἀλεξάνδρου εἰς τὴν Ἰνδικήν.

Μετὰ τὴν σύλληψιν τοῦ Βήσσου καὶ τὴν κατάκτησιν τῆς Βακτριανῆς καὶ τῶν βορείων ἐν γένει μερῶν τοῦ περσικοῦ κράτους ὁ Ἀλέξανδρος διηυθύνθη πρὸς τὴν Ἰνδικήν, τὴν ὁποίαν οὐδεὶς Εὐρωπαῖος στρατηγὸς εἶχε πατήσῃ. Ἀφ' οὗ δὲ διέβη τὸν Ἰνδὸν ποταμόν, πρῶτον μὲν εἰσῆλθεν εἰς τὴν χώραν τοῦ φίλου του βασιλέως Ταξίλου, τοῦ ὁποῦ το βασίλειον ἤρχιζεν ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς ὄχθης τοῦ Ἰνδοῦ, ἔπειτα δ' ἐξεστράτευσε κατὰ τοῦ ἰσχυροῦ βασιλέως Πῶρου, τοῦ ὁποῦ το βασίλειον ἔκειτο ὑπεράνω τοῦ Ἰθάσπου ποταμοῦ καὶ ἐξετείνετο μέχρι τοῦ Ἰδρωῶτου. Κατανικήσας δὲ τὸν Πῶρον ὁ Ἀλέξανδρος καὶ συλλαβὼν αὐτὸν αἰχμάλωτον προσηνέχθη πρὸς αὐτὸν φιλικῶς. Μάλιστα δέ, ἐπειδὴ ἠρώτησεν αὐτὸν «πῶς θέλεις νὰ σε μεταχειρισθῶ» καὶ ἔλαβεν ἀπόκρισιν «βασιλικῶς», ἀφῆκεν αὐτὸν εἰς τὸν θρόνον του καὶ ἔκτοτε εἶχεν αὐτὸν φίλον καὶ σύμμαχον πιστόν. Μετὰ ταῦτα ὁ Ἀλέξανδρος ἔφθασε μέχρι τοῦ Ἰφάσιος ποταμοῦ (τῷ 326) προτιθέμενος νὰ προχωρήσῃ εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἰνδικῆς.

§ 16. Ἐπάνοδος τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὴν Περσίαν. Θάνατος αὐτοῦ.

Φθάσας ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὸν Ἰφασιν ποταμὸν καὶ προτιθέμενος νὰ προχωρήσῃ εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἰνδικῆς, εἶδεν, ὅτι ὁ στρατός του εἶχε βαρυνθῆ πλεόν καὶ δὲν εἶχε προθυμίαν νὰ προχωρήσῃ. Διὰ τοῦτο ἀπεφάσισε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Περσίαν. Ἀφ' οὗ λοιπὸν ἔκτισεν ἐκεῖ παρὰ τὴν δυτικὴν ὄχθην τοῦ Ἰφάσιος βωμοὺς τῶν δώδεκα ὀλυμπίων θεῶν ὡς ἔσχατον σημεῖον τῆς ἐκστρατείας του, ἐπεβιβάσθη μετὰ τοῦ στρατοῦ του εἰς τὸν στόλον του καὶ κατέπλευσε τὸν Ἰδρωῶτην, Ἀκασίνην, Ἰθάσπην καὶ Ἰνδὸν ὑποτάσσωσιν πάντας τοὺς παραποταμίους λαοὺς καὶ κτιζῶσιν πόλεις, λιμένας καὶ ναυπήγια. Μετὰ ταῦτα, ἀφ' οὗ παρέδωκε τὸν στόλον εἰς τὸν ναύαρχόν του Νέαρχον καὶ διέταξεν αὐτὸν νὰ καταπλεύσῃ εἰς Βαβυλῶνα, ἐπανῆλθε κατὰ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 324 ἔτους εἰς τὰ Σούσα, ἔνθα διένειμεν εἰς τοὺς στρατιώτας του πλού-

σια λάφυρα. Ἐκεῖ δ' ἐν Σούσοις, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ συνδεθῆ ἀκόμη περισσότερο μετὰ τῶν ὑποταχθέντων Περσῶν καὶ νὰ ἐνώσῃ καὶ συγχωνεύσῃ τὰ εὐρωπαϊκὰ καὶ ἀσιατικὰ στοιχεῖα, ἐνυμφεύθη τὴν πρεσβυτέραν θυγατέρα τοῦ Δαρείου Βαρσίνην. Τοῦτο δὲ τὸ παράδειγμα τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐμιμήθησαν ὀγδοήκοντα τῶν στρατηγῶν του καὶ φίλων του νυμφευθέντες παρθένους Περσίδας.

Ἐκ τῶν Σούτων ὁ Ἀλέξανδρος μετέβη εἰς Ἐκβάτανα. Ἐκεῖ δὲ ἀπέθανεν ὁ ἐπιστήσιος φίλος του Ἡφαιστίων. Διὰ τὸν θάνατον τοῦ φίλου του τούτου τσαύτην λύπην ἠσθάνθη ὁ Ἀλέξανδρος, ὥστε ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἔμεινεν ἄσιτος καὶ ἄφρωνος πλησίον τοῦ νεκροῦ. Ἀπ' ἐκεῖ δ' ἀπῆλθεν εἰς Βαβυλῶνα, ἔνθα ἦλθον πρέσβεις ἐξ ἀπάσης σχεδὸν τῆς οἰκουμένης, οἵτινες ἐκόμισαν εἰς αὐτὸν πλοῦσια δῶρα καὶ ἐστεφάνωσαν αὐτὸν διὰ τὰ κατορθώματά του. Ἄλλ' ἀτυχῶς, ἐν ᾧ εὐρίσκετο ἐν Βαβυλῶνι καὶ ἤρχισε νὰ ἐργάζεται δραστηρίως, διὰ νὰ τακτοποιήσῃ τὸ ἀπέραντον κράτος του καὶ ἐπιχειρήσῃ νέας ἐκστρατείας. ἐνόσησεν ἕνεκα τῶν κακοπραθειῶν, τὰς ὁποίας ὑπέστη ἐν ταῖς τερασταίαις ἐκστρατείαις του, καὶ ἀπέθανε τῇ 323 ἐν ἡλικίᾳ 33 ἐτῶν. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐβασιλευσε δώδεκα ἔτη καὶ ὀκτὼ μῆνας, κατώρθωσε δὲ κατὰ τὸ χρονικὸν αὐτὸ διάστημα τόσα πολλὰ καὶ θαυμαστά ἔργα, ὅσα καὶ ὁποῖα οὐδεὶς τῶν πρὸ αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτὸν βασιλευσάντων. Ὡστε δικαίως ἡ ἱστορία ὠνόμασεν αὐτὸν μέγαν.

§ 17. Διάδοχοι τοῦ μ. Ἀλεξάνδρου.

Ὁ Ἀλέξανδρος, ὅτε ἠσθάνθη τὸ τέλος τῆς ζωῆς του, ἔδωκε τὸν δακτύλιόν του εἰς τὸν στρατηγὸν Περδίκκην δεικνύων τοιούτοτρόπως τὴν πρὸς τὸν στρατηγὸν ταῦτον ἀγάπην του. Ἐρωτηθεὶς δὲ εἰς τίνα ἀφίνει τὴν βασιλείαν εἶπεν· «εἰς τὸν κράτιστον». Κατέλιπε δὲ ὁ Ἀλέξανδρος ἀδελφὸν μὲν ἑτεροθαλῆ τὸν Ἀρριδαῖον, ὅστις ἦτο βλαξ καὶ ἀνίκανος νὰ ἄρξῃ, υἱὸν δὲ ἐκ τῆς θυγατρὸς τοῦ Δαρείου τὸν Ἡρακλέα, ἀκόμη δὲ τὴν σύζυγόν του Ῥωξάνην ἔγκυον, ἥτις μετὰ ἓνα μῆνα ἔτεκεν υἱόν, Ἀλέξανδρον ὀνομασθέντα. Ἐπειδὴ δέ, ἀποθνήσκων ὁ μέγας Ἀλέξανδρος, δὲν ὥρισεν εἰς τίνα κατέλειπε τὴν βασιλείαν, οἱ δὲ Μακεδόνες δὲν ἦσαν πρόθυμοι

ν' ἀποδεχθῶσι τὸν ἀνίκανον Ἀρριδαῖον οὔτε τὸν Ἡρακλέα, διότι ἐθεώρουν αὐτὸν νόθον, ὡς γόνον αἰχμηκλώτου μητρός, ἤρχισε στάσις καὶ φιλονεικία μεταξὺ τῶν στρατηγῶν περὶ τῆς διαδοχῆς τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Ἀλλὰ τελευταῖον ὁμονοήσαντες οἱ ἐπιφανέστεροι τῶν στρατηγῶν ἀνηγόρευσαν διάδοχον τοῦ Ἀλεξάνδρου τὸν Ἀρριδαῖον, τὸν ὁποῖον ὠνόμασαν Φίλιππον, καὶ τὸ ἐκ τῆς Ῥωζάνης τέκνον, ἂν ἔμελλε νὰ γεννηθῆ ἄρρεν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἀρριδαῖος ἦτο ἀνίκανος, ὡς εἶπομεν, νὰ κυβερνᾷ, κατέστη ἐπίτροπος αὐτοῦ ὁ Περδίκκας. Γενόμενος δὲ οὗτος ἐπίτροπος διεμοίρασε τὸ κράτος εἰς τοὺς ἐπιφανεστέρους στρατηγοὺς τοῦ Ἀλεξάνδρου, αὐτὸς δ' ἠρέσθη εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἐπιτρόπου τοῦ βασιλέως. Ἐδῶκε δὲ εἰς τὸν Πτολεμαῖον τὴν Αἴγυπτον, εἰς τὸν Λεοννάτον τὴν μικρὰν Φρυγίαν, εἰς τὸν Ἀντίγονον τὴν Παμφυλίαν, τὴν Λυκίαν καὶ τὴν μεγάλην Φρυγίαν, εἰς τὸν Μένανδρον τὴν Λυδίαν, εἰς τὸν Ἀσσανδρον τὴν Καρίαν, εἰς τὸν Φιλώταν τὴν Κιλικίαν καὶ εἰς τὸν Εὐμένην τὴν Παφλαγονίαν, τὴν Καππαδοκίαν καὶ τὸν Πόντον. Ἐπειτα δὲ γενομένης δευτέρας διαιρέσεως ἐδόθησαν εἰς τὸν Πύθωνα ἡ Μηδίαι καὶ εἰς τὸν Σέλευκον ἡ Βαβυλωνία. Τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν διεμοιράσθησαν αἱ κυριώτεραι τῶν ἀνατολικῶν σατραπειῶν εἰς τοὺς στρατηγοὺς τοῦ μ. Ἀλεξάνδρου, αἱ δὲ μικροῦ λόγου ἀξίαι κατελείφθησαν εἰς τοὺς ἡγεμόνας ἐκείνους, τοὺς ὁποίους εἶχε διορίσῃ ὁ μ. Ἀλέξανδρος. Ἐν δὲ τῇ Εὐρώπῃ ὁ μὲν Λυσίμαχος ἔλαβε τὴν Θράκην μετὰ τῶν δυτικῶν παραλίων τοῦ Πόντου, ὁ δὲ Ἀντίπατρος ἐξηκολούθησε νὰ ἀρχῆ τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ἑλλάδος. Τοιοῦτοτρόπως διὰ τῆς διανομῆς ταύτης πάντες οἱ φιλόδοξοι τοῦ Ἀλεξάνδρου στρατηγοὶ ἱκανοποιήθησαν καὶ ἡσύχασαν ἐπὶ τινι χρόνον.

§ 18. Λαμιακὸς πόλεμος—Θάνατος Ὑπερείδου.

Δημοσθένους καὶ Φωκίωνος.

Οἱ Ἕλληνες ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Μακεδονίας διατελοῦντες δὲν περιέμενον ἄλλο τι εἰμὴ τὴν κατάλληλον εὐκαιρίαν, διὰ νὰ λάβωσι τὰ ὄπλα κατὰ τῶν Μακεδόνων καὶ νὰ ἀνακτήσωσι τὴν ἐλευθερίαν των. Μετὰ τὸν θάνατον λοιπὸν τοῦ μ. Ἀλεξάνδρου πλεῖ-

σται ἑλληνικαὶ πόλεις ὑποκινούμεναι ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους καὶ τοῦ Ὑπερείδου ἐθεώρησαν κατάλληλον τὴν εὐκαιρίαν νὰ λάβωσι τὰ ὅπλα κατὰ τῶν Μακεδόνων καὶ ἀπέστειλαν κατ' αὐτῶν στρατὸν ἀποτελούμενον ἐκ 30 000 ἀνδρῶν καὶ ὀδηγούμενον ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου Λεωσθένους (323 π.Χ.). Ὁδηγῶν δὲ ὁ Λεωσθένης τὸν στρατὸν τοῦτον κατὰ τῆς Μακεδονίας συναντᾷ ἐν Θερμοπύλαις τὸν Ἀντίπατρον ἄγοντα στρατὸν ἐκ 13 000 πεζῶν καὶ 600 ἵππέων καὶ ἐπιτεθεὶς κατ' αὐτοῦ νικᾷ καὶ ἀναγκάζει αὐτὸν νὰ καταφύγῃ ἐντὸς τῆς ὄχυρᾶς Λαμίας, ἐκ τῆς ὁποίας καὶ ὁ πόλεμος λημιακὸς ἐκλήθη. Ἀλλὰ, ἐνῶ ὁ συμμαχικὸς τῶν Ἑλλήνων στρατὸς ἐπολιόρκει τὴν Λαμίαν καὶ εἶχε φέρῃ τὸν Ἀντίπατρον εἰς ἀμηχανίαν, φονεύεται αἴφνης ὁ γενναῖος Λεωσθένης πληγωθεὶς εἰς τὴν κεφαλὴν διὰ λίθου, πολλοὶ δὲ τῶν συμμάχων ἔφυγον. Καὶ ἀπεστάλη μὲν ἐγκλίρω; ἐξ Ἀθηνῶν στρατηγὸς ἀντὶ τοῦ Λεωσθένους ὁ συνετός καὶ ἀνδρεῖος Ἀντίφιλος, ἀλλὰ ταχέως ἠναγκάσθη οὗτος νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Λαμίας, διότι στρατὸς ἐξ 20 000 πεζῶν καὶ 2 000 ἵππέων ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Λεοννάτῳ ἤρχετο πρὸς βοήθειαν τοῦ Ἀντιπάρχου. Λύσας δ' ὁ Ἀντίφιλος τὴν πολιορκίαν τῆς Λαμίας διηυθύνθη εἰς Θεσσαλίαν καὶ ἐπιτεθεὶς κατὰ τοῦ Λεοννάτου νικᾷ καὶ φονεύει αὐτόν. Ἄλλ' ἡ νίκη αὕτη οὐδόλως ὠρέλησε τοὺς Ἕλληνας, διότι ὁ Ἀντίπατρος, ὅστις εἶχεν ἐξέλθῃ τῆς Λαμίας ἐνώσας τὸν στρατὸν του μετὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ Λεοννάτου καὶ λαβὼν καὶ ἄλλας ἐπικουρίας ἐπετέθη κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἐν Κρανηῶνι τῆς Θεσσαλίας (τῷ 322) καὶ ἔτρεψεν αὐτοὺς εἰς φυγὴν.

Μετὰ τὴν μάχην ταύτην ὁ Ἀντίπατρος εἰσβλὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἠνάγκασεν ἐκάστην πόλιν νὰ συνομολογήσῃ ἰδιαίτερος εἰρήνην μετ' αὐτοῦ. Περὶ δὲ τῶν Ἀθηναίων ἀπήτησε νὰ δεχθῶσι μακεδονικὴν φρουρὰν ἐν Μουνιχίᾳ, νὰ μεταβάλωσι τὸ πολίτευμά των, νὰ πληρώσωσι τὴν δαπάνην τοῦ πολέμου, νὰ παραιτήσωσι τὴν Σάμον καὶ ἄλλας τινὰς νήσους καὶ τέλους νὰ παραδώσωσι εἰς αὐτὸν τοὺς αἰτίους τοῦ πολέμου Ὑπερείδην καὶ Δημοσθένη. Καὶ ὁ μὲν Ὑπερείδης παρεδόθη καὶ ἐθανατώθη σκληρῶς, ὁ δὲ Δημοσθένης, προλαβὼν κατέφυγεν εἰς τὸν ἐν Καλαυρίᾳ (νῦν Πόρφ) ναὸν

του Ποσειδῶνος. Ἐκεῖ δὲ ὁ μέγας οὗτος ἀνὴρ, διὰ νὰ μὴ παραδοθῆ εἰς τὸν Ἀντίπατρον, ἔπιε δηλητήριο καὶ ἀπέθανεν.

Μετὰ τινα ἔτη ὕστερον κατεδικάσθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων εἰς θάνατον καὶ ὁ περίφημος στρατηγὸς καὶ πολιτικὸς Φωκίων, ὅστις ἀνῆκεν εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις μακεδονικὴν μερίδα. Ὅτε δὲ ἀπέθνησκεν ἐν τῇ φυλακῇ ὁ φιλόπατρις οὗτος Ἀθηναῖος παρήγγειλεν εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Φῶκον νὰ μὴ μνησικαχῆ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους.

§ 19. Τὰ βασιλεία τῶν ἐπιγόνων.

Ἡ μετὰ τὴν διανομὴν τοῦ κράτους τοῦ μ. Ἀλεξάνδρου ἐπεληθοῦσα ἡσυχία τῶν στρατηγῶν δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολὺ, διότι μετ' ὀλίγον μεταξὺ τῶν στρατηγῶν τούτων ἐξερράγησαν φοβεροὶ ἐμφύλιοι πόλεμοι, κατὰ τοὺς ὁποίους πλείστοι ἐκ τούτων ἐφρονεύθησαν. Διήρκεσαν δὲ οἱ ἐμφύλιοι οὗτοι πόλεμοι ἐπὶ 22 ἔτη, ἦτοι μέχρι τοῦ ἔτους 301 π. Χ., ὅποτε διὰ τῆς ἐν Ἴψῳ γενομένης μάχης τὸ κράτος τοῦ μ. Ἀλεξάνδρου διηρέθη εἰς τέσσαρα βασιλεία, τὸ τῆς Μακεδονίας μετὰ τῆς Ἑλλάδος, τὸ τῆς Συρίας, τὸ τῆς Αἰγύπτου καὶ τὸ τῆς Θράκης. Τέλος δὲ μετὰ πολλὰς διαιρέσεις καὶ διαβατικὰς ἐπικρατείας, πλὴν τοῦ βασιλείου τῆς Μακεδονίας, τὸ ὁποῖον περιελάμβανε καὶ τὴν Ἑλλάδα, ἐσχηματίσθησαν ἐκ τοῦ ἀπεράντου κράτους τοῦ μ. Ἀλεξάνδρου διάφορα βασιλεία τῶν ἐπιγόνων, ἐξ ὧν τρεῖς μεγάλως διεκρίθησαν, ἦτοι τὸ βασιλεῖον τῆς Συρίας ὑπὸ τοὺς Σελευκίδας, τὸ τῆς Αἰγύπτου ὑπὸ τοὺς Πτολεμαίους καὶ τὸ τοῦ Περγᾶμου.

Βασιλεῖον τῆς Συρίας. Τοῦ βασιλείου τούτου βασιλεὺς ἐξοχος ἀνεδείχθη ὁ ἱκανὸς τοῦ μ. Ἀλεξάνδρου στρατηγὸς Σέλευκος ὁ Α', ὅστις καὶ ἐπεξέτεινε τὸ κράτος ἀπὸ τοῦ Ἑλλησπόντου μέχρι τοῦ ποταμοῦ Γάγγου. Ὁ βασιλεὺς οὗτος ἐπροστάτευσεν τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰς τέχνας, διέδωκεν εἰς τὸ κράτος του τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμὸν καὶ ἔκτισε πολλὰς πόλεις, ἐκ τῶν ὁποίων εὐδαιμονέσταται ὑπῆρξαν ἢ ἐπὶ τοῦ Ὀρόντου ποταμοῦ Ἀντιόχεια καὶ ἢ ἐπὶ τοῦ Τίγρητος Σελεύχεια, ἢ ὁποία κατ'ὀνομασίαν ὑπὸ 600 000 ἀνθρώπων. Τούτου οἱ διάδοχοι ὠνομάζοντο Σελευκίδαι· ἐκ τούτων

δὲ ἦτο καὶ Ἀντίοχος ὁ Γ', ὅστις καὶ μέγας διὰ τοὺς πολλοὺς καὶ ἐπιτυχεῖς πολέμους τοῦ ἐπωνομάσθη.

Βασιλείον τῆς Αἰγύπτου. Τὸ βασιλείον τοῦτο κατεστάθη εὐδαιμονέστατον ὑπὸ τῶν τριῶν πρώτων βασιλέων του, οἱ ὅποιοι ὠνομάζοντο Πτολεμαῖοι. Ἐκ τούτων δὲ τὸν θεμέλιον λίθον τοῦ μεγάλειου τῆς Αἰγύπτου ἔθηκεν ἰδίως ὁ πρῶτος Πτολεμαῖος ὁ Λάγου. Ὁ βασιλεὺς δηλαδὴ οὗτος ἐπεμελήθη νὰ ἐξελληνίσῃ τὴν Αἰγυπτον δι' ἑλληνικῶν ἀποικιῶν, διωργάνωσε τὰς πεζικὰς καὶ ναυτικὰς τῆς χώρας δυνάμεις, ἐπροστάτευσεν τὰς ἐπιστήμας καὶ τέχνας, ἐκαλλώπισεν τὰς πόλεις διὰ λαμπρῶν οἰκοδομῶν καὶ ἐν τέλει ἵδρυσεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τὴν περιώνυμον βιβλιοθήκην, τὴν ὁποίαν καὶ οἱ διάδοχοί του πολὺ ἐφιλοτιμήθησαν νὰ πλουτίσωσι. Τούτου δὲ ὁ διάδοχος Πτολεμαῖος ὁ Β', ἐπικαλούμενος Φιλάδελφος, ὅχι μόνον κατεπλούτισεν τὴν βιβλιοθήκην διὰ πολλῶν χιλιάδων βιβλίων, ἀλλὰ καὶ ἵδρυσεν τὸ περίφημον Μουσεῖον. Ἦτο δὲ τὸ Μουσεῖον μεγάλη τις σχολή, ἔνθα συνέζων λόγιοι ἄνδρες, οἱ ὅποιοι ἔργον εἶχον νὰ συζητῶσι διάφορα ἐπιστημονικὰ ζητήματα.

Βασιλείον τοῦ Περγάμου. Τὸ βασιλείον τοῦτο ἀνέδειξαν εὐτυχῆς οἱ βασιλεῖς Εὐμένης ὁ Α' (263—241 π. Χ.), Ἀτταλος ὁ Α', Εὐμένης ὁ Β' καὶ Ἀτταλος ὁ Β'. Οἱ βασιλεῖς οὗτοι ἐπροστάτευσαν τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰς τέχνας καὶ ἵδρυσαν σχολὰς καὶ βιβλιοθήκην εἰς τὸ Πέργαμον, ἡ ὁποία εἶχε τὰ δευτερεῖα μετὰ τὴν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Πτολεμαῖοι ἀπηγόρευσαν ἕνεκα φθόνου τὴν ἐξ Αἰγύπτου ἐξαγωγήν τοῦ παπύρου (χάρτου ἐκ φυτοῦ), ἐφεῦρον ἐν Περγάμῳ τὰς διφθέραις, ἧτοι δέρματα κατεργασμένα, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἔγραφον. Ὦνομάσθησαν δὲ αἱ διφθεραὶ αὗται ἀπὸ τῆς πόλεως Περγάμου *περγαμηναί*.

§ 20. Αἰτωλικὴ καὶ ἀχαϊκὴ συμπολιτεία.

Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, καθ' οὓς ἡ Μακεδονία ἦτο ἰσχυρά, ἑλληνικαὶ τινες πόλεις, διὰ νὰ διατηρῶσι τὴν ἐλευθερίαν των, ἦσαν συνδεδεμένοι διὰ στενῆς συμμαχίας καὶ εἶχον ἀποτελέσῃ συμπολιτείας. Τοιαῦται συμπολιτεῖαι ἦσαν δύο, ἡ αἰτωλικὴ καὶ ἡ ἀχαϊκὴ.

Ἡ αἰτωλικὴ συμπολιτεία, ἣτις ἀνέκαθεν ὑπῆρχεν, ἤρχισε νὰ διοργανῶται καλλίτερον περὶ τὸ ἔτος 280 π. Χ. Ταύτης προέ-στατο εἰς στρατηγός; εἰς ἵππαρχος καὶ εἰς γραμματεῦς, οἵτινες ἐξελέγοντο κατ' ἔτος ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν πόλεων τῆς αἰτωλικῆς συμπολιτείας· συνήρχοντο δὲ οἱ ἀντιπρόσωποι οὗτοι κατ' ἔτος, τακτικῶς μὲν ἐν Θέρμῳ, ἐκτάκτως δ' ἐν Ὑπάτῃ ἢ καὶ ἀλλαχοῦ καὶ ἀπεφάσιζον περὶ τῶν κοινῶν συμφερόντων.

Ἡ δὲ ἀχαϊκὴ συμπολιτεία, ἣτις εἶχε συσταθῆ εἰς χρόνους ἀρχαιοτάτους, ἀπετελεῖτο τὸ πάλαι ἐκ δώδεκα αὐτονόμων πό-λεων, ὧν οἱ κάτοικοι κατὰ διαφόρους ἐποχὰς συνήρχοντο εἰς τὸν παρὰ τὸ Αἴγιον νκόν τοῦ Διὸς Ὀμαρίου καὶ ἐκεῖ ἐτέλουν πκη-γύρεις καὶ θυσίας, διέλυον τὰς ἀμοιβαίας ἐριδὰς καὶ ἐρρῦθμιζον τὰ κοινὰ συμφέροντα. Ἦτο δὲ ἡ συμπολιτεία αὕτη μέχρι τῶν ἀρχῶν τῆς τρίτης π.Χ. ἑκατονταετηρίδος ἀσθενεστάτη, μάλιστα δὲ μετὰ τὴν ἐν Χιρωνεῖα μάχην ἤρχισε νὰ διαλύηται, πόλεις δὲ τινες ἀποσπασθεῖσαι ἀπὸ τῆς συμπολιτείας κατελήφθησαν ὑπὸ μακεδονικῶν φρουρῶν. Τέλος δὲ βραχύτερον ἢ ἀρχαία ἐκείνη συμπολιτεία κατελύθη καὶ ἀντ' αὐτῆς ἀπὸ τοῦ ἔτους 281 π.Χ. ἐσχηματίσθη βαθμηδὸν νέα ἀχαϊκὴ συμπολιτεία, ἣτις ἀπετε-λέσθη ἐκ 10 πόλεων. Τῆς συμπολιτείας ταύτης κατ' ἀρχὰς μὲν προέσταντο δύο στρατηγοὶ καὶ εἰς γραμματεῦς, ἀπὸ δὲ τοῦ ἔτους 254 εἰς μόνον στρατηγὸς ἐνιαύσιος, ὅστις καὶ διηύθυνε τὸ συνέ-δριον τῶν δημιουργῶν. Ἐκαλοῦντο δὲ δημιουργοὶ οἱ ἀντιπρόσωποι, τοὺς ὁποίους ἐξέλεγον αἱ δέκα τῆς συμπολιτείας πόλεις· οἱ δη-μιουργοὶ δὲ οὗτοι ἦσαν δέκα (εἰς ἐξ ἐκάστης πόλεως) καὶ συνερ-χόμενοι μετὰ τοῦ στρατηγοῦ καὶ τοῦ ἵππαρχου ἀπετέλουν συνέ-δριον δώδεκα ἀνδρῶν.

Τοῦτο δὲ τὸ συνέδριον ἔργον εἶχε ν' ἀποφασίζῃ περὶ τῶν κοινῶν συμφερόντων τῆς συμπολιτείας· ἀλλ' αἱ ἀποφάσεις αὐτοῦ ἐπρα-γματοποιοῦντο, ἐὰν ἀπεδέχετο αὐτὰς καὶ ἡ κοινὴ σύνοδος. Αὕτη δὲ ἡ σύνοδος ἀπετελεῖτο ἐκ τῶν πολιτῶν τῶν διαφόρων πόλεων τῆς συμπολιτείας καὶ συνήρχοντο δις τοῦ ἔτους εἰς Αἴγιον· εἰς ἐκτάκτους δὲ περιστάσεις συνήρχοντο καὶ ἐκτάκτως ὄχι μόνον εἰς Αἴγιον, ἀλλὰ καὶ ἀλλαχοῦ. Τέλος δὲ ψυχὴ τῆς συμπολιτείας

ταύτης ἐγένετο ὁ ἐν ἔτει 245 π. Χ. κατὰ πρῶτον γενόμενος στρατηγὸς Ἄρατος, ὁ ἐκ Σικυῶνος, ὅστις ἐπὶ τριακονταετιάν τακτικῶς σχεδὸν ἐξελέγετο παρ' ἐνιαυτὸν στρατηγός. Οὗτος διὰ τῆς μεγάλης του δραστηριότητος ὄχι μόνον κατέστησε τὴν ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν ἰσχυράν, ἀλλὰ καὶ συνήνησε μετ' αὐτῆς πλείστας πόλεις, ἀφοῦ ἐξεδίωξεν ἀπ' αὐτῶν τὰς μακεδονικὰς φρουράς. Ἡ μόνη ἐπιθυμία τοῦ Ἀράτου ἦτο νὰ ἴδῃ τοὺς Πελοποννησίους ὁμοιοῦντας καὶ ἀποτελοῦντας ἐν σύστημα πολιτικόν, ἔχον τὰ αὐτὰ νόμιμα, τὰ αὐτὰ ἥθη καὶ τὰ αὐτὰ συμφέροντα. Ἄλλὰ τὸ σχέδιον τοῦτο τοῦ Ἀράτου ἐματαιώθη ἀφ' ἐνός μὲν ἕνεκα τῆς ἀντιζηλίας τῆς αἰτωλικῆς συμπολιτείας, ἀφ' ἐτέρου δὲ ἕνεκα τῆς ἀντιζηλίας τῆς Σπάρτης.

§ 21. Ἄγις ὁ Δ' καὶ Κλεομένης ὁ Γ'.

Ἡ ἐν Σελλασίᾳ μάχη.

Καθ' ὃν χρόνον ὁ Ἄρατος διὰ τῆς μεγάλης του δραστηριότητος ἀνεδείκνυε τὴν ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν ἰσχυράν, ἡ Σπάρτη ἕνεκα τῶν ἐμφυλίων πολέμων εἶχεν ἐρημωθῆ ἀνδρῶν, φοβερά δὲ παραλυσία καὶ διαφθορά ἐπεκράτει ἐν αὐτῇ. Οἱ νόμοι τοῦ Λυκούργου δὲν ὑφίσταντο πλέον ἐν αὐτῇ. Ὁ πλοῦτος καὶ ἡ τρυφή εἶχον διαδεχθῆ τὴν προτέραν πενίαν καὶ λιτότητα. Ἡ ἰσότης τῶν περιουσιῶν εἶχεν ἀνατραπῆ, ἡ δὲ στρατιωτικὴ πειθαρχία εἶχε χαλαρωθῆ.

Ἐν ᾧ δ' ἐν τοιαύτῃ καταστάσει εὐρίσκετο ἡ Σπάρτη, Ἄγις ὁ Δ' γενόμενος βασιλεὺς (τῷ 244) συνέλαβε τὴν ἰδέαν ν' ἀποκαταστήσῃ τὴν ἰσότητα τῶν ἰδιοκτησιῶν καὶ νὰ ἐπαναφέρῃ τὰ ἀρχαῖα ἀπλᾶ καὶ αὐστηρὰ ἥθη. Πρὸς τὸν σκοπὸν λοιπὸν τοῦτον ἐπανάφερε τὴν λυκούργειον νομοθεσίαν καὶ περιέκοψε τὴν δύναμιν τῶν ἐφόρων. Ἄλλ' αἱ τοιαῦται σωτήρια διὰ τὴν Σπάρτην μεταρρυθμίσεις ἀπήρεσαν εἰς τὸν συμβασιλέα του Λεωνίδα καὶ τοὺς ἐφόρους. Διὰ τοῦτο συνελήθη ὁ φιλόπατρις Ἄγις καὶ καταδικασθεὶς εἰς θάνατον ἀπηγχονίσθη (τῷ 241 π. Χ.).

Τὸν καλὸν ἀγῶνα τοῦ Ἀγιδος ἀνέλαβεν ὁ τοῦ βασιλέως Λεωνίδου υἱὸς Κλεομένης ὁ Γ', ὅστις καὶ ἐνυμφεῦθη τὴν χήραν τοῦ Ἀγιδος. Γενόμενος οὗτος βασιλεὺς (τῷ 235) πρῶτον μὲν ἐθανά-

τωσε τούς εφόρους, ἔπειτα δὲ ἀνεστήλωσε τὴν λυκούργειον νομοθεσίαν. Τοιοῦτοτρόπως δὲ κατώρθωσε ν' ἀποδώσῃ εἰς τὴν Σπάρτην τὴν παλαιὰν φήμην καὶ δύναμιν. Κατορθώσας πάντα ταῦτα ὁ Κλεομένης ἐσκέπετο ν' ἀποδώσῃ εἰς τὴν Σπάρτην καὶ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Πελοποννήσου. Ἄλλὰ πρὸς τοῦτο ἀντέστη ὁ Ἄρατος, ὅστις καὶ πόλεμον ἐκήρυξε κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν. Καὶ ἐνίκησε μὲν τότε ὁ Κλεομένης λαμπρῶς τούς Ἀχαιοὺς καὶ πολλὰς πόλεις αὐτῶν κατέλαβεν, ἀλλ' ὁ Ἄρατος ἐκ φιλοδοξίας κινούμενος ἐκάλεσεν εἰς βοήθειαν τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Ἀντίγονον τὸν Δώσωνα, ὅποτε ὁ Κλεομένης ἔνεκα τοῦ πλήθους τῶν ἐχθρῶν ἠναγκάσθη ν' ἀποχωρήσῃ εἰς τὴν Λακωνικὴν. Ἐκεῖ δὲ ἐν τοῖς στενοῖς τῆς Σελλασίας συνῆψε πεισματώδη πρὸς τὸν Ἀντίγονον καὶ τούς Ἀχαιοὺς μάχην (τῷ 222), καθ' ἣν ἐνίκηθη κατὰ κράτος. Μετὰ τὴν μάχην δὲ ταύτην ὁ μὲν Ἀντίγονος εἰσέβαλεν εἰς τὴν Σπάρτην ἀμαχητί, ἀνέτρεψε τὰς πολιτικὰς μεταβολὰς τοῦ Κλεομένου, ἐγκατέστησε μακεδονικὴν φρουρὰν καὶ ἠνάγκασε τοὺς Σπαρτιάτας νὰ συνομολογήσωσι συμμαχίαν μετὰ τῆς ἀχαϊκῆς συμπολιτείας, ὁ δὲ Κλεομένης ἔφυγεν εἰς Αἴγυπτον, ἔνθα καὶ ἠτύοκτόνησεν.

§ 22. Συμμαχικός πόλεμος.— Φιλοποίμην.

Μετὰ τὴν ἐν Σελλασίᾳ μάχην ὁ βασιλεὺς Ἀντίγονος ὁ Δώσων ἐπέστρεψεν εἰς Μακεδονίαν, ἔνθα μετ' ὀλίγον ἀπέθανε· διεδέχθη δ' αὐτὸν Φίλιππος ὁ Ε', ὅστις ἦτο ἀνὴρ τολμηρὸς καὶ στρατηγικός, ἀλλ' οὐδεμίαν ἔτρεφε πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἀγάπην. Ἐν ἀρχῇ τῆς βασιλείας τοῦ Φιλίππου τούτου ἐξεργάγη μεταξὺ τῆς αἰτωλικῆς καὶ ἀχαϊκῆς συμπολιτείας καταστρεπτικὸς πόλεμος, ὅστις ἐπεκλήθη συμμαχικός (220—217 π. Χ.). Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον οἱ Ἀχαιοί, οἵτινες ἐστρατηγοῦντο ὑπὸ τοῦ Ἀράτου, ἔπαθον μυρίας καταστροφὰς ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν· ἀπῆλλάγησαν δ' ἐν τέλει ἀπὸ τῶν καταστροφῶν τούτων διὰ τῆς βοήθειας τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Φιλίππου τοῦ Ε', ὅστις ἐπελθὼν κατὰ τῶν Αἰτωλῶν κατετρόπωσε αὐτούς.

Μετὰ τέσσαρα ἔτη ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ πολέμου τούτου (213) ἀπέθανεν ὁ Ἄρατος δηλητηριασθεὶς καθ' ὑποκίνησιν τῶν Μακεδόνων, διάδοχος δ' αὐτοῦ ἐξελέχθη ἐν ἔτει 208 π. Χ. ὁ ἐκ Μεγαλοπόλεως ἀνδρεῖος καὶ μεγαλόφρων Φιλοποίμην, ὅστις εἶχε διακριθῆ καὶ κατὰ τὴν ἐν Σελλασίᾳ μάχην. Ὅτε δ' ἐγένετο ὁ ἀνὴρ οὗτος στρατηγός, ἡ ἔνδοξος Σπάρτη ἐτυρχνεῖτο ὑπὸ κακούργου τινὸς τυράννου, Μυχανίδου ὀνομαζομένου, ὅστις διὰ τῶν πολλῶν κακουργιῶν του εἶχεν ἐμπνεύτη μέγαν τρόμον ὄχι μόνον εἰς τοὺς ὑπηκόους του Σπαρτιάτας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς πόλεις τῆς ἀχαϊκῆς συμπολιτείας. Κατὰ τοῦ Μυχανίδου λοιπὸν τούτου ἐπελθὼν ὁ Φιλοποίμην συνῆψε φονικὴν πρὸς αὐτὸν μάχην ἐν Μαντινείᾳ καὶ ὄχι μόνον κατενίκησεν αὐτόν, ἀλλὰ καὶ τὸν κατέσφαξε διὰ τῆς ἰδίας του χειρὸς (τῷ 207 π. Χ.). Μετὰ τὸν Μυχανίδαυ δὲ τοῦτον τύραννος τῆς Σπάρτης ἐγένετο ὁ καὶ τοῦ Μυχανίδου κακουργότερος Νάβις, ὅστις ὀχυρώσας τὴν Σπάρτην κατέστησεν αὐτὴν ὀρμητήριον ὄλων τῶν κακούργων τῆς Πελοποννήσου. Κατὰ τοῦ Νάβιδος λοιπὸν τούτου ἐπελθὼν ἐν ἔτει 191 ὁ Φιλοποίμην κατενίκησεν αὐτόν, οἱ δὲ Σπαρτιάται, ἀφ' οὗ ὁ Νάβις κατεσφάγη ὑπὸ τῶν ἰδίων του συμμάχων Αἰτωλῶν, κατετάχθησαν εἰς τὴν ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν. Ὀλίγον δὲ μετὰ ταῦτα κατετάχθησαν εἰς τὴν ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν καὶ οἱ Μεσσήνιοι καὶ οἱ Ἕλεῖοι. Τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν περὶ τὸ ἔτος 190 π. Χ. ἡ ἀχαϊκὴ συμπολιτεία περιελάμβανεν ἄπασαν ἀνεξαιρέτως τὴν Πελοπόννησον. Ἄλλὰ δὲν παρήλθε πολὺς χρόνος, ὅποτε ἀπεστάτησαν ἀπὸ τῆς ἀχαϊκῆς συμπολιτείας οἱ Μεσσήνιοι. Κατὰ τῶν ἀποστακτητῶν δὲ τούτων Μεσσηνίων ἐπελθὼν ἐν ἔτει 183 ὁ Φιλοποίμην ἐνίκησε μὲν αὐτούς, ἀλλ' ἤχμαλωτίσθη καὶ ἐν τέλει ἠναγκάσθη ὑπ' αὐτῶν νὰ πῆρῃ δηλητήριον. Τοιοῦτοτρόπως δ' ἐξέλειπεν ὁ ἔξοχος στρατηγὸς καὶ ἐπιδέξιος πολιτικὸς Φιλοποίμην, μετὰ τὸν θάνατον δ' αὐτοῦ ἡ δύναμις τῆς ἀχαϊκῆς συμπολιτείας ἤρχισε νὰ καταπίπτῃ.

§ 23. Ὑποταγὴ τῆς Μακεδονίας εἰς τοὺς Ῥωμαίους.

Ἐνεκα τῆς ἀντιζηλίας τῶν δύο συμπολιτειῶν καὶ τῶν συχνῶν ἐμφυλίων πολέμων τῶν γινομένων ἐν Ἑλλάδι τὰ πράγματα τῆς

Ἑλλάδος εὐρίσκοντα ἐν ἀνωμαλίᾳ. Ἐν ᾧ λοιπὸν ἐν τοιαύτῃ καταστάσει εὐρίσκοντο τὰ ἑλληνικὰ πρᾶγματτα, τὴν δὲ Μακεδονίαν ἐκυβέρνηων βασιλεῖς ἀπερίσκεπτοι, ἀνεφάνησαν ἐκ τῆς Ἰταλίας ἐχθροὶ φοβεροί, οἱ Ῥωμαῖοι, οἵτινες παρατηροῦντες τὴν κακὴν κατάστασιν τῆς Μακεδονίας καὶ τὰς ἐσωτερικὰς ταραχὰς τῆς Ἑλλάδος ἐκαιροφυλάκτουν νὰ ὑποτάξωσι τοὺς Μακεδόνους καὶ τοὺς Ἕλληνας.

Τοιοιουτρόπως εἶχον τὰ πρᾶγματα, ὅποτε ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Φίλιππος ὁ Ε΄ κατῆλθεν εἰς πόλεμον κατὰ τῆς Ῥώμης καὶ ἐνίκηθη ἐν Θεσσαλίᾳ πλησίον τῶν Φαρσάλων παρά τινα σειρὰν λόφων, οἵτινες, ὡς ἐκ τοῦ σχήματός των, ἐκαλοῦντο Κυνὸς κεφαλαί (τῷ 197 π. Χ.). Ἀλλὰ καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Φιλίππου, ὁ παροικιμιώδης διὰ τὴν φιλαργυρίαν του Περσεύς, δὲν ὑπῆρξεν εὐτυχέστερος τοῦ πατρὸς του. Οὗτος ἐμπνεόμενος ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὴν Ῥώμην μίσους, ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἐνεπνέετο καὶ ὁ πατήρ του, δὲν ἐστοχάσθη ἄλλο τι, ὅτε ἐγένετο βασιλεὺς, εἰμὴ πῶς νὰ καταβάλῃ τὴν Ῥώμην. Πρὸς τοῦτο δὲ ἔδωκεν ἀφορμὴν πόλεμου. Ἀλλὰ μάχην πρὸς τοὺς Ῥωμαίους παρὰ τὴν Πύδναν συνάψας (τῷ 168 π.Χ.) ἐνίκηθη κατὰ κράτος καὶ μάλιστα συνελήφθη αἰχμάλωτος καὶ ἀπήχθη εἰς Ῥώμην, ἔνθα καὶ ἀπέθανε δεσμώτης, ἀφ' οὗ προηγουμένως μετὰ τῶν 3 τέκνων του καὶ 250 συγγενῶν του ἠναγκάσθη ν' ἀκολουθήσῃ τὴν ἐπινίκιον πομπήν, ἣτις ἐτελέσθη ἐν Ῥώμῃ πρὸς τιμὴν τοῦ νικήσαντος αὐτὸν Ῥωμαίου στρατηγοῦ Παύλου Αἰμιλίου.

Μετὰ τὴν ἤτταν τοῦ Περσέως ἡ Μακεδονία διηρέθη ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων εἰς τέσσαρας δημοκρατίας ἀνεξαρτήτους ἀπ' ἀλλήλων, ὑπεχρεώθησαν δὲ οἱ Μακεδόνες νὰ πληρώσωσι φόρους εἰς τοὺς Ῥωμαίους. Ἀλλὰ μετὰ τινα ἔτη Ἀνδρίσκος τις ἐξ Ἀδραμυττίου τῆς Μυσίας καταγόμενος, ἀποκαλῶν δ' ἐκυτὰν ψευδῶς Φίλιππον, ὄθεν καὶ Ψευδοφίλιππος ὠνομάσθη, ἐκήρυττεν, ὅτι ἦτο υἱὸς τοῦ Περσέως, μετὰ τοῦ ὁποίου κατὰ σύμπτωσιν εἶχε πολλὴν ὁμοιότητα, καὶ κατώρθωσε διὰ τῆς βοηθείας Θρακῶν τινων ἡγεμόνων ν' ἀναγορευθῇ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας (τῷ 150 π. Χ.). Τοῦτο μαθοῦσα ἡ Ῥώμη ἀπέστειλε κατὰ τὸ ἀκόλουθον ἔτος Ῥωμαϊκὸν

στρατὸν κατ' αὐτοῦ. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἡ Ῥώμη οὐδὲν κατώρ-
θωσε, διότι αἱ στρατιαὶ τῆς ἐνίκηθησαν· ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀπο-
τυχίαν ταύτην ἀπέστειλε τὸν ἕξοχον στρατηγὸν ΚόιντονΚαικίλιον
Μέτελλον, ὅστις καὶ τὸν μακεδονικὸν στρατὸν κατετρόπωσε καὶ
τὸν Ἀνδρίσκον συνέλαβεν αἰχμάλωτον. Τοιοῦτοτρόπως δὲ ἐν ἔτει
148 π. Χ. ἔλαβον πέρας οἱ κατὰ τῶν Μακεδόνων πόλεμοι τῶν
Ῥωμαίων, ἡ δὲ Μακεδονία ἀπώλεσεν ἕκτοτε τὴν αὐτονομίαν
τῆς καὶ κατέστη ἐπαρχία Ῥωμαϊκῆ, διοικουμένη ὑπὸ πραίτωρος.

§ 24. Ἄλωσις τῆς Κορίνθου ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων. Ὑποταγὴ τῆς Ἑλλάδος εἰς τοὺς Ῥωμαίους.

Κατὰ τὸ ἔτος 147 π. Χ. στρατηγὸς τῆς ἀχαϊκῆς συμπολι-
τείας ἦτο ὁ Κριτόλοκος. Ὁ στρατηγὸς οὗτος, ἐπειδὴ ἔβλεπεν ὅτι ἡ
Σπάρτη ὑποστηριζομένη ὑπὸ τῆς τότε πανισχύρου Ῥώμης ἐζήτει
ν' ἀποσπασθῆ ἀπὸ τῆς ἀχαϊκῆς συμπολιτείας, συνεκάλεσεν ἐν
Κορίνθῳ τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν πόλεων τῆς συμπολιτείας καὶ
ἔπεισεν αὐτοὺς ν' ἀποφασίσωσι πόλεμον κατὰ τῆς Σπάρτης. Τοῦτο
μαθοῦσα ἡ Ῥώμη ἐνόμισε κατάλληλον τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐπιτεθῆ
κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ νὰ ὑποτάξῃ αὐτήν. Διέταξε λοιπὸν τὸν
ὑποδουλώσαντα τὴν Μακεδονίαν στρατηγὸν Μέτελλον νὰ διευ-
θυνθῆ κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Εἰσβαλὼν δ' οὗτος εἰς τὴν Ἑλλάδα
συνῆψε πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς (τῷ 147 π. Χ.) πεισματώδη μάχην
παρὰ τὴν Σκάρφειαν (πόλιν τῆς Λοκρίδος, ἣτις δὲν σφίζεται σήμε-
ρον, διότι κτεστράφη ὑπὸ πλημμύρας). Ἐν τῇ μάχῃ δὲ ταύτῃ
πλείστοι μὲν τῶν Ἀχαιῶν ἔπεσον, ὑπὲρ τοὺς χιλίους συνελήφθησαν
αἰχμάλωτοι, ὁ δὲ στρατηγὸς αὐτῶν Κριτόλοκος ἐγένετο ἄφαντος.

Μετὰ τὴν καταστροφὴν ταύτην τῶν Ἀχαιῶν τὴν στρατηγίαν
αὐτῶν ἀνέλαβεν ὁ Δίκαιος, ὅστις ὑποχωρήσας παρετάχθη εἰς τὸν
Ἴσθμόν. Ὁ δὲ Μέτελλος, ἀφ' οὗ διέτριψεν ἐπὶ τινὰ χρόνον ἐν
Θήβαις, ἦλθεν εἰς τὸν Ἴσθμόν καὶ προέτεινεν εἰρήνην ἐπὶ τῇ συμ-
φωνίᾳ νὰ περιορισθῶσιν οἱ Ἀχαιοὶ εἰς τὰς κυρίως ἀχαϊκὰς πόλεις
καὶ νὰ μὴ ζητῶσιν νὰ περιλάβωσιν ἐν τῇ ἀχαϊκῇ συμπολιτείᾳ καὶ
ἄλλας πόλεις, ἥτοι τὴν Σπάρτην, τὸ Ἄργος, τὴν Κόρινθον καὶ
ἄλλας. Ἀλλ' αἱ προτάσεις αὗται τοῦ Μετέλλου ἀπερρίφθησαν

ὑπὸ τῆς ἐν Κορίνθῳ συνελθούσης νέας συνόδου τῶν ὁμοσπόνδων πόλεων. Ἐν ᾧ δ' ἐγένοντο ταῦτα, φθάνει ἐξ Ἰταλίας (146) μετ' ἄλλου στρατοῦ ὁ Ῥωμαῖος στρατηγὸς Λεύκιος Μόμμιος καί, ἀφ' οὗ ἀπέστειλε τὸν Μέτελλον εἰς τὴν Μακεδονίαν, συνάπτει ἐν Λευκοπέτρᾳ παρὰ τὴν Κορίνθον μάχην, καθ' ἣν κατετρόπωσε τοὺς Ἀχαιοὺς. Μετὰ τὴν μάχην ταύτην ὁ μὲν Δίκαιος ἀπελπισθεὶς ἔφυγεν εἰς Μεγαλόπολιν, ὅπου ἠτύοκτόνησε πῶν δηλητήριον· οἱ δὲ νικηθέντες Ἕλληνες κατέφυγον εἰς Κορίνθον, τὴν δ' ἐπιούσαν μετὰ τῶν πλείστων Κορινθίων κατέλιπον αὐτὴν καὶ διεσκορπίσθησαν εἰς διαφόρους τῆς Πελοποννήσου πόλεις. Ὁ δὲ ὦμος καὶ ἀγροῖκος Μόμμιος ὀρήσας κατὰ τῆς Κορίνθου καὶ κυριεύσας αὐτὴν τοὺς μὲν ὀλίγους ἄνδρας, τοὺς ὁποίους εὔρεν ἐν τῇ πόλει, ἐφόνευσε, τὰς δὲ γυναῖκας καὶ τοὺς παῖδας ἐξῆνδραπόδισε, τὰ δὲ λαμπρότερα ἀριστουργήματα τῆς τέχνης μετεκόμισεν εἰς Ῥώμην καὶ τελευταῖον ἐπυρπόλησε τὴν λαμπρὰν πόλιν, ἐν τῇ ὁποίᾳ τὸ ἑλληνικὸν ἐμπόριον καὶ αἱ τέχναι τὰ μέγιστα εἶχον ἀναπτυχθῆ. Τοσοῦτον ἀπαίδευτος καὶ ἀγροῖκος ἦτο ὁ ὦμος Μόμμιος, ὥστε λέγεται, ὅτι εἰς τοὺς μετακομίζοντας εἰς Ῥώμην τὰ ἀγάλματα καὶ λοιπὰ ἀριστοτεχνήματα τῆς Κορίνθου εἶπε· ἀπροσέχετε νὰ μὴ θραύσητε αὐτά, διότι θὰ ὑποχρεωθῆτε νὰ κατασκευάσητε ἄλλα τοιαῦτα». Ἐνόμιζε δηλαδὴ ὁ ἀπαίδευτος οὗτος ἀνὴρ, ὅτι τὰ ἀριστοτεχνήματα ταῦτα κατασκευάζονται μεθ' ὄσης εὐκολίας αἱ πλίνθοι ἢ οἱ κέραμοι.

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κορίνθου ἡ μὲν Κορινθία ἐγένετο κ-ῆσις Ῥωμαϊκῆ, σύμπασα δὲ ἡ ἄλλη Ἑλλάς ἐγένετο φόρου ὑποτελῆς εἰς τοὺς Ῥωμαίους καὶ ἐτέθη ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ Ῥωμαίου πραίτωρος. Τέλος δ' ἐν ἔτει 27 π. Χ., ὅτε αὐτοκράτωρ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους ἦτο ὁ Ὀκταβιανὸς Αὐγούστος, τύμπασα ἡ Ἑλλάς ἀπὸ Τχινάρου μέχρι Θεσσαλίας ἐγένετο ἐπαρχία Ῥωμαϊκῆ καὶ ὠνομάσθη Ἀχαΐα. Ἐκτοτε μόνον αἱ Ἀθῆναι καὶ ἡ Σπάρτη διετήρησαν ἐλευθερίαν τινὰ καὶ τὸ δικαίωμα νὰ διοικῶνται κατὰ τοὺς ἰδίους νόμους καὶ ὑπὸ τῶν ἰδίων πολιτῶν, πᾶσα δὲ ἡ ἄλλη Ἑλλάς διωκεῖτο ὑπὸ Ῥωμαίου διοικητοῦ, ἐδρεύοντος ἐν Κορίνθῳ, καὶ ὑπεχρεοῦτο νὰ πληρώνῃ εἰς τὴν Ῥώμην φόρους

βαρυτάτους. Ἀλλά, ἂν καὶ ὑπετάχθη ἡ Ἑλλάς εἰς τὴν Ῥώμην, ἡ πνευματικὴ τῶν Ἑλλήνων ὑπεροχὴ ἦτο τοιαύτη, ὥστε οἱ Ἕλληνες ὄχι μόνον δὲν ἀπώλεσαν τὸν ἐθνισμόν των, ἀλλὰ καὶ κατώρθωσαν νὰ μεταδώσωσιν εἰς τοὺς Ῥωμαίους τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμόν. Τοιουτοτρόπως λοιπὸν ἡ Ἑλλάς πολιτικῶς μὲν καὶ στρατιωτικῶς ὑπετάχθη εἰς τὴν Ῥώμην, ἠθικῶς δὲ καὶ πνευματικῶς ὑπέταξεν αὐτήν.

BIBLION Β΄.

ΤΗΣ ΡΩΜΑΪΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΩΔΕΣΤΑΤΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΕΝ ΡΩΜΗ.

§ 25. Κτίσις τῆς Ῥώμης. — Ὁ κτίστης καὶ πρῶτος βασιλεὺς τῆς Ῥώμης Ῥωμύλος.

Χώρα τις ἐν τῇ μέσῃ Ἰταλίᾳ κειμένη ὠνομάζετο κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους Λάτιον. Ἡ χώρα αὕτη περιεῖχε πολλὰς πόλεις. Ἐκ τῶν πόλεων δὲ τούτων τοῦ Λατίου ἦτο καὶ ἡ ἔνδοξος Ῥώμη, ἡ ὁποία, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἐκτίθη τῷ 754 π. Χ. Ταύτης δὲ τῆς πόλεως κτίστης καὶ πρῶτος βασιλεὺς λέγεται, ὅτι ἦτο ὁ Ῥωμύλος. Περὶ τῆς γεννήσεως τοῦ Ῥωμύλου καὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ κτίσεως τῆς Ῥώμης ἔχουσι πλάσῃ διαφόρους μύθους, ἐκ τῶν ὁποίων ἀξιολογώτερος εἶναι ὁ ἐξῆς.

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Τροίας (1184 π. Χ.) ὁ Αἰνεΐας ἦλθεν εἰς τὸ Λάτιον καὶ ἔλαβε σύζυγον τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως τοῦ Λατίου, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπέκτησεν υἱόν, τὸν Ἀσκάνιον. Οὗτος δ' ὁ Ἀσκάνιος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Αἰνεΐου ἐγένετο βασιλεὺς τοῦ Λατίου καὶ ἔκτισε τὴν πόλιν Ἄλθαν Λόγγαν, τὴν ὁποίαν καὶ κατέστησε πρωτεύουσαν τοῦ Λατίου. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐπὶ τριακόσια ἔτη ἐβασίλευον ἀπόγονοι τοῦ Αἰνεΐου. Ἐκ τούτων τελευταῖος ἦτο ὁ Νομίτωρ, ὅστις εἶχεν ἀδελφὸν ὀνομαζόμενον Ἀμούλιον. Οὗτος δ' ὁ Ἀμούλιος, ἐπειδὴ ἦτο ἀνὴρ φιλόδοξος καὶ ἀδελφὸς κάκιστος, ἐξεδίωξε τοῦ θρόνου τὸν ἀδελφόν του Νομίτωρα

καὶ ἐγένετο αὐτὸς βασιλεύς. Ἐπειδὴ δὲ ἤθελε νὰ κάθηται ἡσυχος ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἔκρινε συμφέρον του νὰ ἐξαφανίσῃ τὴν οἰκογένειαν τοῦ ἀδελφοῦ του. Διὰ τοῦτο τὸν μὲν υἱὸν τοῦ ἀδελφοῦ του ἐδόλοφρόνησε, τὴν δὲ θυγατέρα Ῥέα ν Σιλβίαν κατέστησεν ἰέρειαν τῆς Ἑστίας, διὰ νὰ δικμείνῃ αὕτη ἄγαμος.

Ἄλλὰ δὲν παρῆλθε πολὺς χρόνος, ὅποτε ἡ Ῥέα ἐγέννησε τέκνα δίδυμα. Τοῦτο μαθὼν ὁ Ἀμούλιος τὴν μὲν μητέρα Ῥέα ν ἐθανάτωσε, τὰ δὲ βρέφη παρέδωκεν εἰς ἓνα τῶν ὑπηρετῶν του, διὰ νὰ ῤίψῃ αὐτὰ εἰς τὸν ποταμὸν Τίβεριν. Ὁ δ' ὑπηρετῆς ἐκπληρῶν τὴν διαταγὴν τοῦ βασιλέως ἔφερε τὰ παιδιὰ εἰς τὸν ποταμὸν καὶ θέσας αὐτὰ ἐντὸς σκάφης ἔριψεν αὐτὴν εἰς τὴν ὄχθην τοῦ πλημμυροῦντος κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην ποταμοῦ. Ἄλλὰ κατὰ τύχην τὸ ὕδωρ τοῦ ποταμοῦ μετ' ὀλίγον ἀπεχώρησεν, ἡ δ' ἐπὶ τῆς ὄχθης ἐπιπλεύουσα σκάφη ἔμεινεν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς. Τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν τὰ παιδιὰ ἐσώθησαν. Ἄλλὰ καὶ μετὰ τὴν σωτηρίαν των ταύτην φυσικὸν βεβαίως ἦτο ν' ἀποθάνωσιν ἐκ τῆς πείνης· παραδόξως ὁμως λύκαινα διερχομένη διὰ τοῦ μέρους ἐκείνου ἐπλησίασε τὰ παιδιὰ καὶ ἐθήλασεν αὐτὰ. Μετὰ δὲ ταῦτα ποιμὴν τις τοῦ βασιλέως Ἀμουλίου διερχόμενος καὶ ἰδὼν τὰ παιδιὰ παρέλαβεν αὐτὰ καὶ τὰ ἔφερον εἰς τὴν σύζυγόν του. Αὕτη δὲ ἀνέθρεψε τὰ παιδιὰ ταῦτα μετὰ τῶν ἰδίων τῆς τέκνων καὶ ὠνόμασεν αὐτὰ Ῥωμόλον καὶ Ῥῶμον. Ἄλλ' ἡλικιωθέντες οἱ δύο οὗτοι παῖδες ἔμαθον ἐκ τύχης τὴν καταγωγὴν των. Δὲν ἀφῆκον λοιπὸν νὰ παρέλθῃ καιρὸς, ἀλλ' ἀμέσως ἐπιπίπτουσι μετὰ πολλῶν ὀπαδῶν των κατὰ τοῦ Ἀμουλίου καὶ φονεύουσιν αὐτόν, ἀναβιβάζουσι δ' ἐπὶ τοῦ θρόνου τὸν πάμπον των Νομίτορα. Μετὰ ταῦτα ἀκολουθοῦμενοι ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν των μετέβησαν εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὅποιον εἶχον σωθῆ, δηλαδὴ εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Τιβέρεως, καὶ ἔκτισαν ἐπὶ τοῦ Παλατίνου λόφου πόλιν, ἡ ὁποία ἀπὸ τοῦ Ῥωμόλου ὠνομάσθη Ῥώμη. Ἄλλὰ παραδόξως οἱ δύο ἀδελφοί, καθ' ὃν χρόνον ἤθελεν νὰ ὀνομάσῃ τὴν πόλιν, περιῆλθον εἰς φοβερὰν ἔριδα. Ἀποτέλεσμα δὲ τῆς ἔριδος ταύτης κατὰ τὸν μῦθον ὑπῆρξε νὰ φονευθῇ ὁ Ῥῶμος.

Ὁ Ῥωμόλος, ἀφ' οὗ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ῥώμου ἔμεινε μόνος βασιλεύς, ἐπέδιωξε ν' αὐξήσῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν κατοίκων

τῆς πόλεως. Διὰ τοῦτο διεκήρυξε τὴν Ῥώμην ἄσυλον εἰς τοὺς φυγάδας καὶ τοὺς κακούργους πάσης πόλεως. Τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν κατώρθωσεν ὅ,τι ἐπεθύμει, διότι διὰ τοῦ μέτρου τούτου πλείστοι συνέρρευσαν εἰς τὴν Ῥώμην. Πάντας δὲ τούτους τοὺς εἰς τὴν Ῥώμην κατοικήσαντας διήρσεσεν εἰς στρατιωτικὰ σώματα καὶ ὥρισεν ἕκαστον στρατιωτικὸν σῶμα νὰ ὀνομάζεται λεγεὼν καὶ ν' ἀποτελεῖται ἐκ τρισχιλίων πεζῶν καὶ τριακοσίων ἰππέων. Πρὸς δὲ τούτοις ἐνομοθέτησε πολλοὺς καὶ καλοὺς νόμους καὶ τέλος συνέστησε τὴν σύγκλητον (βουλὴν), ἡ ὁποία ἀπετελεῖτο ἐξ ἑκατὸν ἀρίστων ἀνδρῶν, τῶν ὁποίων ἕργον ἦτο νὰ παρέχωσι τὴν συμβουλὴν τῶν εἰς τὸν βασιλέα.

Ἀλλά, ἐν ᾧ διὰ τῶν συνετῶν νόμων τοῦ προσεπάθει ὁ Ῥωμύλος νὰ καταστήσῃ τὴν Ῥώμην πόλιν ἄξιόλογον, ἔβλεπεν, ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ διατηρηθῇ ἡ πόλις, διότι ἐλάχιστοι ἐκ τῶν ὑπηκόων τοῦ ἦσαν ἔγγαμοι· πάντες δ' οἱ λοιποὶ δὲν εὕρισκον γυναῖκας, διὰ νὰ νυμφευθῶσι, διότι οἱ γείτονες λαοὶ ἠρνοῦντο νὰ δώσωσι τὰς θυγατέρας τῶν εἰς τοιοῦτους κακούργους. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ὁ Ῥωμύλος ἐμηχανεύθη τὸ ἐξῆς. Προυκήρυξε πανηγυρικοὺς ἀγῶνας πρὸς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος καὶ προσεκάλεσεν εἰς αὐτοὺς τοὺς γείτονας λαοὺς, Λατίνους, Σαβίνους καὶ ἄλλους. Ἐν ᾧ δὲ οἱ ξένοι οὗτοι ἄνευ ὑπόψιας τινὸς ἐθεῶντο τοὺς ἀγῶνας, κίφνης οἱ Ῥωμαῖοι, ἀφ' οὗ ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Ῥωμύλου σημεῖον ἐπιθέσεως, ἐπιπίπτουσι κατ' αὐτῶν, ἀρπάζουσι τὰς θυγατέρας τῶν καὶ νυμφεύονται αὐτάς.

Ἡ διχωγὴ αὕτη τῶν Ῥωμαίων τοσοῦτον ἐξώργισε τοὺς ὑβρισθέντας, ὥστε οὗτοι ἐπανελθόντες εἰς τὰς πατρίδας τῶν ἀπεφάσισαν νὰ ἐπέλθωσι κατὰ τῆς Ῥώμης. Καὶ τοὺς μὲν πρώτους κατὰ τῶν Ῥωμαίων ἐπελθόντας ὄχι μόνον ἐνίκησεν ὁ Ῥωμύλος, ἀλλὰ καὶ ἠνάγκασε νὰ μετοικήσωσιν εἰς τὴν Ῥώμην. Τοὺς τελευταίους ὅμως ἐπελθόντας γενναίους Σαβίνους ὑπὸ τὸν βασιλέα τῶν Τίτων Τάτιον ὄχι μόνον νὰ νικήσῃ δὲν ἠδυνήθη, ἀλλ' οὐδὲ καὶ ν' ἀποκρούσῃ, διότι ἀκράτητοι οὗτοι, ἀφ' οὗ κατ' ἐπανάληψιν ἐνίκησαν τοὺς Ῥωμαίους, ἔφθασαν μέχρι τῶν τειχῶν τῆς Ῥώμης. Ἄλλ' ἐκεῖ πρὸ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως, ἐν ᾧ ἦσαν ἑτοιμοὶ νὰ ἐπιτεθῶσι καὶ πάλιν κατὰ τῶν ἀπέναντί τῶν παρκετεταγμένων Ῥωμαίων,

ὀρμῶσιν αἴφνης εἰς τὸ μέσον τῶν στρατῶν αἰ ἀρπαγεῖσαι θυγατέρες τῶν Σαβίνων καὶ διὰ θερμοτάτων παρακλήσεων πείθουσι τοὺς δύο τούτους λαοὺς νὰ καταθέσωσι τὰ ὅπλα καὶ ν' ἀποτελέσωσι μίαν συμπολιτείαν ἐν τῇ Ῥώμῃ. Τοιουτοτρόπως λοιπὸν ἔληξεν ὁ φοβερὸς ἐκεῖνος πόλεμος, ὁ δὲ Ῥωμύλος προσέλαβε τοὺς Σαβίνους εἰς τὴν Ῥώμην καὶ ἐγκατέστησεν αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ Καπιτωλίνου καὶ τοῦ Κυρίνου λόφου, ἀπεδέχθη δὲ τὸν Τίτον ὡς συμβασιλέα. Πρὸς δὲ τούτοις ὤρισε νὰ προστεθῶσιν εἰς τὴν σύγκλητον ἑκατὸν Σαβίνοι συγκλητικοί, ὁ δὲ λεγεὼν ν' ἀποτελεῖται ἐκ διπλασίου ἀριθμοῦ μαχητῶν, ἧται ἐξ ἑξακισχιλίων πεζῶν καὶ ἑξακοσίων ἰππέων. Βραδύτερον δέ, ἀφ' οὗ ἀπέθανεν ὁ Τίτος, ἔμεινε μόνος πάλιν βασιλεὺς ὁ Ῥωμύλος καὶ ἀνεγνωρίσθη καὶ ὑπὸ τῶν Σαβίνων ὡς βασιλεὺς των. Ἐξηκολούθει δὲ νὰ κυβερνᾷ συνετῶς καὶ νὰ διεξάγῃ ἐπιτυχεῖς πολέμους. Ἀλλὰ μεθ' ὅλην τὴν καλὴν κυβέρνησιν τοῦ Ῥωμύλου οἱ συγκλητικοὶ ἐμίσουν αὐτόν. Διὰ τοῦτο ἡμέραν τινά, ἐν ᾗ ἐπεθεώρει τὸν στρατὸν ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ Ἄρεως, ἐξηφάνισαν αὐτὸν διαδώσαντες, ὅτι ἀνελήφθη ὑπὸ τῶν θεῶν. Τὴν διάδοσιν ταύτην πιστεύσαντες οἱ Ῥωμαῖοι κατέταξαν αὐτὸν μεταξὺ τῶν θεῶν καὶ τὸν ὠνόμασεν «θεὸν Κυρίνον».

§ 26. Νουμῆς Πομπήλιος.

Ἐν ἔτος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ῥωμύλου οἱ Ῥωμαῖοι ἐξέλεξαν βασιλέα τὸν Νουμῆν Πομπήλιον. Ὁ βασιλεὺς οὗτος, ὅστις ἦτο εὐσεβέστατος, δικαιοτάτος καὶ εἰρηνικώτατος, εἰσήγαγε νόμους καὶ θρησκευτικὰς διατάξεις, διὰ τῶν ὁποίων ἐπεδίωξε νὰ καταστήσῃ τοὺς Ῥωμαῖοὺς εὐσεβεῖς καὶ νὰ καταπραύνη τὸ φιλοπόλεμον ἦθος αὐτῶν. Ἐπροστάτευσε δὲ τὸ ἐμπόριον καὶ τὰς τέχνας καὶ ἐνέπνευσεν εἰς τοὺς ὑπηκόους του τὸν πρὸς τὴν γεωργίαν ζῆλον, διότι ἡ γεωργία εἶναι ἡ βᾶσις τῆς εὐδαιμονίας παντὸς λαοῦ. Προσέτι δὲ διώρθωσε τὸ ἡμερολόγιον προσθέσας δύο ἀκόμη μῆνας, τὸν Ἰανουάριον καὶ Φεβρουάριον, εἰς τὸ ἕως τότε ἐκ δέκα μηνῶν ἀποτελούμενον ἔτος. Τέλος δὲ ἴδρυσεν τὸν ναὸν τοῦ Ἰανοῦ, ὅστις ἐν καιρῷ μὲν πολέμου ἦτο ἀνοικτός, ἐν καιρῷ δὲ εἰρήνης.

ἦτο κλειστός. Τοσοῦτο δὲ εἰρηνικός ἦτο ὁ Νουμᾶς, ὥστε καθ' ὅλον τὸ χρονικὸν διάστημα τῆς βασιλείας του ὁ νόσος οὗτος ἦτο κεκλεισμένος. Ἀπέθανε δ' ὁ Νουμᾶς μετὰ βασιλείαν 43 ἐτῶν (715—672 π. X.).

§ 27. Ἀρχαιότατον Ῥωμαϊκὸν πολίτευμα.

Ἀρχαιότατα ὁ Ῥωμαϊκὸς λαὸς διηρεῖτο εἰς δύο φυλάς, ἦτοι εἰς τοὺς Ῥάμνητας, οἵτινες ἦσαν λατινικῆς καταγωγῆς, καὶ τοὺς Τιτιεῖους, οἵτινες ἦσαν σαβινικῆς καταγωγῆς. Εἰς τὰς φυλάς δὲ ταύτας προσετέθη μετὰ ταῦτα καὶ τρίτη τις φυλή, ἦτοι οἱ Λουκέρους, οἵτινες ἦσαν μὲν λατινικῆς καταγωγῆς, ἀλλὰ κατ' ἀρχὰς δὲν εἶχον ἴσα πρὸς τοὺς Ῥάμνητας καὶ Τιτιεῖους πολιτικὰ δικαιώματα. Τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν ἡ ἀρχαία Ῥωμαϊκὴ κοινωνία ἀπετελέσθη ἐκ τριῶν φυλῶν, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ μὲν δύο ἦσαν λατινικαί, ἡ δὲ ἄλλη σαβινική.

Τῶν φυλῶν τούτων τὰ μέλη ὠνομάζοντο πατρίκιοι, ἐκ τῶν πατρικίων δὲ τούτων κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ἀπετελεῖτο ὁ Ῥωμαϊκὸς λαός. Πάντες οὗτοι οἱ πατρίκιοι κατ' ἀρχὰς ἦσαν οἱ μόνοι κάτοχοι τῶν κτημάτων, κατεῖχον δὲ καὶ τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν ἀποφασίζοντες περὶ πάσης σπουδαίας ὑποθέσεως καὶ περὶ πολέμου, εἰρήνης, συνθηκῶν καὶ ἐκλογῆς βασιλέως. Ἐκ τῶν πατρικίων δὲ τούτων ἀπετελεῖτο καὶ ἡ σύγκλητος, ἡ ὁποία κατ' ἀρχὰς μὲν ἀπετελεῖτο ἐξ ἑκατὸν μελῶν, μετὰ δὲ τὴν ἔνωσιν τῶν Ῥωμαίων καὶ Σαβίνων ἐκ διακοσίων· βραδύτερον δὲ ἀπὸ τοῦ βασιλέως Ταρκυνίου τοῦ πρεσβυτέρου, ὁπότε εἰσήχθη εἰς τὴν σύγκλητον καὶ ἡ φυλὴ τῶν Λουκέρων, ἡ σύγκλητος ἀπετελεῖτο ἐκ τριακοσίων μελῶν. Εἶχε δὲ τὴν ἀνωτάτην ἐξουσίαν ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ πολιτείᾳ ὁ βασιλεύς, ὅστις ἦτο ἀνώτατος ἀρχιερεὺς, ἀνώτατος δικαστὴς καὶ μέγιστος τῆς πόλεως στρατηγός.

Καὶ τοῦτο μὲν ἐν γένει ἦτο τὸ ἀρχαιότατον πολίτευμα τῆς Ῥώμης. Ἄλλ' ἐν Ῥώμῃ ἐκτὸς τῶν πατρικίων ὑπῆρχε κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους ἐκείνους χρόνους καὶ τάξις τις ἀνθρώπων, οἵτινες ὠνομάζοντο πελάται. Οἱ τοιοῦτοι ἦσαν ξένοι, οἱ ὅποιοι εἶχον

μετοικήση εἰς Ῥώμην, καὶ δοῦλοι ἀπελεύθεροι. Πάντες δὲ οὗτοι οἱ πελάται διετέλουν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν πατρικίων, ἐκκλιέργουν δὲ συνήθως τοὺς ἀγροὺς τῶν πατρικίων πληρώνοντες εἰς αὐτοὺς ὠρισμένον φόρον. Ὁ πατρικίος, ὁ ὁποῖος εἶχεν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ πελάτην, ὠνομάζετο πάτρων τοῦ πελάτου καὶ ὑπεχρεοῦτο εἰς πᾶσαν ὑπόθεσιν νὰ προστατεύῃ τὸν πελάτην του, προσέτι δὲ ν' ἀντιπροσωπεύῃ αὐτὸν ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου. Διὰ τοῦτο δὲ ἕκαστος πελάτης ὤφειλεν ὄχι μόνον νὰ σέβηται τὸν πάτρωνά του ὡς ἴδιον πατέρα, ἀλλὰ καὶ νὰ φέρῃ τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ ν' ἀκολουθῇ αὐτὸν ἐκστρατεύοντα.

Τέλος δὲ βραδύτερον ἐμορφώθη ἐν Ῥώμῃ καὶ νέα τις τάξις ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ὠνομάζοντο πληθήσιοι. Οἱ πληθήσιοι οὗτοι ἦσαν ξένοι, ἰδίως δὲ Λατῖνοι, οἵτινες ὑποταχθέντες εἰς τοὺς Ῥωμαίους εἶχον ἐγκατασταθῆ εἰς τὴν Ῥώμην. Οἱ τοιοῦτοι ἦσαν ἐλεύθεροι καὶ εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ ἔχωσιν ἰδιοκτησίαν, ἀλλὰ δὲν εἶχον κατ' ἀρχὰς πολιτικὰ δικαιώματα.

§ 28. Οἱ μετὰ τὸν Νουμᾶν βασιλεῖς τῆς Ῥώμης.

Μετὰ τὸν Νουμᾶν βασιλεὺς τῆς Ῥώμης ἐξελέχθη ὁ φιλοπόλεμος Τύλλος Ὁστύλιος (672—640 π. Χ.), ὅστις κατέστρεψε τὴν Ἄλβαν Λόγγαν· τοῦτον δὲ ἀποθανόντα διεδέχθη ὁ Ἄγκος Μάρκιος (640—616 π. Χ.), ὅστις ἐπροστάτευσεν τὸ ἐμπόριον. Μετὰ δὲ τὸν Ἄγκον Μάρκιον ἐγένετο βασιλεὺς Ταρκύνιος ὁ πρεσβύτερος (616—570 π. Χ.), ὅστις, ὡς ἐλέγετο, ἦτο υἱὸς τοῦ ἐκ Κορίνθου Δημαράτου. Ὁ βασιλεὺς οὗτος διεξήγαγεν ἐπιτυχεῖς τινὰς πολέμους πρὸς γείτονας τῆς Ῥώμης λαούς, ἔκτισε δὲ τὴν ἀγορὰν τῆς Ῥώμης καὶ τὸν μέγιστον ἱππόδρομον.

Μετὰ τὸν Ταρκύνιον ἐβασίλευσεν ὁ Σερούιος Τύλλιος (578—534 π. Χ.), ὅστις ἐπεράτωσε τὸ μεγαλοπρεπὲς τῆς πόλεως τείχος, τοῦ ὁποῖου τὰ θεμέλια εἶχε θέσῃ ὁ Ταρκύνιος. Διὰ τοῦ τείχους δ' αὐτοῦ περιέλαβε τοὺς ἐπτὰ λόφους, ἐκ τῶν ὁποίων ἀπετελέσθη ἡ Ῥώμη, καὶ τοιοιουτρόπως κατέστησεν αὐτὴν ἐπτάλοπον. Ὁ βασιλεὺς οὗτος θεωρεῖται εὐεργέτης τῶν ὑπηκόων του καὶ ἰδρυτῆς τῆς

ρωμαϊκῆς πολιτείας, διότι θέλων νὰ συγχωνεύσῃ τὴν τάξιν τῶν πατρικίων καὶ τῶν πληθθίων μετερρύθμισε τὸ πολίτευμα. Διήρесе δηλαδὴ τοὺς πολίτας ἀναλόγως τῆς περιουσίας των εἰς 5 τάξεις καὶ 193 λόγους καὶ προσδιώρισε τὰ πολιτικὰ δικκιώματα ἐκάστου τῶν πολιτῶν.

Μετὰ τὸν Σερούιον Τύλλιον βασιλεὺς τῆς Ῥώμης ἐγένετο ὁ τοῦ Ταρκυνίου τοῦ πρεσβυτέρου ἕγγονος Λεύκιος Ταρκύνιος, ὁ ὁποῖος διὰ τὴν ἀλαζονείαν του καὶ τὸν δεσποτικόν του χαρακτῆρα ἐπωνομάσθη ὑπερήφανος (534—509 π.Χ.). Ὁ βασιλεὺς οὗτος ἐπῆύξησε τὸν δόξαν τῆς Ῥώμης δι' ἐπιτυχῶν τινων πολέμων καὶ διεκόσμησε τὴν πόλιν διὰ λαμπρῶν οἰκοδομημάτων. Ἀλλά, ἂν καὶ τοσοῦτον ὠφέλησε τὴν Ῥώμην, πρὸς τοὺς ὑπήκοους του ὑπῆρξεν ἀληθῆς τύραννος, διότι τοὺς μὲν πλουσίους κατέθλιβε διὰ βαρέων φόρων καὶ διαφόρων αὐθαιρεσιῶν, τοὺς δὲ πτωχοὺς καθυπέβλαεν εἰς βρείας ἐργασίας καὶ ἐτυράννει αὐτούς. Τέλος ἐν ἔτει 509 ὁ βασιλεὺς οὗτος ἐξεδιώχθη τοῦ θρόνου, ἡ δὲ βασιλεία κατελύθη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΕΝ ΡΩΜΗ:

§ 29. Ὑπατοί. — Πόλεμοι προκληθέντες ἐκ τῆς ἐξώσεως τοῦ Ταρκυνίου. — Ὅρατιος Κόκλῆς. — Γάιος Μούκιος. — Κλαιλία. — Ἀρχὴ τοῦ δικτάτωρος.

Μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς βασιλείας οἱ Ῥωμαῖοι ἐξέλεγον δύο ἐνιαυσίους ἄρχοντας ἐκ τῆς τάξεως τῶν πατρικίων, τοὺς ὁποῖους κατ' ἀρχὰς μὲν ὠνόμαζον πραίτωρας, ἔπειτα δὲ ὑπάτους. Ἀλλ' εὐθὺς μετὰ τὴν ἔξωσιν τοῦ Ταρκυνίου ἡ Ῥώμη διέτρεξε τὸν ἔσχατον κίνδυνον, διότι ὁ ἐκδιωχθεὶς βασιλεὺς Ταρκύνιος, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ ἐπανακτήσῃ τὸν θρόνον του, ἐζήτησεν ἐπὶ τέλους τὴν βοήθειαν ἰσχυροῦ τινος Τυρρηνοῦ βασιλέως, ὁ ὁποῖος, κατὰ τὴν παράδοσιν,

ὠνομάζετο Πορσήνας. Οὗτος δ' ὁ Πορσήνας, ἐπειδὴ πρὸ πολλοῦ ἐζήτει εὐκαιρίαν νὰ ἐπιτεθῆ κατὰ τῆς Ῥώμης καὶ περιορίσῃ τὴν δύναμιν αὐτῆς, ἀποδεχθεὶς τὴν παράκλησιν τοῦ Ταρκυνίου ὄρμῃ καὶ καταλαμβάνει ἐξαίφνης τὸν παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Τιβέρεως Ἰανικόλον λόφον. Ἐκεῖ δὲ συνῆψε φονικὴν πρὸς τοὺς Ῥωμαίους μάχην, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Ῥωμαῖοι κατενικήθησαν καὶ ἔντρομοι διὰ τῆς ἐπὶ τοῦ Τιβέρεως γεφύρας ἔφυγον πρὸς τὴν πόλιν. Τότε δ' ὁ Πορσήνας σπεύδει νὰ διαβῆ τὴν γέφυραν καὶ καταλάβῃ τὴν Ῥώμην, ἀλλὰ Ῥωμαῖός τις νεανίας, Ὀράτιος Κόκλης καλούμενος, ἐστάθη πρὸ τῆς γεφύρας καὶ ἥρωικῶς ἀποκρούων τοὺς ἐχθροὺς ἔδωκε καιρὸν εἰς τοὺς Ῥωμαίους νὰ κρημνίσωσι τὴν γέφυραν καὶ τοιουτοτρόπως σώσωσι τὴν πόλιν· ἀμέσως δὲ μετὰ τοῦτο ὁ γενναῖος οὗτος νεανίας ἐρρίφθη ἔνοπλος εἰς τὸν ποταμὸν καὶ κολυμβῶν ἐσώθη εἰς τὴν πόλιν.

Ἐν τούτοις ὁ Πορσήνας ἐπιμένων νὰ γίνῃ κύριος τῆς Ῥώμης ἀπέκλεισεν αὐτὴν διὰ στενῆς πολιορκίας. Ἐνεκα δὲ τῆς πολιορκίας ταύτης οἱ Ῥωμαῖοι δὲν ἠδύναντο νὰ φέρωσιν εἰς τὴν πόλιν τροφὰς καὶ διὰ τοῦτο εὐρίσκοντο ἐν μεγάλῃ στενοχωρίᾳ. Κατὰ τὴν κρίσιμον λοιπὸν ταύτην περίστασιν λέγεται ὅτι ἀνεφάνη ἦρως, ὁ ὁποῖος ἀνέλαβε νὰ σώσῃ τὴν πατρίδα του. Ὁ ἦρως οὗτος ὠνομάζετο Γάιος Μούκιος.

Ὁ φιλόπατρις οὗτος ἀνὴρ ἐσκέφθη, ὅτι τότε μόνον ἦτο δυνατόν νὰ σωθῆ ἡ πατρίς του, ὅποτε θὰ ἐφονεύετο ὁ Πορσήνας. Ἐνδύεται λοιπὸν ἐνδύματα Τυρρηνοῦ καὶ ἀπαρτήρητος εἰσχωρεῖ εἰς τὸ τυρρηνικὸν στρατόπεδον καὶ φθάνει εἰς τὸ μέρος, ἔνθα μετ' ἄλλων ἐκάθητο ὁ βασιλεὺς. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἐγνώριζε τὸν βασιλέα καὶ ἐφοβεῖτο νὰ ἐρωτήσῃ περὶ αὐτοῦ, ὄρμῃ καὶ φονεύει ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἐφάνη εἰς αὐτόν, ὅτι ἦτο βασιλεὺς· οὗτος δὲ ἦτο ὁ γραμματεὺς τοῦ βασιλέως. Ἀμέσως δὲ μετὰ τοῦτο ἐζήτησεν ὁ Μούκιος νὰ σωθῆ διὰ φυγῆς, ἀλλὰ δὲν τὸ κατώρθωσε, διότι συνελήφθη καὶ ὠδηγήθη ἐνώπιον τοῦ Πορσήνα. Ὁ δὲ Πορσήνας, ἀφοῦ ἔρριψεν ἄγριον βλέμμα ἐπ' αὐτοῦ, ἠρώτησεν αὐτὸν μετ' ὀργῆς, διὰ τί διέπραξε τὴν ἀνθρωποκτονίαν ταύτην, συγχρόνως δὲ διέταξε νὰ ἐτοιμασθῶσι βασιανιστήρια, διὰ νὰ βιβανισθῆ ὁ Μούκιος. Ἄλλ' ὁ γεν-

ναῖος Μούκιος, ἂν καὶ εὐρίσκετο ἐν τοιαύτῃ θέσει, δὲν ἐδίστασε νὰ εἶπῃ τὴν ἀλήθειαν. « Ἐκ πλάνης, εἶπε, ἐφόνευσα τὸν γραμματέα σου, ἐν ᾧ σὲ ἤθελον νὰ φονεύσω » καὶ ἐν ᾧ ἔλεγε ταῦτα εἶδεν, ὅτι πλησίον τοῦ ἦτο βωμὸς περιέχων πυρᾶν. Ἐπὶ τῆς πυρᾶς λοιπὸν ἐκείνης μετὰ μεγίστης ἀταραξίας ἐξέτεινε τὴν δεξιὰν χεῖρα καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν μέχρις οὗ κατεστράφη αὕτη ἐντελῶς, ἔκτοτε δ' ἐπωνομάσθη Σκαιόλας, δηλαδὴ ἀριστερόχειρ.

Ὁ Πορσήνας, ὅτε εἶδε τὸν πρωτοφανῆ ἥρωισμὸν τοῦ Μουκίου ἔμεινε, καθὼς ἦτο ἐπόμενον, ἐκπληκτος. Ἐνόησεν ὅτι τὰ βρσανιστήρια διὰ τοιοῦτους φιλοπάτριδας ἄνδρας ἦσαν ἄξια περιφρονήσεως. Διὰ τοῦτο ὄχι μόνον δὲν ἐκακοποίησε τὸν Μούκιον, ἀλλὰ καὶ ἀφῆκεν αὐτὸν ἐλεύθερον. Τότε δ' ὁ Μούκιος εὐγνωμονῶν δῆθεν τὸν Πορσήναν εἶπε πρὸς αὐτόν· « Χαίρω, διότι ἐκ τύχης δὲν ἐφόνευσα ἄνδρα ἀγαθόν, ὅστις ἀρμόζει νὰ εἶναι φίλος καὶ ὄχι ἐχθρὸς τῶν Ῥωμαίων. Λυποῦμαι ὅμως, βασιλεῦ, διότι τριακόσιοι προσέτι νεοὶ ἔχουσι συνομότη κατὰ τῆς ζωῆς σου καὶ πλανῶνται εἰς τὸ στρατόπεδον ζητοῦντες εὐκαιρίαν νὰ σε δολοφονήσωσι ». Ταῦτα δ' ἀκούσας ὁ Πορσήνας ἐθαύμασε τὴν ἀρετὴν καὶ τὸ φρόνημα τῶν Ῥωμαίων, ἀπεδέχθη δὲ νὰ συνθηκολογήσῃ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους, ἀφ' οὗ ἐξηνάγκασεν αὐτοὺς νὰ παραχωρήσωσιν εἰς αὐτὸν τὸ τρίτον τῆς χώρας των καὶ δώσωσιν εἰς αὐτὸν ὀμήρους δέκα νέους καὶ δέκα νέας ἐκ τῶν ἐπιφανεστάτων οἰκῶν. Λέγεται δέ, ὅτι ἐκ τῶν ὀμήρων ἦτο καὶ κόρη τις Κλαιλία ὀνομαζομένη. Ἡ κόρη αὕτη, ἐπειδὴ δὲν ὑπέφερε τὴν αἰχμαλωσίαν, ἐρρίφθη εἰς τὸν ποταμὸν καὶ κολυμβῶσα ἐπὶ ἀνήλθεν εἰς Ῥώμην. Ὅτε δὲ οἱ Ῥωμαῖοι φοβούμενοι τὸν Πορσήναν ἠνάγκασαν αὐτὴν νὰ ἐπανεέλθῃ εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν τῆς, ὁ Τυρρηνὸς οὗτος βασιλεὺς τοσοῦτον ἐθαύμασε τὴν ἀρετὴν τῆς κόρης, ὥστε ὄχι μόνον ἀφῆκεν αὐτὴν ἐλευθέρην, ἀλλὰ καὶ ἐπέτρεψεν εἰς αὐτὴν νὰ λάβῃ μεθ' ἑαυτῆς καὶ ἄλλας ἐκ τῶν ὀμήρων νεανίδων.

Ἄφ' οὗ ἐγένοντο πάντα ταῦτα, ὁ Ταρκύνιος ἰδὼν ὅτι οὐδεμίαν ὑποστήριξιν ἔλαβε παρὰ τοῦ Πορσήνα ἔσπευσε νὰ ζητήσῃ τὴν βοήθειαν τῶν λατινικῶν πόλεων, αἱ δὲ λατινικαὶ πόλεις προθύμως ἀνέλαβον τὸν κατὰ τῆς Ῥώμης ἀγῶνα. Ἐν τῇ περιστάσει λοιπὸν

ταύτη οἱ Ῥωμαῖοι ἐνομοθέτησαν τὴν ἀρχὴν τοῦ δικτάτωρος¹, ἥτοι μεγίστου ἄρχοντος μετ' ἀπεριορίστου βασιλικῆς ἐξουσίας, ὡς τοιοῦτον δ' ἐξέλεξαν πρῶτον μὲν τὸν Λάρκιον, ἔπειτα δὲ τὸν Ποστούμιον. Οὗτος δ' ὁ Ποστούμιος ἐν ἔτει 496 π. Χ. συνάψας μάχην πρὸς τοὺς Λατίνους παρὰ τὴν Ῥηγίλλην λίμνην² κατενίκησεν αὐτούς. Μετὰ τὴν μάχην ταύτην ὁ Ταρκύνιος κατέφυγεν εἰς τὴν Κύμην τῆς Καμπανίας, ἔνθα καὶ ἀπέθανε (493 π. Χ.). Μετὰ δὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ οἱ Ῥωμαῖοι φιλιωθέντες μετὰ τῶν Λατίνων συνεδέθησαν μετ' αὐτῶν διὰ στενῆς συμμάχιας.

§ 30. Ἀποχώρησις τῶν πληθνίων εἰς τὸ ἱερόν ὄρος. — Ἡ ἐν Ῥώμῃ δημοαρχία.

Ἡ κατάλυσις τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας εἶχε μὲν κατορθωθῆ διὰ τῆς κοινῆς ἐνεργείας τῶν πατρικίων καὶ πληθνίων, ἀλλ' οἱ πληθνιοὶ ἐκ τῆς καταλύσεως ταύτης ὄχι μόνον δὲν ὠφελήθησαν, ἀλλὰ καὶ ἐζημιώθησαν. Ἐζημιώθησαν δὲ οἱ πληθνιοὶ, διότι λαβόντες μέρος εἰς τοὺς πολέμους τοὺς προκληθέντας ὑπὸ τοῦ Ταρκυνίου, εἶχον ἀφήση ἐπὶ πολλὰ ἔτη τοὺς ἀγροὺς τῶν ἀκαλλιεργήτους καὶ ἀφόρους. Ἐνεκκ λοιπὸν τῆς καταμαστιζούσης αὐτοὺς πενίας ἠναγκάσθησαν νὰ δανεισθῶσι παρὰ τῶν πατρικίων χρήματα μὲ τόκους ὑπερόγκους, εἶχον δὲ θέση ὡς ἐνέχυρα ὄχι μόνον τὰ κτήματα τῶν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἴδια τῶν σώματα. Καί, ἐν ὄσῳ μὲν διήρκου οἱ πόλεμοι, οἱ πατρικιοὶ δὲν κατεπίεζον τοὺς ὀφειλέτας τῶν πληθνίων· μετὰ δὲ τὴν κατάπαυσιν τῶν πολέμων ἤρχισαν νὰ καταθασανίζωσιν αὐτούς. Τοιοῦτοτρόπως δὲ πολλοὶ τῶν ὀφειλετῶν διέτρεχον τὸν κίνδυνον τοῦτον, ὄχι ὀλίγοι δὲ εἶχον φυλακισθῆ.

¹ Ὁ δικτάτωρ, ὅστις εἶχε μεγίστην καὶ ἀπερίοριστον βασιλικὴν ἐξουσίαν, ἐξελέγετο ὑπὸ τῆς συγκλήτου, ὁσάκις ἢ πόλις ἐκινδύνευεν ἢ ὑπὸ ἐχθρῶν ἢ ὑπὸ ἐμφυλίων ἐρίδων. Ἡ διάρκεια τῆς ἀρχῆς τοῦ δικτάτωρος οὐδέποτε ὑπερέβαινε τοὺς ἑξ ἡμέρας. Κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα τῆς ἀρχῆς τοῦ δικτάτωρος καὶ οἱ ὑπατοὶ καὶ πᾶσαι αἱ ἄλλαι ἀρχαὶ τῆς πόλεως ἦσαν ὑπὸ τὰς διαταγὰς του.

² Ἡ Ῥηγίλλη ἔστι μικρὰ λίμνη κειμένη ἐν Λατίῳ, ἀνατολικῶς τῆς Ῥώμης. Ἡ λίμνη αὕτη ἀποξηρανθεῖσα δὲν ὑπάρχει πλέον.

Ἔνεκα λοιπὸν τῆς ἀφορήτου ταύτης καταστάσεως οἱ πληθῆσιοὶ ἠναγκάσθησαν πλεον νὰ ἐγκαταλίπωσι τὴν πόλιν.

Ἐγκαταλιπόντες τὴν πόλιν οἱ πληθῆσιοὶ ἀπεχώρησαν εἰς ὄρος τι τῆς Ἰταλίας, ἐξ ὄρας μακρὰν τῆς Ῥώμης κείμενον, ἀπεφάσισαν δὲ νὰ κτίσωσιν ἐκεῖ πόλιν ἰδικήν των, προσέτι δὲ καὶ νὰ ἐπιτεθῶσι κατ' αὐτῆς τῆς Ῥώμης. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀποχώρησιν ταύτην τῶν πληθῆσιων ἡ σύγκλητος προεῖδε τὰ δεινὰ, τὰ ὁποῖα ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπέλθωσιν εἰς τὴν Ῥώμην. Διὰ τοῦτο ἔσπευσε διὰ πρεσβείας νὰ παρακαλέσῃ αὐτοὺς νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν. Ἐπειδὴ δὲ οὗτοι ἐπέμενον εἰς τὴν ἀπόφασίν των, ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς συμβιβαστὰς ἢ σύγκλητος τὸν Ἀγρίππαν καὶ τὸν δικτάτωρα Βαλέριον. Καὶ ὁ μὲν Ἀγρίππας, διὰ νὰ καταπίσῃ αὐτούς, μετεχειρίσθη τὸν μῦθον τῆς συνωμοσίας τῶν μελῶν τοῦ σώματος κατὰ τῆς γαστροῦ¹, ὁ δὲ Βαλέριος προέτεινε εἰς αὐτοὺς τοὺς ὄρους τῆς εἰρήνης. Τέλος οἱ πληθῆσιοὶ συγκατένευσαν νὰ συνθηκολογήσωσιν. Ὡνομάσθη δὲ ἡ συνθήκη αὕτη ἱερὸς νόμος· ὁ δὲ τόπος, εἰς τὸν ὁποῖον συνωμολογήθη αὕτη, ἐπεκλήθη Ἱερὸν ὄρος. Διὰ τῆς συνθήκης ταύτης κατηργήθησαν τὰ χρέη τῶν πτωχῶν, ἀπηλευθερώθησαν οἱ ἔνεκα χρέους περιελθόντες εἰς δουλείαν, ἤλαττώθησαν οἱ τόκοι καὶ ἰδρύθη ἡ ἀρχὴ τῶν δημάρχων. Ἦσαν δὲ οἱ δήμαρχοι οὗτοι κατ' ἀρχὰς μὲν δύο, ἔπειτα δὲ πέντε καὶ ἀπὸ τοῦ 457 ἔτους δέκα καὶ ἔργον εἶχον νὰ προστατεύωσιν ἐντὸς τῆς περιφερείας τῆς πόλεως τοὺς πληθῆσιους κατὰ πάσης ἀδικίας τῶν ἀρχῶν, ἀκόμη δὲ ν' ἀπαγορεύωσι διὰ τῆς λέξεως *veto* (=ἀπαγορεύω) πᾶσαν ἀπόφασιν τῆς συγκλήτου βλαβερὰν εἰς τὰ συμφέροντα τῶν πληθῆσιων. Ἐξελέγοντο δὲ οἱ δήμαρχοι ὑπὸ μόνων τῶν πληθῆσιων καὶ ἐθεωροῦντο ἱεροὶ καὶ ἀπαραβίαστοι. Τοιαύτη δὲ ἦτο ἡ ἱερότης αὐτῶν, ὥστε θάνατος καὶ δήμευσις τῆς περιουσίας ἐπεβάλλετο εἰς ἐκεῖνον, ὅστις ἤθελε τολμήσῃ νὰ διακύψῃ δήμαρχον ἀγορευόμεντα

¹ Τὰ μέλη τοῦ σώματος, εἶπε πρὸς αὐτούς, βλέποντα ὅτι διὰ τὴν γαστέρα μόνην ἐργάζονται, συνώμοσάν ποτε κατ' αὐτῆς καὶ ἔπαυσαν νὰ ἐργάζωνται, ἀλλ' ἐκ τῆς συνωμοσίας ταύτης ἐπῆλθεν ὁ θάνατος τοῦ ὅλου σώματος· οὕτω δὲ κατεστράφη ὄχι μόνον ἡ γαστήρ, ἀλλὰ καὶ τὰ συνομόσαντα μέλη.

§ 31. Πόλεμος τῶν Ῥωμαίων πρὸς τοὺς

Οὐόλσκους. — Κοριολανός.

Ἄν καὶ κατωρθώθη ἡ μεταξὺ πατρικίων καὶ πληθῆϊων συμφιλίωσις, οἱ πλείστοι τῶν πατρικίων δὲν ἠδύναντο νὰ ὑποφέρωσι τὴν δύναμιν τῶν δημάρχων καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἀπέβλεπον εἰς ἄλλο τι εἰμὴ εἰς τὴν κατάργησιν τῆς δημαρχίας. Τοιοῦτοτρόπως εἶχον τὰ πράγματα, ὅποτε νέος πόλεμος ἤρχισε μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Οὐόλσκων. Κατὰ τὸν πόλεμον δὲ τοῦτον διεκρίθη νέος τις πατρικίος Γάιος Μάρκιος καλούμενος, ὅστις καὶ ἐπωνομάσθη Κοριολανός, διότι διὰ τῆς ἀνδρείας του κατώρθωσε νὰ κυριεύσῃ τὴν πρωτεύουσαν τῶν Οὐόλσκων Κοριόλην.

Ὁ νέος οὗτος πατρικίος ὑπερηφανευθεὶς διὰ τὸ κατόρθωμά του ἐζήτησε μετὰ τὸν πόλεμον τοῦτον νὰ ἐκλεχθῆ ὕπατος· ἐπειδὴ δὲ οἱ πληθῆϊοι ἠναντιώθησαν εἰς τὴν ἐκλογὴν του, συνέλαβεν οὗτος μίσος ἄσπονδον κατὰ τῶν πληθῆϊων καὶ ἠνώθη μετὰ τῶν πατρικίων ἐκείνων, οἵτινες ἐπέδιωκον τὴν κατάργησιν τῆς δημαρχίας. Ὅτε δὲ ὁ Κοριολανός τοιοῦτο μίσος κατὰ τῶν πληθῆϊων ἔτρεφε, συνέβη εἰς τὴν Ῥώμην σιτοδεία, πρὸς θεραπείαν δὲ τοῦ κακοῦ ἔσπευσεν ἡ σύγκλητος νὰ φέρῃ σῖτον ἐκ τῶν γειτονικῶν χωρῶν καὶ ἐκ τῆς Σικελίας. Τότε λοιπὸν ὁ Κοριολανός θέλων νὰ τιμωρήσῃ τοὺς πληθῆϊοὺς προέτεινε νὰ μὴ διανεμηθῆ εἰς αὐτοὺς σῖτος, πρὶν συγκατατεθῶσι νὰ καταργηθῆ τὸ ἀξίωμα τῶν δημάρχων. Ἐνεκα τούτου δὲ ὁ λαὸς ἀγανακτήσας ἐκάλεσε τὸν αὐθάδη ἐκεῖνον πατρικίον ν' ἀπολογηθῆ· οὗτος δὲ, ἐπειδὴ προέβλεπε τὴν καταδίκην του, ἀπῆλθε τῆς Ῥώμης (491) καὶ καταφυγὼν πρὸς τοὺς Οὐόλσκους ὄχι μόνον παρεκίνησεν αὐτοὺς νὰ πολεμήσωσι κατὰ τῆς πατρίδος του, ἀλλὰ καὶ ἀνέλαβε τὴν στρατηγίαν αὐτῶν.

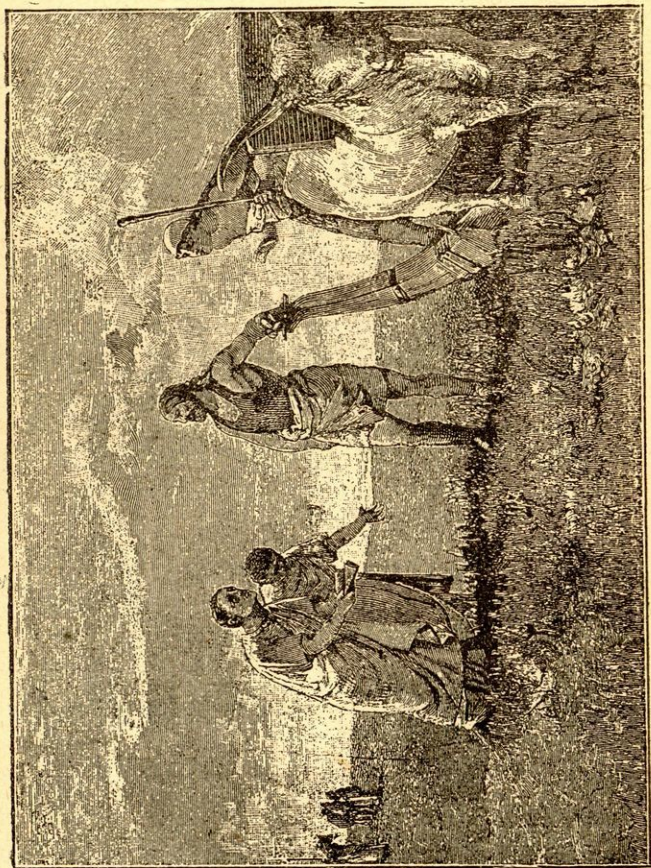
Ἀναλαβὼν ὁ Κοριολανός τὴν στρατηγίαν τῶν Οὐόλσκων ὥρμησε κατὰ διαφόρων λατινικῶν πόλεων καὶ ἐκυρίευσεν αὐτάς, ἔπειτα δὲ ὥρμησε κατὰ τῆς Ῥώμης καὶ ἐπολιόρκησεν αὐτήν. Ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ οἱ Ῥωμαῖοι, ἐπειδὴ δὲν εἶχον τροφάς, ἔσπευσαν ν' ἀποστείλωσι πρὸς αὐτὸν πρέσβεις ζητοῦντες εἰρήνην· ἀλλ' οἱ ἀποσταλέντες ἐπέστρεψαν ἄπρακτοι, διότι αἱ προτάσεις τοῦ

Κοριολανοῦ ἦσαν φοβεραί. Μετὰ τοὺς πρέσβεις τούτους ἀπεστάλησαν ἄλλοι πρέσβεις καὶ μετὰ τούτους οἱ ἱερεῖς, ἀλλὰ καὶ οἱ πρέσβεις καὶ οἱ ἱερεῖς δὲν ἠδυνήθησαν νὰ καταπραΰνωσι τὴν καρδίαν τοῦ Κοριολανοῦ. Τέλος, ἐν ᾧ τὰ πράγματα εὐρίσκοντο εἰς ταύτην κατάστασιν, σπεύδει εἰς τὸ στρατόπεδον ἡ μήτηρ τοῦ Κοριολανοῦ, ἡ σύζυγος αὐτοῦ μετὰ τῶν δύο τέκνων του καὶ πολλὰ ἄλλαι γυναῖκες· πᾶσαι δὲ αὗται αἱ γυναῖκες πεσοῦσαι πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ σκληροῦ νικητοῦ ἐζήτησαν παρ' αὐτοῦ κλαίουςαι τὴν σωτηρίαν τῆς πατρίδος. Τότε λοιπὸν ὁ Κοριολανὸς πρὸ τοῦ θεάματος ἐκείνου δὲν ἠδυνήθη ν' ἀντιστῆ, ἀλλ' ἀνορθώσας τὴν γυναικίαν καὶ κλαίουςαν μητέρα του εἶπε μετὰ δακρύων· «Τὴν μὲν πατρίδα ἔσωσας, ὦ μητὲρ, τὸν δὲ υἱὸν ἀπώλεσας». Ἄφ' οὗ δὲ εἶπε ταῦτα, ἔλυσε τὴν πολιορκίαν καὶ ἀπῆλθε. Λέγεται δὲ ὅτι ἐπανελθὼν εἰς τὴν χώραν τῶν Οὐόλσκων ἐφρονεῦθη ὑπ' αὐτῶν.

§ 32. Πόλεμοι τῶν Ῥωμαίων πρὸς τοὺς Οὐπιεντανούς, Οὐόλσκους καὶ Αἰκούους.—
Κιγκιννάτος-Κάμιλλος.

Ἐν ἔτει 477 νέον κίνδυνον διέτρεξαν οἱ Ῥωμαῖοι ὑπὸ τῶν γειτόνων των Οὐπιεντανῶν, οἵτινες μετὰ πολλῶν δυνάμεων προέβαινον κατὰ τῆς Ῥώμης. Κατὰ τῶν ἐχθρῶν τούτων ἡ Ῥωμαϊκὴ σύγκλητος ἀπέστειλε τοὺς γενναίους Φαβίους, οἱ ὅποιοι ἦσαν 306 καὶ ἀνῆκον εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ γένος. Ὁδηγοῦντες δὲ οἱ Φάβιοι οὗτοι τετρακισχιλίους περίπου ἀνδρας ὤρμησαν κατὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ πολεμήσαντες γενναίως ἔπεσον πάντες. Μετὰ τὴν καταστροφὴν ταύτην τῶν Φαβίων οἱ Οὐπιεντανοὶ προσέβησαν μέχρις αὐτῆς τῆς Ῥώμης, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ συνομολογήσωσιν εἰρήνην. Ἀλλὰ δὲν παρήλθε πολὺς χρόνος, ὅποτε ἡ Ῥώμη καὶ πάλιν ἠπειλήθη ὑπὸ τῶν Οὐόλσκων. Κατὰ τὴν περίστασιν δὲ ταύτην οἱ Ῥωμαῖοι, ἐπειδὴ εἶχον ν' ἀποκρούσωσι καὶ ἄλλους ἐχθρούς, τοὺς Αἰκούους, ἠναγκάσθησαν νὰ συμβιβασθῶσι πρὸς τοὺς Οὐόλσκους παραχωρήσαντες εἰς αὐτοὺς πόλιν τινὰ (459), τὴν ὁποίαν πρὸ δεκαετίας εἶχον ἀφαιρέσῃ ἀπ' αὐτῶν. Τέλος δὲ οἱ Ῥωμαῖοι, ἀφ' οὗ ἀπῆλλάγησαν ἀπὸ τῶν

Ουόλσκων, συνεκέντρωσαν τὰς δυνάμεις των κατὰ τῶν Αἰκούων. Ἄλλὰ δὲν παρήλθε πολὺς χρόνος, ὁπότε πλησίον ὄρου τινὸς τοῦ Λακτίου ὁ ὑπὸ τὸν ὑπατον Μενούκιον ῥωμαϊκὸς στρατὸς κατανικηθεὶς ὑπὸ τῶν Αἰκούων ἐπολιορκήθη τύσον στενωῶς, ὥστε δὲν ὑπε-

Ὁ Κιγκιννᾶτος ἄροτριῶν.

λείπετο εἰς τὸ ῥωμαϊκὸν ἐκεῖνο στράτευμα εἰμὴ νὰ ἐκλέξῃ μεταξὺ θανάτου καὶ αἰχμαλωσίας. Κατὰ τὴν δεινὴν λοιπὸν ἐκείνην περίστασιν οἱ Ῥωμαῖοι ἐξέλεξαν δικτάτωρα τὸν Δεύκιον Κόιντον Κιγκιννᾶτον (τῷ 458 π.Χ.).

Ὁ Κικινναῖος, διὰ τὴν ἀπλότητά των ἡθῶν του ἀπέκτησε δόξαν ἀθάνατον· κατ' ἀρχάς μὲν εἶχεν ἰκνηνὴν πατρικὴν περιουσίαν, βραδύτερον ὅμως ἐγένετο πένης, διότι ἐπλήρωσε μέγα πρόστιμον, εἰς τὸ ὅποιον εἶχε καταδικασθῆ ὁ υἱός του. Ἐνεκα λοιπὸν τῆς πενίας του εἶχεν ἀναγκασθῆ νὰ ἀποσυρθῆ εἰς τὸν πλησίον τῆς Ῥώμης κείμενον ἀγρόν του καὶ νὰ καλλιεργῆ αὐτὸν διὰ τῶν ἰδίων του χειρῶν· οὗτος δὲ ὁ ἀγρός εἶχε μικρὰν ἔκτασιν καὶ ἦτο τὸ μόνον κτῆμα, τὸ ὅποιον εἶχεν ἀπομείνῃ εἰς αὐτὸν ἐκ τῆς πατρικῆς περιουσίας. Εἰς τὸν ἀγρόν δὲ τοῦτον ζῶν ὁ Κικινναῖος οὐδεμίαν ἐπιθυμίαν εἶχε νὰ λάβῃ τιμὰς καὶ δόξαν. Ἐν τούτοις οἱ Ῥωμαῖοι, ἐπειδὴ ἐξετίμων τὰς ἀρετὰς του, εἶχον ἐκλέξῃ αὐτὸν ὑπατον (τῷ 460 π. Χ.). Λέγεται δέ, ὅτι οἱ ἀποσταλέντες ὑπὸ τῆς συγκλήτου, διὰ νὰ ἀναγγείλωσιν εἰς αὐτὸν τὴν ἐκλογὴν του ταύτην, εὔρον αὐτὸν ἀροτριῶντα. Τοσχύτην δ' ἀπλότητά εἶχεν ὁ Κικινναῖος, ὥστε, ὅτε ἤκουσεν ὅτι ἐξελέχθη ὑπατος, οὐδόλως ἐχάρη, μάλιστα δὲ λέγεται ὅτι ἀπερχόμενος εἶπε πρὸς τὴν σύζυγόν του· «Φοβοῦμαι, φιλότατη, μήπως ὁ ἀγρός μου κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο μείνῃ ἀκαλλιεργήτος». Ἄφ' οὗ δὲ ἤλθεν εἰς Ῥώμην καὶ ἐξεπλήρωσε τὰ καθήκοντά του ὡς ὑπατος, ἐπέστρεψε μετὰ τὴν λήξιν τῆς ἀρχῆς του πάλιν εἰς τὸν ἀγρόν του καὶ ἐξηκολούθησε τὸν συνήθη γεωργικὸν του βίον.

Τοιουτοτρόπως ἔζη ὁ Κικινναῖος, ὁπότε ἡ σύγκλητος δι' ἀπεσταλμένων παρεκάλεισεν αὐτὸν ν' ἀναλάβῃ τὸ ἀξίωμα τοῦ δικτάτωρος καὶ νὰ σώσῃ τὸν ὑπὸ τῶν Αἰκούων πολιορκούμενον στρατόν· οἱ δὲ ἀπεσταλμένοι οὗτοι ἐλθόντες εὔρον αὐτόν, ὡς καὶ πρότερον, ἀροτριῶντα. Ἀναλαβὼν δὲ ὁ συνετός οὗτος ἀνῆλθ' εἰς τὴν μεγίστην ἐκείνην ἀρχὴν καὶ σπεύσας πρὸς τὸ μέρος τοῦ κινδύνου ὄχι μόνον ἔσωσε τὸν ὑπὸ τῶν Αἰκούων πολιορκούμενον Ῥωμαϊκὸν στρατόν, ἀλλὰ καὶ κατενίκησε τοὺς ἐχθρούς καὶ ἔλαβε πλείστα λάφυρα. Μετὰ τὴν νίκην δὲ ταύτην ἐπιστρέψας εἰς Ῥώμην ἀφήκε τὸ δικτατωρικὸν ἀξίωμα, τὸ ὅποιον ἐπὶ δέκα ἐξ ἡμερῶν εἶχε διατηρήσῃ, καὶ μετέβη πάλιν εἰς τὸν ἀγρόν του.

Μετὰ τινα ἔτη ἀπὸ τοῦ πρὸς τοὺς Αἰκούους πολέμου οἱ Ῥωμαῖοι ἐπολέμησαν καὶ πάλιν κατὰ τῶν Αἰκούων καὶ Οὐόλσκων

καὶ ἐνίκησαν αὐτούς· ἔπειτα δὲ ἐπῆλθον κατὰ τῶν Οὐηιεντανῶν. Κατὰ τοῦτον δὲ τὸν κατὰ τῶν Οὐηιεντανῶν ἀγῶνα διεκρίθη ἰδίως ὁ Ῥωμαῖος στρατηγὸς Κάμιλλος, ὅστις ἐκλεχθεὶς δικτάτωρ ἐκυρίευσεν τὴν ὀχυρωτάτην τῶν Οὐηιεντανῶν πόλιν Οὐήιους (395 π. Χ.), τὴν ὁποίαν ἐπὶ δέκα ἔτη πολιορκοῦντες διάφοροι στρατηγοὶ δὲν εἶχον δυνηθῆναι νὰ κυριεύσωσι.

§ 32. Γαλατικὸς πόλεμος.

Δὲν εἶχον παρέλθῃ πολλὰ ἔτη ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῶν Οὐήιων, ὁπότε ἀνηγγέλθη εἰς τοὺς Ῥωμαίους, ὅτι ἐβδομηκοντακισχίλιοι ἄγριοι Γαλάται ἐβάδιζον κατὰ τῆς Ῥώμης. Τὴν εἶδησιν ταύτην λαβόντες οἱ Ῥωμαῖοι ἔσπευσαν πανστρατιᾷ, διὰ ν' ἀποκρούσωσι τοὺς ἐπικινδύνους ἐκείνους ἐχθρούς, ἀλλὰ μάχην πρὸς αὐτοὺς συνάψαντες παρὰ τὸν χεῖμῆρον Ἀλλίαν κατενικήθησαν καὶ ἐτράπησαν εἰς ἄτακτον φυγὴν (388 π. Χ.). Μετὰ τὴν μάχην ταύτην οἱ μὲν Γαλάται ἔλαβον τὴν πρὸς τὴν Ῥώμην ἄγουσιν ὁδόν, οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ἔντρομοὶ ἐγκατέλιπον τὴν πόλιν καὶ ἄλλοι μὲν τούτων κατέφυγον εἰς ἄλλας γειτονικὰς πόλεις, ἄλλοι δὲ ἐνεκλείσθησαν ἐν τῇ ἱερᾷ τῆς Ῥώμης ἀκροπόλει, ἣτοι ἐν τῷ περιφανεῖ Καπιτωλίῳ. Μόνον δὲ ὀγδοήκοντα γέροντες πατριῖοι δὲν ἠθέλησαν ν' ἀκολουθήσωσι τοὺς φεύγοντας συμπολίτας των, ἀλλὰ παρέμειναν ἐν τῇ πόλει, διὰ νὰ θυσιασθῶσι καὶ ἐξιλεώσωσι διὰ τοῦ θανάτου των τοὺς κατὰ τῆς Ῥώμης ὀργισμένους θεούς. Πάντες δὲ οὗτοι οἱ γέροντες ἀνέμενον τοὺς ἀγρίους σφαγεῖς των ἐν τῇ ἀγορᾷ καθήμενοι μεγαλοπρεπῶς εἰς τὰ ἐλεφάντινα καθίσματά των. Δὲν παρῆλθε δὲ πολὺς χρόνος, ὁπότε οἱ ἄγριοι Γαλάται ὄρμησαν εἰς τὴν πόλιν καὶ λεηλατοῦντες ἔφθασαν εἰς τὴν ἀγοράν. Ἐκεῖ δὲ ἰδόντες τοὺς γέροντας πατριῖους μεγαλοπρεπῶς καθημένους καὶ ἀκινήτους τοσοῦτον ἐξεπλάγησαν, ὥστε ἐπὶ ὤραν τινὰ ἕμειναν ἀκίνητοι καὶ παρρητήρουν αὐτοὺς θέλοντες νὰ βεβιωθῶσιν ἂν ἦσαν ἄνθρωποι ἢ ἀγάλματα. Τέλος δέ, ἐν ᾧ μετὰ τοσαύτης ἐκπλήξεως πάντες ἐκείνοι οἱ Γαλάται ἴσταντο, Γαλάτης τις πλησιάζας ἕνα τῶν πατριῶν ἐδοκίμασε νὰ ἐγγίσῃ τὸ κατάλευκον γένειον αὐτοῦ.

ἀλλ' ἀφνης ὁ πατρίκιος οὗτος ὑψώσας τὴν ἐλεφαντίνην ῥάβδον τοῦ καταφέρει αὐτὴν κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ θρασέου ἐκείνου Γαλάτου. Τοῦτο δὲ τὸ κτύπημα τοῦ πατρικίου τοσοῦτον ἐξώργισε τοὺς βραβάρους, ὥστε ἀμέσως οὗτοι ἐφώρμησαν κατὰ τῶν πατρικίων καὶ ἐφόνευσαν αὐτούς. Μετὰ τὴν σφαγὴν δὲ τούτων τῶν πατρικίων πάντες ἐκεῖνοι οἱ ἄγριοι νικηταὶ ἐλεηλάτησαν καὶ ἐπυρπόλησαν τὴν πόλιν, ἔπειτα δὲ ἐπολιορκήσαν τὸ Καπιτώλιον. Τέλος δὲ μετὰ ἐπτάμηνον πολιορκίαν τοῦ Καπιτωλίου ἀπῆλθον οἱ βάρβαροι ἐκ τῆς Ῥώμης, ἀφ' οὗ προηγουμένως ἔλαβον παρὰ τῶν Ῥωμαίων μεγίστην ποσότητα χρυσοῦ.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Γαλατῶν οἱ Ῥωμαῖοι ἀνωκοδόμησαν τὴν πόλιν τῶν ἔπειτα δὲ θέλοντες νὰ ἐπανακτῆσωσι τὴν προτέραν δόξαν τῶν καὶ τὴν ἐπὶ τῶν ἀποστάντων γειτόνων ἰσχύν τῶν ἐπεχείρησαν διαφόρους πολέμους, διὰ τῶν ὁποίων καὶ τοὺς Λατίνους ἐκ νέου καθυπέταξαν ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν καὶ πάντας ἐν γένει τοὺς ἐχθρούς τῶν ἐταπεινώσαν.

§ 34. Ἐξίσωσις τῶν ἐν Ῥώμῃ δύο τάξεων— Σαμνιτικοὶ πόλεμοι.—Τιμιότης καὶ ἀπλότης τοῦ Δεντάτου.

Μετὰ πάροδον ὀλίγων ἐτῶν ἀπὸ τοῦ γαλατικοῦ πολέμου τὰ πολιτικὰ πράγματα μετεβλήθησαν ὀλοτελῶς ἐν Ῥώμῃ, διότι ἤρχισαν οἱ πληθῆσιοὶ νὰ λαμβάνωσιν ἰκκνὰ πολιτικὰ δικαίωματα. Τέλος δὲ ἀπὸ τοῦ ἔτους 356 οἱ πληθῆσιοὶ ἤρχισαν νὰ λαμβάνωσι καὶ τὸ δικτατωρικὸν ἀξίωμα, ἔπειτα δὲ καὶ πάντα τὰ ἄλλα ἀξιώματα. Τοιοῦτοτρόπως δὲ βραβηθὸν καὶ κατ' ὀλίγον ἐγένετο τελεία ἐξίσωσις τῶν ἐν Ῥώμῃ δύο τάξεων. Ἐκ τῆς ἐξισώσεως δὲ ταύτης ἔπαυσαν αἱ ἐσωτερικαὶ ἔριδες τῶν Ῥωμαίων, ἡ δὲ Ῥώμη ἔβαινεν ἀσφαλῶς καὶ τυχέως εἰς τὴν ὁδόν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔμελλε ν' ἀναλάβῃ τὴν κοσμοκρατορίαν.

Καθ' ὃν χρόνον οἱ πληθῆσιοὶ ἐλάμβανον ἀνωτέραν πολιτικὴν θέσιν καὶ ἐξισοῦντο πρὸς τοὺς πατρικίους, ἡ Ῥώμη διεξῆγε πολέμους οὐχὶ πλέον ἀμυντικούς, ἀλλὰ κατακτητικούς. Τοιοῦτοι δὲ

πόλεμοι ἦσαν οἱ τρεῖς πρὸς τοὺς Σαμνίτας γενόμενοι (343—290 π.Χ.). Τῶν πολέμων δὲ τούτων ἀποτέλεσμα ἦτο νὰ νικήσωσιν οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς Σαμνίτας καὶ καθυποτάξωσιν αὐτούς (290 π.Χ.). Λέγεται δέ, ὅτι, οἱ Σαμνίται μετὰ τὴν τελευταίαν ἦτταν αὐτῶν ἀπέστειλαν πρέσβεις πρὸς τὸν ὑπατοῦν Δεντᾶτον νὰ διαπραγματευθῶσι μετ' αὐτοῦ περὶ τῶν ὅρων τῆς εἰρήνης, οἱ πρέσβεις οὗτοι εὗρον αὐτὸν ἐν τῇ πενιχρᾷ του κατοικίᾳ καθήμενον πλησίον τῆς πυρᾶς ἐπὶ τινος ἀθλίου ξυλίνου καθίσματος καὶ μαγειρεύοντα λάχανα ἐντὸς πηλίνης χύτρας. Οἱ πρέσβεις οὗτοι ἐπωφελοῦμενοι ἐκ τῆς πενίας του ἀπεπειράθησαν νὰ διαφθείρωσιν αὐτὸν διὰ χρημάτων· ἀλλ' ὁ ἔντιμος ἐκεῖνος ἀνὴρ μετ' ἀποστροφῆς ἀπέρριψε τὴν πρότασιν τῶν πρέσβειων καὶ εἶπε· «Χρημάτων μὲν οὐδεμίαν ἔχω ἀνάγκη, ἐπιθυμῶ ὅμως νὰ διατάσσω τοὺς ἔχοντας τοιαῦτα».

Διὰ τῆς ὑποταγῆς τῶν Σαμνιτῶν πᾶσα ἡ μέση Ἰταλία ἐγένετο πλέον ὑπήκοος εἰς τὴν Ῥώμην.

§ 35. Πόλεμος τῶν Ῥωμαίων πρὸς τὸν Πύρρον.—Φαβρίκιος.

Ἐν ἔτει 282 π.Χ. οἱ Ῥωμαῖοι ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Ταραντίνων· ἦτο δὲ ὁ Τάρας μία ἐκ τῶν πλουσιωτάτων Ἑλληνικῶν πόλεων τῆς κάτω Ἰταλίας. Οἱ Ταραντῖνοι πρὸ τοῦ κινδύνου τούτου εὐρεθέντες ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τοῦ βασιλέως τῆς Ἡπειροῦ Πύρρου. Ὁ δὲ Πύρρος ἀποδεχθεὶς τὴν αἴτησιν τῶν Ταραντίνων ἔσπευσεν εἰς βοήθειαν αὐτῶν. Ἡ πρώτη μάχη τοῦ Πύρρου πρὸς τὸν Ῥωμαϊκὸν στρατὸν συνήφθη παρὰ τὴν Ἡράκλειαν, ἦτο δὲ σφοδροτάτη. Κατὰ τὴν μάχην δὲ ταύτην ὁ Πύρρος ὑπέστη μεγάλας ζημίας, ἀλλ' ἐνίκησε. Λέγεται δέ, ὅτι μετὰ τὴν μάχην ταύτην ὁ Πύρρος περιῆλθε τὸ πεδίον τῆς μάχης καὶ εἶδε τοὺς πεσόντας Ῥωμαίους· ὅτε δὲ εἶδεν, ὅτι πάντες οἱ πεσόντες Ῥωμαῖοι ἔφερον τὴν πληγὴν ἐπὶ τοῦ στήθους, ἀνέκραξεν· «Ἄν τοιοῦτους εἶχον στρατιώτας, θὰ ἠδυνάμην νὰ κυριεύσω ἅπαντα τὸν κόσμον».

Μετὰ ταῦτα ὁ Πύρρος ἐζήτησε νὰ συνομολογήσῃ εἰρήνην πρὸς τοὺς Ῥωμαίους, ἀλλ' ἡ Ῥωμαϊκὴ σύγκλητος δὲν ἀπεδέχθη τὴν

πρότασιν αὐτοῦ. Τότε λοιπὸν οὗτος θέλων νὰ καταπλήξῃ τοὺς Ῥωμαίους ὤρμησε κατ' αὐτῆς τῆς Ῥώμης, ἀλλ' ἀποκρουσθεὶς

Πύρρος.

ἠναγκάσθη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Τάραντα. Ὅτε δὲ ὁ Πύρρος εὐρίσκειτο ἐν Τάραντι, οἱ Ῥωμαῖοι ἀπέστειλαν πρὸς αὐτὸν πρέσβεις καὶ ἐζήτησαν παρ' αὐτοῦ ν' ἀποδεχθῇ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν αἰχμα-

λώτων ἦτο δὲ προϊστάμενος τῆς πρεσβείας ἐκείνης ὁ Γάιος Φαβρίκιος. Τὸν Φαβρίκιον τοῦτον ὁ Πύρρος ἐδοκίμασε νὰ δωροδοκήσῃ, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ οὕτω τὴν μετὰ τῶν Ῥωμαίων εἰρήνην· ἀλλὰ δὲν ἐβράδυνε νὰ πληροφρηθῇ ὁποῖος ἦτο ὁ Φαβρίκιος, διότι ὁ ἔντιμος ἐκεῖνος ἀνὴρ μετ' ὑπερηφανίας ἀπεκρίθη, ὅτι δὲν ἐδέχετο δῶρα. Τοσαύτην δ' ἐντύπωσιν προϋξένησεν εἰς τὸν Πύρρον ὁ χαρακτήρ τοῦ Φαβρίκιου, ὥστε χάριν αὐτοῦ τοῦ Φαβρίκιου ἐπέτρεψε ν' ἀπέλθωσιν εἰς Ῥώμην οἱ αἰχμαλῶτοι καὶ ἐορτάσωσιν ἐορτὴν τινα (τὰ Κρόνια) ἐπὶ τῇ συμφωνίᾳ νὰ ἐπιστρέψωσιν, ἐὰν ἡ σύγκλητος δὲν ἤθελεν ἀποδεχθῆ τὴν εἰρήνην, τὴν ὁποίαν αὐτὸς προέτεινεν. Πόσον δὲ ὑπερήφανος ἦτο ἡ σύγκλητος ἀποδεικνύεται καὶ κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην, διότι μὴ ἀποδεχθεῖσα τὴν εἰρήνην ἀπέστειλε μετὰ τὴν ἐορτὴν τοὺς αἰχμαλώτους πρὸς τὸν Πύρρον.

Μετὰ ταῦτα ὁ Πύρρος ἐνίκησεν ἐκ δευτέρου τοὺς Ῥωμαίους περὶ τὴν πόλιν Ἀσκουλον (τῷ 279). Ἀλλὰ κατὰ τὴν μάχην τοσαύτην ζημίαν ὑπέστη, ὥστε εἶπεν· « Ἄν ἔτι μίαν μάχην Ῥωμαῖους νικήσωμεν, ἀπολούμεθα ». Κατὰ τὰς ἡμέρας δ' ἐκείνας, λέγεται, ὅτι ὁ Φαβρίκιος, ὅστις εἶχεν ἐκλεχθῆ ὕπατος, ἔλαβεν ἐπιστολὴν τοῦ ἱατροῦ τοῦ Πύρρου, διὰ τῆς ὁποίας ὁ ἱατρὸς οὗτος ὑπέσχετο, ἐὰν ἤθελε λάβῃ παρὰ τῶν Ῥωμαίων ἀμοιβήν, νὰ φονεύσῃ διὰ φαρμάκου τὸν Πύρρον. Ἄλλ' ὁ ἐνάρετος Φαβρίκιος ὄχι μόνον δὲν ἀπεδέχθη τὴν αἰσχρὰν ταύτην πρότασιν τοῦ ἱατροῦ, ἀλλὰ καὶ ἀπέστειλε τὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Πύρρον. Ὁ δὲ Πύρρος, ἀφ' οὗ ἀνέγνωσε τὴν ἐπιστολὴν, ἀνεβόησε· « Θαυμάσιε Φαβρίκιε, ὅσον ἀδύνατον εἶναι νὰ παρεκκλίνῃ ὁ ἥλιος ἐκ τοῦ δρόμου του, τόσον ἀδύνατον εἶναι νὰ παρεκκλίνῃ καὶ σὺ ἐκ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀρετῆς ». Ἄφ' οὗ δὲ εἶπε ταῦτα, τὸν μὲν ἱατρὸν ἐφόνευσε, πάντας δὲ τοὺς Ῥωμαῖους αἰχμαλώτους ἀφῆκεν ἐλευθέρους χάριν τοῦ Φαβρίκιου.

Κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος (278 π. Χ.) ὁ Πύρρος ἀφήσας φρουρὰν ἐν Τάραντι ἀπεβιβάσθη εἰς Σικελίαν καὶ ἔλυσε τὴν πολιορκίαν τῶν Συρακουσῶν, αἵτινες ἐπολιορκούντο ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων. Μετὰ τρία δὲ ἔτη (τῷ 275 π. Χ.) ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἰταλίαν συνῆψε καὶ πάλιν φονικὴν πρὸς τὸν Ῥωμαϊκὸν στρατὸν μάχην, κατὰ τὴν ὁποίαν κατενικήθη. Μετὰ τὴν ἡττάν του δὲ ταύτην ἐγκατέλειπε

τὴν Ἰταλίαν· οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, ἀφ' οὗ ἀπηλλάγησαν αὐτοῦ, ἐγένοντο κύριοι τοῦ Τάραντος (272 π. Χ.), μετ' ὀλίγον δὲ (266) καὶ ἀπάσης τῆς κάτω Ἰταλίας. Τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν καθ' ἅπασαν τὴν μέσσην καὶ κάτω Ἰταλίαν ἐπεξετάθη πλέον ἢ Ῥωμαϊκὴ κυριαρχία.

§ 36. Πρῶτος καρχηδονικὸς πόλεμος.

Εἰς τὸ μέσον τῶν βορείων παραλίων τῆς Ἀφρικῆς, ἦτοι πλησίον τῆς σημερινῆς Τύνιδος, ἔκειτο ἡ ἰσχυρὰ καὶ πλουσία Καρχηδών, ἡ ὁποία διὰ τοῦ ναυτικοῦ τῆς καὶ τοῦ ἐμπορίου τῆς προώδευε μεγάλως. Τὴν πρόδον δὲ ταύτην τῆς Καρχηδόνος μὴ ἀνεχόμενοι οἱ Ῥωμαῖοι δὲν ἐπεζήτησαν ἄλλο τι εἰμὴ νὰ εὐρωσιν ἀφορμὴν νὰ ἐπιτεθῶσι κατ' αὐτῆς. Τέλος δὲ ἡ ἀφορμὴ ἐδόθη καὶ τοιοῦτοτρόπως ἤρχισεν ὁ πρῶτος καρχηδονικὸς πόλεμος, ὅστις διήρκεσεν 23 ἔτη (264—241 π. Χ.).

Κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ πολέμου τούτου οἱ Ῥωμαῖοι ἀποβασθέντες εἰς Σικελίαν κατενίκησαν τὸν τύραννον τῶν Συρακουσῶν Ἰέρωνα, ὅστις ἦτο σύμμαχος τῶν Καρχηδονίων, ἐξεδίωξαν δὲ τοὺς Καρχηδονίους ἐκ τῆς ἀκροπόλεως τῆς σικελικῆς πόλεως Μεσσήνης. Κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τοῦ πολέμου δύο Ῥωμαϊκὰ στρατιὰ ἐπελοῦσαι εἰς Σικελίαν κατέλαβον 77 πόλεις καὶ κώμας τῆς νήσου ἀνηκούσας εἰς τοὺς Καρχηδονίους καὶ Συρακουσίους καὶ ἠνάγκασαν τὸν Ἰέρωνα νὰ γίνῃ σύμμαχος τῆς Ῥώμης. Τέλος δὲ κατὰ τὸ τρίτον ἔτος τοῦ πολέμου οἱ Ῥωμαῖοι ἐπελοῦντες καὶ πάλιν εἰς Σικελίαν ἐκυρίευσαν τὸν ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων κατεχόμενον Ἀκράγαντα, ὅστις ἦτο ἡ μεγίστη μετὰ τὰς Συρακούσας πόλις τῆς Σικελίας.

Μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Ἀκράγαντος οἱ Ῥωμαῖοι δὲν ἀπέβλεπον πρὸς ἄλλο τι εἰμὴ νὰ κυριεύσωσι τὰς περὶ τὴν Σικελίαν πόλεις, τὰς ὁποίας κατεῖχον οἱ Καρχηδόνιοι. Πρὸς τὸν σκοπὸν λοιπὸν τοῦτον κατεσκευάσαν στόλον ἐξ 120 πλοίων. Διὰ τοῦ στόλου δὲ τούτου ναυμαχήσαντες παρὰ τὰς Μυλὰς (ΒΔ. τῆς Μεσσήνης) πρὸς τὸν ἐξ 130 πλοίων ἀποτελούμενον καρχηδονικὸν

στόλον ἀνεδείχθησαν νικηταί (260 π. Χ). Μετὰ τὴν ναυμαχίαν δὲ ταύτην ὁ ῥωμαϊκὸς στόλος ἐνίκησε τὸν καρχηδονικὸν στόλον καὶ εἰς δύο ἄλλας ναυμαχίας. Ἐκ τῶν ἐπιτυχιῶν δὲ τούτων ὑπερηφανευθέντες οἱ Ῥωμαῖοι ἀπεφάσισαν νὰ μὴ περιορισθῶσιν εἰς τὸν ἐν Σικελίᾳ πόλεμον, ἀλλὰ νὰ ἐπιτεθῶσι κατ' αὐτῆς τῆς Καρχηδόνος. Ἐν ἔτει λοιπὸν 256 π. Χ. ἀπέστειλαν ἰσχυρὸν στόλον καὶ στρατὸν εἰς Ἀφρικὴν ὑπὸ τοὺς ὑπάτους Οὐόλωνα καὶ Ῥήγουλον. Οὗτοι δὲ εἰ δύο ὕπατοι, ἀφ' οὗ ἐναυμάχησαν πλησίον τῆς Σικελίας πρὸς τὸν καρχηδονικὸν στόλον καὶ κατενίκησαν αὐτόν, διηθύνθησαν κατ' εὐθείαν εἰς Ἀφρικὴν καὶ ἐκεῖ ἀποβίβασθέντες ἐλεηλάτουν τὴν καρχηδονικὴν χώραν καὶ ἠπείλουν καὶ αὐτὴν τὴν Καρχηδόνα.

Ἄφ' οὗ ἐγένοντο ταῦτα, ἡ σύγκλητος, ἐπειδὴ ἦτο βεβαία περὶ τῆς ὑποταγῆς τῆς Καρχηδόνος, ἀνεκάλεσε τὸν Οὐόλωνα μετὰ τοῦ πλείστου μέρους τοῦ στρατοῦ καὶ στόλου καὶ διέταξε νὰ μείνῃ ἐν Ἀφρικῇ ὁ Ῥήγουλος μετὰ 40 πλοίων καὶ 15 000 πεζῶν καὶ 500 ἰππέων. Ὁ δὲ Ῥήγουλος, ἂν καὶ παρέμεινεν ἐν Ἀφρικῇ μετὰ τόσον ὀλίγης στρατιωτικῆς δυνάμεως, ἐξηκολούθει νὰ λεηλατῇ τὴν χώραν καὶ ἐν τέλει κατάρθωσε νὰ νικήσῃ τοὺς Καρχηδόνους καὶ μετὰ τὴν νίκην ταύτην νὰ καταστήσῃ συμμάχους τοῦ ὀγδοήκοντα συμμάχους πόλεις τῶν Καρχηδονίων. Ἐνεκα δὲ τῶν κατορθωμάτων τούτων τοῦ Ῥηγούλου οἱ Καρχηδόνιοι ἔσπευσαν νὰ προτείνωσιν εἰς αὐτὸν εἰρήνην, ἀλλ' οἱ ἄρροι, τοὺς ὁποίους προέτεινεν ὁ Ῥήγουλος, ἦσαν σκληρότατοι διὰ τοὺς Καρχηδόνους. Διὰ τοῦτο προτίμησαν οὗτοι νὰ ἐξακολουθήσωσι τὸν πόλεμον καὶ ἀνέθεσαν τὴν ἀρχιστρατηγίαν εἰς τὸν ἐμπειροπόλεμον Σπαρτιάτην Ἐάνθιππον. Οὗτος δ' ὁ Ἐάνθιππος, ἀφ' οὗ κατάρθωσε νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τοὺς Καρχηδόνους μέγα θάρρος, ἐπετέθη κατὰ τῶν Ῥωμαίων καὶ μετὰ αἰματηρὰν μάχην κατετρόπωσεν αὐτούς καὶ συνέλαβε πολλοὺς αἰχμαλώτους, μετὰ δὲ τούτων καὶ αὐτὸν τὸν Ῥήγουλον.

Μετὰ 5 ἔτη ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ Ῥηγούλου οἱ Καρχηδόνιοι ναυμαχίησαντες πρὸς τοὺς Ῥωμαίους πλησίον τοῦ Πανόρμου τῆς Σικελίας ἐνίκηθησαν. Τέλος δ' ἐν ἔτει 241 π.Χ. κατα-

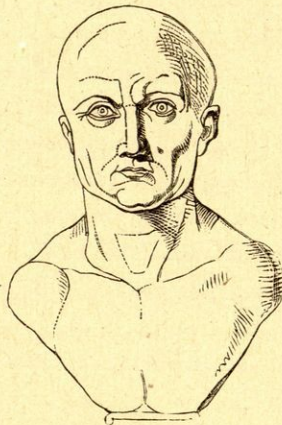
νικηθέντες και πάλιν οι Καρχηδόνιοι εις ναυμαχίαν τινα γενομένην παρὰ τὰς Αἰγούσας νήσους ἠναγκάσθησαν νὰ συνομολογήσωσιν εἰρήνην, τῆς ὁποίας οἱ ὅροι ἦσαν ἐπαχθεῖς. Τοιουτοτρόπως δὲ ἔληξεν ὁ πρῶτος καρχηδονικὸς πόλεμος.

§ 37. Δεύτερος καρχηδονικὸς πόλεμος.

Μετὰ 23 ἔτη ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ πρώτου καρχηδονικοῦ πολέμου οἱ Ῥωμαῖοι ἐκήρυξαν νέον κατὰ τῆς Καρχηδόνος πόλεμον. Τοιουτοτρόπως δὲ ἤρχισε και ὁ δεύτερος καρχηδονικὸς πόλεμος, ὅστις διήρκεσε 17 ἔτη (218—201 π.Χ.).

Μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου τούτου οἱ Ῥωμαῖοι παρεσκεύαζον μέγαν στρατὸν και στόλον, διὰ νὰ ἀποστείλωσιν αὐτοὺς κατὰ τῶν Καρχηδονίων. Ἀλλά, ἐν ᾧ οἱ Ῥωμαῖοι ἠσυχολοῦντο εις τὰς παρασκευὰς ταύτας, ὁ μέγας τῶν Καρχηδονίων στρατηγὸς Ἀννίβας ἀναχωρήσας ἐξ Ἰσπανίας μετὰ 90 000 πεζῶν, 12 000 ἰππέων και 37 πολεμικῶν ἐλεφάντων και ὑπερβὰς τὰ Πυρηναια, ἔπειτα δὲ και τὰς Ἄλπει, εἰσβάλλει μετὰ πολλὰς καθ' ὁδὸν ἀπολείας εις τὴν ἄνω Ἰταλίαν. Τὴν τολμηρὰν δὲ ταύτην τοῦ Ἀννίβου ἐκστρατείαν μαθόντες οἱ Ῥωμαῖοι ἐξεπλάγησαν, ὡς ἦτο ἐπόμενον, και ἀπέστειλαν κατ' αὐτοῦ στρατιάς, ἀλλ' οὐδὲν κατώρθωσαν, διότι ὁ Ἀννίβας ἀνεδείχθη νικητὴς και τροπαιοῦχος. Ἐνίκησε δὲ τῆς Ῥωμαίουσ ὁ Ἀννίβας πρῶτον μὲν παρὰ τὸν ποταμὸν Τίκινον (τῷ 218 π. Χ.), δεύτερον δὲ παρὰ τὸν ποταμὸν Τρεβίαν (218), μετὰ δὲ ταῦτα παρὰ τὴν λίμνην Τρασιμένην (τῷ 217), ἔπειτα δὲ ἐν Κάνναις (τῷ 216), ἔνθα και ἔπεσον 75 000 Ῥωμαίων και ἤχμαλωτίσθησαν δεκακισχίλιοι. Ἐν τούτοις οἱ Ῥωμαῖοι μεθ' ὅλας τὰς ἤττας των ταύτας ἀντεῖχον γενναίως και μετὰ ἐν ἔτος ἀπὸ τῆς ἐν Κάνναις καταστροφῆς των ἐνίκησαν τὸν Ἀννίβαν ἐν Μώλῳ (215), τὸ δὲ ἀκόλουθον ἔτος (214) ὤρμησαν εις Σικελίαν και ἐπολιόρησαν τὴν σύμμαχον τοῦ Ἀννίβου πόλιν, τὰς Συρακούσας. Κατὰ τὴν πολιορκίαν δὲ ταύτην τῶν Συρακουσῶν εὗρον οἱ Ῥωμαῖοι μεγίστην ἀντίστασιν, διότι ὁ μέγιστος τῆς ἀρχαιότητος μηχανικὸς Ἀρχιμήδης διὰ φοβερῶν μηχανημάτων, τὰ ὁποῖα εἶχεν ἐφεύρη,

κατώρθωσε ν' ἀποκρούη τὰς ἐφόδους τῶν Ῥωμαίων. Ἐν τούτοις μετὰ διετῆ πολιορκίαν κατώρθωσαν ἐπὶ τέλους οἱ Ῥωμαῖοι διὰ νυκτερινῆς ἐφόδου νὰ κυριεύσωσι τὴν μεγάλην ἐκείνην πόλιν (τῷ 212 π.Χ.). Μετὰ τὴν ἄλωσιν δὲ ταύτην τῆς πόλεως ἐπεδόθησαν οἱ Ῥωμαῖοι εἰς σφαγὰς καὶ λεηλασίας, εἰς δὲ στρατιώτης ὤρμησεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἀρχιμήδους. Ὁ Ἀρχιμήδης, ἐπειδὴ δὲν ἐγνώριζε τὴν ἄλωσιν ἠσχολεῖτο κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰς τὴν λύσιν γεωμετρικοῦ προβλήματος καὶ εἶχεν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους κεχαραγμένους κύκλους· τοσοῦτο δὲ ἦτο προσηλωμένος εἰς τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος, ὥστε, ἂν ἤκουσε τὸν θό-

Σκιπῖων ὁ Ἀφρικανὸς ὁ πρεσβύτερος.

ρυβον τοῦ στρατιώτου, δὲν ἀπέστρεψε τὴν προσοχὴν του ἀπὸ τοῦ προβλήματος οὐδ' ἐσήλωσε τὴν κεφαλὴν, διὰ νὰ ἴδῃ, ἀλλ' ἀνέκραξε· «Μὴ μου τοὺς κύκλους τάρκτες». Ταῦτα δὲ μόλις εἰπὼν ἐφρονεύθη ὑπὸ τοῦ λυσσαλέου ἐκείνου στρατιώτου.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος, κατὰ τὸ ὅποιον ἐκυριεύθησαν αἱ Συρρακῶσαι, ὁ Ἀννίβας ἐκυρίευσεν τὸν Τάραντα. Τὸ δὲ ἀκόλουθον ἔτος (211) οἱ Ῥωμαῖοι ἐκυρίευσαν τὴν Καπύην. Τέλος δὲ μετὰ πάροδον ὀλίγων ἐτῶν οἱ Ῥωμαῖοι ἀπεφάσισαν νὰ μεταφέρωσι τὸν πόλεμον εἰς τὴν Ἀφρικὴν, θέλοντες τοιοῦτοτρόπως νὰ βιάσωσι τὸν Ἀννίβαν νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν Ἰταλίαν καὶ σπεύσῃ πρὸς σωτη-

ρίαν τῆς πατρίδος του. Ἐν ἔτει λοιπὸν 204 ἀπέστειλαν κατὰ τῆς Καρχηδόνος τὸν νεαρὸν ὑπατον Πόπλιον Κορνήλιον Σκιπίωνα, ὅστις πρὸ ὀλίγου εἶχε συμπληρώσῃ τὴν κατάκτησιν τῆς ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων κατεχομένης Ἰσπανίας. Φθάσας δ' ὁ Σκιπίων εἰς Ἀφρικὴν μετὰ 45 000 ἀνδρῶν καὶ συνάψας μάχην πρὸς τοὺς Καρχηδονίους παρὰ τὴν Ἰτύκην κατανικᾷ αὐτοὺς καὶ μετὰ τὴν νίκην ταύτην ἤρχισε ν' ἀπειλῇ αὐτὴν τὴν Καρχηδόνα. Εἰς τοιαύτην δὲ δεινὴν θέσιν εὐρεθέντες οἱ Καρχηδόνιοι ἠναγκάσθησαν ν' ἀνακαλέσωσιν ἐκ τῆς Ἰταλίας τὸν Ἀννίβαν· οὗτος δὲ ἔλθων εἰς Ἀφρικὴν παρετάχθη παρὰ τὴν πόλιν Ζάμαν, ἔνθα μετ' ὀλίγον ἔφθασε καὶ ὁ Σκιπίων, ὅστις παρετάχθη ἀπέναντι αὐτοῦ. Ἐκεῖ δὲ τῇ 19 Ὀκτωβρίου τοῦ ἔτους 202 συνήφθη φονικωτάτη μάχη μεταξὺ Καρχηδονίων καὶ Ῥωμαίων. Κατὰ τὴν μάχην δὲ ταύτην κατενικήθησαν οἱ Καρχηδόνιοι καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ συνομολογήσωσιν εἰρήνην ταπεινωτικὴν· ὁ δὲ Σκιπίων ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ῥώμην ἐτιμήθη μεγάλως καὶ ἐπωνομάσθη Ἀφρικανός.

Μετὰ δύο ἔτη ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ δευτέρου καρχηδονικοῦ πολέμου ἤρχισαν οἱ κατὰ τῶν Μακεδόνων πόλεμοι τῶν Ῥωμαίων, τῶν ὁποίων ἀποτέλεσμα, ὡς γνωστόν, ὑπῆρξεν ἡ ἐν ἔτει 148 γενομένη τελεία ὑποταγὴ τῆς Μακεδονίας καὶ ἡ μετὰ ταύτην ὑποταγὴ τῆς Ἑλλάδος.

§ 38. Τρίτος καρχηδονικὸς πόλεμος.

Ἡ Καρχηδὼν ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ δευτέρου καρχηδονικοῦ πολέμου, ἐπειδὴ ἀπελάμβανεν εἰρήνην, ἤρχισε πάλιν νὰ προοδεύῃ διὰ τοῦ ἐμπορίου. Τὴν τοιαύτην πρόοδον τῆς Καρχηδόνος βλέποντες οἱ Ῥωμαῖοι ἀπεφάσισαν νὰ κηρύξωσι νέον κατὰ τῆς πόλεως ταύτης πόλεμον· πρὸς τοῦτο δὲ ἐζήτησαν ἀφορμὴν. Τέλος ἡ ἀφορμὴ ἐδόθη· ἡ δὲ Ῥωμαϊκὴ σύγκλητος διέταξε τοὺς δύο ὑπάτους νὰ ἀποπλεύσωσιν εἰς Ἀφρικὴν μετὰ 80 000 ὀπλιτῶν (149 π.Χ.).

Οἱ Καρχηδόνιοι, ὅτε ἔμαθον τὴν ἐστρατείαν ταύτην τῶν Ῥωμαίων, κατέβαλον πᾶσαν προσπάθειαν νὰ προλάβωσιν αὐτήν. Διὰ τοῦτο δὲ διὰ πρессείας ἀνήγγειλαν εἰς τὴν Ῥώμην, ὅτι ἦσαν ἔτοι-

μοι να υποταχθῶσιν εἰς ἀπάτας τὰς διαταγὰς τῆς συγκλήτου· ἡ δὲ σύγκλητος ἀφ' ἐνὸς μὲν ὑπεσχέθη εἰς τοὺς πρέσβεις ἐπεικειῖς ὄρους, ἐὰν οἱ Καρχηδόνιοι παρὰδώσωσιν εἰς τὴν Ῥώμην τριακοσίους ὀμήρους, ἀφ' ἑτέρου δὲ παρήγγειλεν εἰς τοὺς ἐν Σικελίᾳ εὐρισκομένους ὑπάτους νὰ μὴ καταπύσωσι τὸν πόλεμον πρὶν καταστρέψωσι τὴν Καρχηδόνα. Καὶ ἀπέστειλαν οἱ δυστυχεῖς Καρχηδόνιοι τοὺς ζητηθέντας τριακοσίους ὀμήρους πρὸς τοὺς ἐν Σικελίᾳ ὑπάτους καὶ ἐδήλωσαν εἰς αὐτούς, ὅτι ἦσαν πρόθυμοι νὰ ὑπακούσωσιν εἰς πᾶσαν διαταγὴν τῶν· οἱ δὲ ὑπατοὶ, ἀφ' οὗ παρέλαβον τοὺς ὀμήρους, ἀπεκρίθησαν εἰς αὐτούς, ὅτι τὰς διαταγὰς τῶν ἤθελον δώσειν ἐν Ἰτύκῃ. Καὶ ἀποπλεύσαντες οἱ ὑπατοὶ εἰς τὴν Ἰτύκην ἀνήγγειλαν εἰς τοὺς πρέσβεις, ὅτι ἀπαιτοῦσι νὰ παρὰδώσωσιν οἱ Καρχηδόνιοι πᾶσαν τὴν πολεμικὴν αὐτῶν παρὰσκευὴν, ἤτοι ὄπλα, πλοῖα καὶ μηχανάς. Εἰς τοιαύτην δὲ δεινὴν θέσιν εὐρεθέντες οἱ Καρχηδόνιοι δὲν ἠδύναντο πλέον νὰ μὴ ὑπακούσωσι καὶ παρὰδώκων τὰ ζητηθέντα. Τοιοῦτοτρόπως δὲ διακρίσιναι χιλιάδες πανοπλιῶν μετ' ἀπείρου πλήθους πολεμικῶν μηχανημάτων ἐκομίσθησαν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ῥωμαίων.

Ἄλλ' ἐν ᾧ οἱ δυστυχεῖς Καρχηδόνιοι ἐνόμιζον, ὅτι ἡ θυσία τῶν αὐτῆ ἦτο ἡ τελευταία, αἶφνης οἱ Ῥωμαῖοι μετὰ τὸν ἀφοπλισμὸν τῆς πόλεως ἀγγέλλουσιν εἰς τοὺς πρέσβεις, ὅτι ἡ τελευταία διαταγὴ τῆς Ῥωμαϊκῆς συγκλήτου ἦτο νὰ καταστραφῇ ἡ πόλις, οἱ δὲ Καρχηδόνιοι νὰ μετοικήσωσιν εἰς ἄλλο τι μέρος τῆς Ἀφρικῆς μεσόγειον, τὸ ὁποῖον νὰ ἀπέχη τῆς παραλίας 80 σταδίου, ἤτοι ὁδὸν τριῶν περίπου ὥρων. Αὕτη δὲ ἡ ἀπάνθρωπος ἀπόφασις τοσοῦτο κατετάραξε καὶ ἐξώργισε τὸν καρχηδονικὸν λαόν, ὥστε πάντες πλέον μιᾶ φωνῇ ἀνέκραζαν· «Πόλεμος». Καὶ ἤρχισαν πάντες νὰ παρασκευάζωνται πυρετωδῶς καὶ νὰ προσφέρωσιν ὑπὲρ τῆς πατρίδος πᾶν ὅ,τι ἕκαστος εἶχεν. Τοιοῦτοτρόπως δὲ ἀμέσως πᾶσα ἡ πόλις, ἣτις περιεῖχεν 700 000 κατοίκων, μετεβλήθη εἰς μέγα πολεμικὸν ἐργαστήριον, εἰς τὸ ὁποῖον νέοι καὶ γέροντες εἰργάζοντο νυκθήμερόν. Καὶ μὴ νομίση τις, ὅτι μόνον οἱ ἄνδρες εἰργάζοντο· ἀδιακόπως εἰργάζοντο καὶ αἱ γυναῖκες, αἱ ὁποῖαι καὶ προσέφερον ὄχι μόνον τὰ κοσμήματά των, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν κόμην

των πρὸς κατασκευὴν σχοινίων ἢ χορδῶν διὰ τὰ τόξα. Καὶ διὰ τὴν ἐργασίαν των ταύτην καὶ τὰς θυσίας των ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἡσθάνοντο εὐφροσύνην, διότι πάντα ταῦτα ἔπραττον ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Καὶ δικαίως, διότι τί ἄλλο πολυτιμότερον καὶ προσφιλέστερον τῆς πατρίδος ὑπάρχει ;

Αἱ παρασκευαὶ τῶν Καρχηδονίων ἐπερξάθησαν ἐντὸς ὀλίγου χρονικοῦ διαστήματος. Ἐν τούτοις μεθ' ὅλας τὰς παρασκευὰς καὶ τὰς θυσίας τῶν Καρχηδονίων ἢ Καρχηδῶν δὲν ἠδυνήθη ν' ἀντιστῆ εἰς τὰς ἐφόδους τῶν Ῥωμαίων καὶ κατὰ τὸ τρίτον ἔτος τοῦ πολέμου ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ στρατηγικωτάτου ὑπάτου Σκιπίωνος Αἰμιλιανοῦ καὶ πυρποληθεῖσα μετεβλήθη εἰς ἑρείπια.

Ὁ Σκιπίων διὰ τὸ κατόρθωμα τοῦτο ἐπωνομάσθη Ἀφρικανὸς νεώτερος.

§ 39. Γράκχοι. — Κορνηλία.

Ἔνεκα τῶν ἀδιαλείπτων πολέμων, τοὺς ὁποίους διεξῆγεν ἡ Ῥώμη, οἱ πλείστοι τῶν πολιτῶν εὐρίσκοντο εἰς ἀδιάκοπον στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν. Κατ' ἀκολουθίαν πάντες οὗτοι, ἐπειδὴ δὲν ἠδύνατο νὰ καλλιεργῶσι τοὺς ἀγρούς των, εἶχον περιέλθῃ εἰς πενίαν. Ἔνεκα δὲ τῆς πενίας των ταύτης ἠναγκάζοντο νὰ πωλῶσι τὰ κτήματά των εἰς τοὺς πλουσίους. Τοιοῦτοτρόπως ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐμορφώθη ἐν Ῥώμῃ τάξις πλουσίων καὶ εὐγενῶν καὶ τάξις πενήτων. Πάντες δὲ οὗτοι οἱ ἀνήκοντες εἰς τὴν τάξιν τῶν πενήτων μετὰ τὴν κατάπαυσιν τῶν πολέμων, ἐπειδὴ δὲν εἶχον κτήματα νὰ καλλιεργῶσιν, ἔμενον ἀργοί. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀργία εἶνε ἡ μήτηρ τῆς κακίας, διὰ τοῦτο διαφθορὰ μεγάλη ἐπεκράτει εἰς τὴν Ῥώμην. Τοιοῦτοτρόπως εἶχον τὰ πράγματα, ὅποτε ἀνεφάνησαν σωτῆρες τοῦ πτωχοῦ λαοῦ οἱ ἀδελφοὶ Γράκχοι, Τιβέριος καὶ Γάιος.

Οἱ ἀδελφοὶ Γράκχοι, Τιβέριος καὶ Γάιος, πατέρα μὲν εἶχον τὸν Τιβέριον Σεμπρόνιον Γράκχον, μητέρα δὲ τὴν μεγαλύψυχον καὶ πεπαιδευμένην Κορνηλίαν, θυγατέρα τοῦ Σκιπίωνος Ἀφρικανοῦ τοῦ πρεσβυτέρου. Ὁ πατὴρ τῶν δύο τούτων ἀδελφῶν, ὅστις εἶχε χρηματίσῃ καὶ δῆμαρχος καὶ ὑπάτος, εἶχε διακριθῆ ὄχι μόνον διὰ τὴν φιλοπατρίαν του, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν φιλανθρωπίαν του καὶ

χρηστότητά του. Ἡ δὲ μήτηρ αὐτῶν Κορνηλία τοσαύτας ἀρετάς εἶχεν, ὥστε ἐθεωρεῖτο μοναδικὸν παράδειγμα γυναικείας ἀρετῆς. Ἐν νεαρᾷ ἡλικίᾳ ἡ Κορνηλία ἀπώλεσε τὸν σύζυγόν της. Ἐκτοτε ὡς μόνην φροντίδα οὐδεμίαν ἄλλην εἶχεν εἰμὴ τὴν λαμπρὰν ἀνατροφὴν τῶν υἱῶν της Τιβερίου καὶ Γαίου καὶ τῆς θυγατρὸς του Σεμπρωνίας, τὴν ὁποίαν μετὰ ταῦτα ἔδωκε σύζυγον εἰς τὸν Σκιπίωνα Ἀφρικανὸν τὸν νεώτερον. Τοσοῦτον δὲ μεγαλόψυχος ἦτο ἡ γυνὴ αὕτη καὶ τόσην ἀφοσίωσιν εἶχεν εἰς τὸν ἀποθανόντα σύζυγόν της καὶ τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων της, ὥστε, ὅτε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου της ἐζήτηθῆ εἰς γάμον παρὰ τινος βασιλέως χώρας τινὸς ξένης, ἀπέρριψε τὴν αἴτησιν ταύτην καὶ ἀφιερῶθη μεθ' ὅλης τῆς δυνάμεως της εἰς τὴν λαμπρὰν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων της. Διὰ τὴν λαμπρὰν ταύτην ἀνατροφὴν, τὴν ὁποίαν ἔδιδεν εἰς αὐτά, τοσοῦτον ἡ ἔξοχος αὕτη μήτηρ ὑπερηφανεύετο, ὥστε, ὅτε γυνὴ τις ξένη, ἡ ὁποία ἐφιλοξενεῖτο εἰς τὸν οἶκόν της, ἐζήτησε νὰ ἴδῃ τὰ κοσμήματα τῆς οἰκογενείας τῶν Γράκχων, ἡ Κορνηλία ἔλαβε τοὺς κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν προσελθόντας δύο υἱοὺς της καὶ εἶπεν· «Ἴδου τὰ κοσμήματα τῆς οἰκογενείας μου». Καὶ ταῦτα λέγουσα ἡ ὑπερήφανος αὕτη μήτηρ οὐδὲν ὑπερβολικὸν ἔλεγε, διότι πραγματικῶς οἱ υἱοὶ της διὰ τῆς ἐξόχου ἀνατροφῆς τὴν ὁποίαν παρ' αὐτῆς ἐλάμβανον, ἐγένοντο παραδείγματα ἀρετῆς καὶ παιδείας. Διὰ τὴν ἀρετὴν δὲ ταύτην καὶ τὴν παιδείαν τῶν υἱῶν της ὑπερηφανευομένη ἡ φιλόστοργος Κορνηλία δὲν ἀνέμενε πλέον ἄλλο τι εἰμὴ νὰ ἴδῃ τὰ τέκνα της νὰ πράξωσι μεγάλα ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἔργα καὶ νὰ τιμήσωσι τὸ ὄνομα τῆς οἰκογενείας της. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ πολλάκις ἔλεγεν ὅτι ὁ μόνος πόθος της ἦτο νὰ ἐπέλθῃ καιρὸς, κατὰ τὸν ὁποῖον νὰ ὀνομάζῃται οὐχὶ θυγάτηρ καὶ πενθερὰ τῶν Σκιπιῶνων, ἀλλὰ μήτηρ τῶν Γράκχων. Καὶ ἐξεπληρώθη ὁ πόθος της· ἀλλ' ἡ ἐκπλήρωσις τοῦ πόθου της ἔμελλε νὰ προξενήσῃ εἰς αὐτὴν δάκρυα πικρὰ καὶ πένθος μέγα. Ἐξεπληρώθη δηλαδὴ ὁ πόθος της, διότι οἱ υἱοὶ της κατεστάθησαν ἔξοχοι ἄνδρες, κατέλαβον μεγίστην θέσιν εἰς τὴν πολιτείαν· ἀλλ' ἔκλαυσε πικρῶς καὶ ἐπένησε μέχρι τέλους τῆς ζωῆς της, διότι οἱ δύο ἔξοχοι οὗτοι υἱοὶ της ἔνεκα τῶν μεταρρυθμίσεων, τὰς ὁποίας χάριν

τοῦ πτωχοῦ λαοῦ ἤθελον νὰ εἰσαγάγωσιν εἰς τὴν Ῥώμην, ἐθανατώθησαν. Καὶ ὁ μὲν Τιβέριος ἐθανατώθη εἰς στάσιν τινά, τὴν ὁποίαν ἔκαμον οἱ εὐγενεῖς καὶ πλούσιοι (133 π. Χ.). ὁ δὲ Γάιος ηὐτοκτόνησε καθ' ἣν ἡμέραν κατεδιώκετοῦπό τῶν ἐχθρῶν του (121).

§ 40. Πομπήιος.

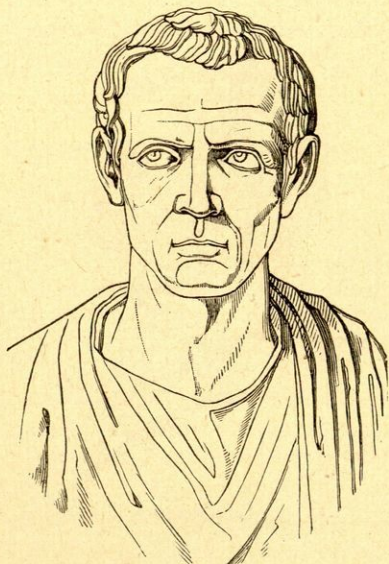
Μετ' ὀλίγα ἔτη ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Γάτου Γράκχου ἀνεφάνησαν ἐν Ῥώμῃ δύο στρατηγικώτατοι ἄνδρες, ὁ Σύλλας καὶ ὁ

Πομπήιος.

Μάριος, ἐξ ὧν ὁ πρῶτος ἀνῆκεν εἰς τὴν ἀριστοκρατικὴν μερίδα, ὁ δὲ δεύτερος εἰς τὴν δημοκρατικὴν. Οἱ δύο οὗτοι ἄνδρες, διότι ἦσαν ἀντίπαλοι πρὸς ἀλλήλους, περιῆλθον καὶ εἰς ἐμφύλιον πόλεμον (τῷ 88 π. Χ.), τοῦ ὁποίου τὰ ἀποτελέσματα ὑπῆρξαν ὀλέθρια εἰς τὸν Μάριον καὶ τοὺς ὀπαδοὺς αὐτοῦ. Κατὰ τὸν χρόνον δ' ἐκεῖνον, καθ' ὃν οἱ δύο οὗτοι ἄνδρες ἐπάλαμον πρὸς ἀλλήλους, ἀνεφάνη καὶ ἀνεδείχθη ὁ περίφημος Γάιος Πομπήιος, ὅστις ἐγεννήθη τῷ 106 π. Χ. Ὁ ἀνὴρ οὗτος ἐκτὸς πολλῶν ἄλλων πολεμικῶν ἔργων κατάρθρωσε καὶ τὴν Μεσόγειον θάλασσαν νὰ καθαρῖσῃ ἀπὸ τῶν πειρατῶν καὶ τὸν βασιλέα τοῦ Πόντου Μιθριδάτην νὰ κατατροπώσῃ καὶ τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος ἐν Ἀσίᾳ νὰ ἐπεκτείνῃ. Ἐν

γένει δὲ ὁ ἀνὴρ οὗτος κατὰ τὰς πολλὰς καὶ μακρὰς ἐκστρατείας του τοιαῦτα κατῴρθησεν, ὥστε, ὅτε ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ῥώμην, ἐτελέσθη πρὸς τιμὴν αὐτοῦ μεγαλοπρεπέστατος θρίαμβος (61 π. Χ.). Κατὰ τὸν θρίαμβον τοῦτον ἐπεδείχθη πλῆθος λαφύρων, προηγούμενα δὲ τῆς πομπῆς πίνακες, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἦτο ἐπιγεγραμμένον, ὅτι εἶχε κυριεύσει ὁ Πομπήσιος ὀκτακόσια πειρατικὰ πλοῖα, ὑπὲρ τὰ χίλια φρούρια καὶ ἑννεακοσίας σχεδὸν πόλεις.

Κικέρων.

§ 41. Συνωμοδία τοῦ Κατιλίνα. — Κικέρων.

Καθ' ὃν χρόνον ὁ Πομπήσιος εὕρισκετο πολεμῶν εἰς τὴν Ἀσίαν ἡ Ῥώμη διέτρεξε τὸν ἔσχατον κίνδυνον ἕνεκα φοβερᾶς τινος συνωμοσίας (63 π.Χ.). Πολλοὶ δηλαδὴ ἀκόλαστοι καὶ κατὰ χρεοὶ εὐγενεῖς, ἐπειδὴ ἤθελον ν' ἀπαλλαγῶσιν ἀπὸ τὰ χρέη των καὶ νὰ πλουτήσωσι, συνώμοσαν νὰ φονεύσωσι τοὺς ὑπάτους καὶ τοὺς συγκλητικούς, νὰ ἐξαφανίσωσι πάντας τοὺς ἰσχυροὺς καὶ ἐπισήμους ἀνδρας καὶ ν' ἀναλάβωσι τὴν ἐξουσίαν τοῦ κράτους. Πάντων

δὲ τούτων τῶν συνωμοτῶν ἀρχηγὸς ἦτο ὁ διεφθαρμένος Κατιλίνας, ὅστις πεποιθήσιν εἶχεν, ὅτι ἡ συνωμοσία ἤθελεν ἐπιτύχη. Πραγματικῶς δὲ ἤθελεν ἐπιτύχη ἡ συνωμοσία αὕτη, ἐὰν δὲν ἀνεκάλυπτεν αὐτὴν ὁ κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο (63) ὑπατοσΚικέρων, ὁ μέγιστος, δηλαδὴ τῶν ῥητόρων τῆς Ῥώμης.

§ 42. Ἐμφάνισις τοῦ Καίσαρος.

Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τοῦ Πομπηίου καὶ τοῦ Κικέρωνος ἀνεφάνη ἐν Ῥώμῃ ὁ μεγαλοφύεστατος πάντων τῶν ἀνδρῶν τῆς

Ἰούλιος Καῖσαρ.

Ῥώμης Γάιος Ἰούλιος Καῖσαρ, ὅστις ἐγεννήθη τῷ ἑκατοστῷ ἔτει π.Χ. Ὁ ἀνὴρ οὗτος, ἐπειδὴ ἦτο φιλόδοξος, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς διὰ παντὸς μέσου προσεπάθησε νὰ καταστῆ προσφιλὴς εἰς τὸν λαὸν καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐκπληρώσῃ τοὺς φιλοδόξους σκοποὺς του. Ἦρξισε δηλαδὴ νὰ ἐξοδεύῃ ἀφειδῶς ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, τακτικῶς δ' ἐχορήγει εἰς τοὺς πτωχοὺς σίτον καὶ ἐν γένει ἐπροστάτευεν αὐτούς. Τοιοῦτοτρόπως ἐντὸς ὀλίγου ἐγένετο προσφιλὴς εἰς τὸν λαόν· ματαίως δὲ οἱ ἀντίπαλοί του ἤλπιζον, ὅτι μετὰ τὴν καταβάλωσιν τῆς περιουσίας του ἤθελεν ἀπολέσῃ τὴν ἀγάπην τοῦ

λαοῦ, διότι ὁ Καῖσαρ ἐλάμβανε παρὰ τῶν φίλων του χρήματα, ὅσα καὶ ἂν ἤθελεν. Ἐπειδὴ λοιπὸν τοσοῦτον ἠγαπᾶτο ὑπὸ τοῦ λαοῦ, λίαν ἐνωρὶς ἀνήλθεν εἰς τὰ ὑψίστα ἀξιώματα τῆς πατρίδος του. Καὶ πρῶτον μὲν (τῷ 68 π. Χ.) ἐξελέχθη ταμίης τῆς πέραν Ἰσπανίας, ἔπειτα δὲ ἀνέλαβε καὶ τὰ λοιπὰ ἀξιώματα. Ὅποια δὲ φιλόδοξα αἰσθήματα ἐνουπῆρχον ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἀνδρός, δυνάμεθα νὰ ἐνοήσωμεν ἐκ τῶν λέξεων, τὰς ὁποίας εἶπεν, ὅτε διηυθύνετο εἰς τὴν Ἰσπανίαν. Ὅτε δηλαδὴ εἰσῆλθεν εἰς τὸν ἐν Γαδεΐροις ναὸν τοῦ Ἡρακλέους καὶ εἶδε τὸν ἀνδριάντα τοῦ μ. Ἀλεξάνδρου, ἀνέκραξεν· « Ἀλλοίμονον ! Ὁ μέγας Ἀλέξανδρος, ὅτε εἶχε τὴν ἡλικίαν μου, εἶχε κατακτήσῃ τὸν κόσμον, ἐγὼ δὲ οὐδὲν ἀκόμη κατώρθωσα ».

Ἀλλά, ἂν καὶ ἦτο τοσοῦτο φιλόδοξος, εἶχε τοσαῦτα εὐγενῆ προτερήματα, ὥστε, διὰ νὰ κατορθώσῃ τοὺς σκοποὺς του, δὲν κατέφευγεν εἰς μέσσα, εἰς τὰ ὅποια καταφεύγουσιν οἱ ἀνίκαντοι καὶ μικροπρεπεῖς. Εἶχε πνεῦμα ἔξοχον καὶ ἀνεξάντλητον. Ἦτο εὐπροσήγορος πρὸς τοὺς κατωτέρους του καὶ εὐγενῆς πρὸς τοὺς ἀντιπάλους του. Εἶχε μόρφωσιν θαυμαστὴν καὶ ὡς πολιτικὸς καὶ ὡς στρατηγός. Ἦτο δξύνους, μεγάλθυμος, φιλάνθρωπος καὶ ἥπιος. Ἐφ' οὗ λοιπὸν ἦτο τοιοῦτος, εἶχε βεβαίως ὅλα τὰ προτερήματα ἐκεῖνα, τὰ ὅποια πρέπει νὰ ἔχῃ ἐκεῖνος, ὅστις ἀναλαμβάνει νὰ κυβερνήσῃ κράτος. Ἀλλὰ μετ' ὅλα ταῦτα εἶχεν ἐν Ῥώμῃ ἀντιζήλους ἐκ τῆς τάξεως τῶν ἀριστοκρατικῶν ὄχι ὀλίγους. Καὶ ναὶ μὲν οἱ ἀντιζήλοί του οὗτοι πρᾶξαλλόμενοι πρὸς αὐτὸν ἦσαν μικροί, παρεῖχον ὅμως διὰ τῶν ῥαδιουργιῶν των πλεῖστα ἐμπόδια εἰς τοὺς φιλοδόξους σκοποὺς του.

§ 43. Πρώτη τριανδρία. — Θάνατος τοῦ Πομπηίου.

Θέλων ὁ Καῖσαρ νὰ καταβάλλῃ τὰς ἀντενεργείας τῶν ἀντιπάλων του εἶδεν, ὅτι ὤφειλε νὰ ἐνωθῇ πολιτικῶς μετὰ τῶν τότε ἰσχυρῶν Πομπηίου καὶ Κράσσου. Ἐν τέλει λοιπὸν (60 π. Χ.) ἠνώθη μετὰ τῶν δύο ἐκείνων ἀνδρῶν καὶ ἀπετέλεσε μετ' αὐτῶν πολιτικὴν συμμαχίαν, ἣτις καὶ ὠνομάσθη τριανδρία. Διὰ τῆς συμμαχίας

δὲ ταύτης συνεφώνησαν οἱ τρεῖς οὗτοι ἄνδρες οὐδὲν νὰ γίνηται ἐν τῇ πολιτείᾳ ἄνευ τῆς γνώμης των καὶ τῆς ἐπικυρώσεώς των, κατώρθωσαν δὲ νὰ λάβωσι καὶ τὰ ὕψιστα τῆς πολιτείας ἀξιώματα Πρὸς στερέωσιν μάλιστα τῆς συμμαχίας ταύτης ὁ Καῖσαρ κατέστησε τὸν Πομπήιον καὶ γαμβρὸν ἐπὶ θυγατρὶ. Ἀλλὰ μετὰ τινα ἔτη ὁ Κράσσος ἐφρονέυθη πολεμῶν πρὸς τοὺς Πάρθους, ἡ δὲ φιλία τοῦ Καίσαρος καὶ τοῦ Πομπηίου διεσπάσθη. Ἀφ' οὗ δὲ διεσπάσθη ἡ φιλία τῶν δύο τούτων ἀνδρῶν, ὁ Καῖσαρ, ὅστις ἦτο διοικητὴς τῆς Γαλατίας, ἀναχωρήσας μετὰ τοῦ στρατοῦ του ἐκ Ῥαβέννης ὤρμησε κατὰ τῆς Ῥώμης, διὰ νὰ ἐπιτεθῆ κατὰ τοῦ Πομπηίου. Ἐπειδὴ δὲ δὲν εὔρε τὸν Πομπήιον ἐν Ῥώμῃ, διότι οὗτος εἶχε φύγη εἰς Μακεδονίαν, ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Ἰσπανίας, ἔνθα εὐρίσκετο ὁ ἐκλεκτότερος στρατὸς τοῦ Πομπηίου, καί, ἀφ' οὗ κατετρόπωσε τὸν στρατὸν ἐκεῖνον, ἐγένετο κύριος ἀπάσης τῆς Ἰσπανίας. Ἀφ' οὗ δ' ἐπὶ ἀνῆλθεν εἰς τὴν Ῥώμην, ἀνεδείχθη δικτάτωρ καὶ παρέμεινεν ὡς τοιοῦτος ἔνδεκα μόνον ἡμέρας, προτιμήσας νὰ ἐκλεχθῆ ὕπατος (48 π. Χ.). Ἀμέσως δὲ μετὰ ταῦτα ἐξεστράτευσε κατὰ τοῦ Πομπηίου. Καὶ κατὰ μὲν τὴν πρώτην μάχην, τὴν ὁποίαν συνῆψε πρὸς τὸν Πομπήιον ἐν Δυρραχίῳ, ἐνίκηθη κατὰ τὴν δευτέραν ἔμως μάχην, τὴν ὁποίαν συνῆψε πρὸς αὐτὸν παρὰ τὴν Φάρσαλον τῆς Θεσσαλίας (9 Αὐγούστου τοῦ ἔτους 48), ὅχι μόνον ἐνίκησεν αὐτόν, ἀλλὰ καὶ τὸν κατετρόπωσεν· ὁ δὲ Πομπήιος φεύγων κατέφυγεν εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ ἐκεῖ ἐγένετο θύμα ἐλεεινῶν δολοφονῶν.

§ 44. Τιμαὶ ἀποδοθεῖσαι τῷ Καίσαρι. Δολοφονία αὐτοῦ.

Μετὰ τὴν κατατρόπωσιν τοῦ Πομπηίου ὁ Καῖσαρ ἐπεχείρησε διαφόρους ἄλλας ἐκστρατείας ἀνα τὴν Ἀφρικὴν καὶ Ἀσίαν καὶ πανταχοῦ ἀνεδείχθη νικητὴς καὶ τροπαιούχος. Ὅτε δ' ἐπὶ ἀνῆλθεν εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ ἡ σύγκλητος καὶ ὁ λαὸς ἀπέδωκεν εἰς αὐτὸν μεγίστας τιμὰς. Ἀνεκήρυξαν δηλαδὴ αὐτὸν ἰσόβιον δικτάτωρα καὶ ἐπωνόμασαν αὐτὸν πατέρα τῆς πατρίδος καὶ ἰσόβιον αὐτοκρά-

τορα, ἦτοι ἀνώτατον στρατηγὸν καὶ κυβερνήτην τοῦ κράτους· προσέτι δ' ἀνεκήμερον αὐτὸν ἱερὸν καὶ ἀπαρβίαστον καὶ πρὸς τιμὴν αὐτοῦ τὸν μῆνα τῆς γεννήσεώς του Κυϊντίλιον ἐπωνόμασαν Ἰούλιον καὶ ἐν γένει παρέσχον εἰς αὐτὸν πρωτοφανεῖς τιμὰς. Καὶ ἦτο ἄξιος ὁ Καῖσαρ ὅλων αὐτῶν τῶν τιμῶν, διότι ἦτο μέγας ἀνὴρ καὶ ἐμελέτα μέγιστα σχέδια ὑπὲρ τοῦ μεγαλείου τῆς πατρίδος του. Ἐν τούτοις, ἂν καὶ ἦτο τοιοῦτος, δὲν ἐπέζησε νὰ ἐκτελέσῃ τὰ πρὸς ὄφελος τῆς πατρίδος του μέγιστα αὐτοῦ σχέδια, ἀλλ' ἐδολοφονήθη ὑπὸ συνωμοτῶν (τὸν Μάρτιον τοῦ ἔτους 44 π.Χ.).

§ 45. Δευτέρα τριανδρία.

Μετ' ὀλίγον ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Καίσαρος τρεῖς ἄλλοι ἄνδρες συνέστησαν ἐν Ῥώμῃ δευτέραν τριανδρίαν (43 π. Χ.). Οἱ ἄνδρες

Μάρκος Ἀντώνιος

Λέπιδος.

δὲ οὗτοι ἦσαν ὁ Γάιος Ὀκταβιανός, ὁ Ἀντώνιος καὶ ὁ Λέπιδος· ἐκ τούτων δὲ ὁ Ὀκταβιανός ἦτο υἱὸς τῆς θυγατρὸς τῆς νεωτέρας ἀδελφῆς τοῦ Καίσαρος. Οὗτος δὲ ὁ Ὀκταβιανός μετα τινα ἔτη τὸν μὲν Λέπιδον ἠνάγκασε νὰ περαιτηθῇ, τὸν δὲ Ἀντώνιον κατετρόπωσε παρὰ τὸ Ἄκτιον, τὸ κείμενον παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ

Ἀμβρακικοῦ κόλπου (31 π. Χ.). Μετὰ δὲ ταῦτα, ἐπωφελοῦμενος ὁ Ὀκταβιανὸς ἐκ τῆς ἀφοσιώσεως, τὴν ὁποίαν εἶχε πρὸς αὐτὸν ἢ σύγκλητος καὶ ὁ λαὸς, ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ λαβὼν πρὸς τῆς συγκλήτου τὴν προσωνομίαν «Αὔγουστος», ἥτοι «Σεβαστός». Τοιοῦτοτρόπως δὲ κατελύθη ἡ δημοκρατία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ ΕΝ ΡΩΜΗ:

§ 46. Ὀκταβιανὸς Αὔγουστος.

Ὁ πρῶτος αὐτοκράτωρ τῆς Ῥώμης Αὔγουστος (30 π. Χ.— 14 μ.Χ.) ἐκυβέρνησε τὸ κράτος του συνετῶς καὶ φιλανθρώπως, μετεχειρίσθη δὲ ἄπασαν τὴν δυναμίν του πρὸς ὠφέλειαν τῶν ὑπηκόων του. Ἐπὶ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ καθ' ὅλον τὸ κράτος ἐπεκράτει τάξις· ἐπὶ ὁλόκληρον δὲ δωδεκαετίαν ὁ ναὸς τοῦ Ἰανοῦ ἦτο κεκλεισμένος καὶ τελεία εἰρήνη πανταχοῦ τοῦ κράτους ἐβασίλευεν. Πολέμους πρὸς νέας κατακτήσεις ἀπέφευγεν ὁ Αὔγουστος νὰ ἐπιχειρῆ, ἐφρόντιζε δὲ μόνον νὰ ἐξασφαλίξῃ τὴν εἰρήνην καὶ τὰ ὅρια τῆς ἐπικρατείας του. Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον ἀπέκρουσε καὶ ἐταπείνωσε διαφόρους λαοὺς καὶ ὑπέταξε τὰς παρὰ τὰς Ἄλπεις χώρας μέχρι τοῦ Δουνάβεως.

Πρὸς πάντας τοὺς ὑπηκόους του ὁ Αὔγουστος προσεφέρετο εὐγενῶς, ἔζη δὲ ὡς ἀπλούστατος πολίτης. Κατόκει δηλαδὴ ἐν οἰκίᾳ μικρᾷ, ἐφόρει ἐσθῆτα ἀπλουστάτην, τὴν ὁποίαν κατεσκευάζεν ἢ σύζυγός του, καὶ ἔτρωγε τροφὴν ἐλαχίστην καὶ κοινήν. Ἀλλὰ, ἂν καὶ τοσοῦτο λιτῶς ἔζη ὁ Αὔγουστος, τὴν Ῥώμην ὅμως, τῆς ὁποίας ὁ καλλωπισμὸς δὲν ἦτο ἀνάλογος πρὸς τὸ μεγαλεῖον τοῦ κράτους, τοσοῦτον ἐκαλλώπισεν, ὥστε δικαίως ἐκαυχᾶτο, ὅτι μαρμαρίνην κατέλιπεν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν πλινθίνην εἶχε παρλάβῃ. Τέλος ὁ Αὔγουστος νοσήσας μετέβη εἰς Νώλαν. Ἐκεῖ δὲ ὀλίγον πρὸ τοῦ

θανάτου του, ἀφ' οὗ ἐζήτησε κάτοπτρον καὶ διέταξε νὰ κτενίσωσιν αὐτόν, ἠρώτησε τοὺς περικυκλοῦντας αὐτὸν συγγενεῖς καὶ φίλους, ἂν εἰς τὸ θέατρον τοῦ βίου ἐπιτυχῶς ἐξετέλεσε τὸ μέρος του ἐπειδὴ δὲ ἐκεῖνοι ἀπεκρίθησαν καταφατικῶς, «Κροτήσατε λοιπόν» εἶπε πρὸς αὐτούς, τὰς χεῖρας, διότι ἡ πράξις ἐτελείωσεν». Ταῦτα δ' εἰπὼν ἐξέπνευσεν (14 μ. Χ.). Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι καὶ τιμὰς θείας πρὸς αὐτὸν ἀπέδωσαν καὶ ἓνα ἐκ τῶν μηνῶν πρὸς τιμὴν αὐτοῦ Αὐγούστον ὠνόμασαν. Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος τούτου ἐγεννήθη ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός.

Αὐγούστος.

§ 47. Αὐτοκράτορες ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ Αὐγούστου.

Ὅσον συνετὸς καὶ φιλόανθρωπος ὑπῆρξεν ὁ Αὐγούστος, τοσοῦτον ἄθλιοι καὶ ἀπάνθρωποι ὑπῆρξαν οἱ ἐκ τοῦ οἴκου αὐτοῦ αὐτοκράτορες τῆς Ῥώμης.

Διάδοχος τοῦ Αὐγούστου ὑπῆρξεν ὁ Τιβέριος (14—37 μ. Χ.), ὅστις τόσον ἀγρίαν ψυχὴν εἶχεν, ὥστε ἐθανάτωσε πάντας σχεδὸν τοὺς συγγενεῖς του καὶ πλείστους ἄλλους ἀθῶους πολίτας, τῶν ὁποίων τὰς περιουσίας ἤθελε νὰ ἀρπάσῃ. Τοῦτον δὲ δολοφονηθέντα διεδέχθη ὁ ὠμὸς καὶ μωρὸς Γάιος Καῖσαρ Καλιγούλας, ὁ ὁποῖος

ἐλυπεῖτο, διότι οἱ Ῥωμαῖοι πάντες δὲν εἶχον μίαν κεφαλὴν, διὰ τὴν ἀποκόψῃ αὐτὴν διὰ μιᾶς. Μετὰ δὲ τὸν Καλιγόλαν φονευθέντα ὑπὸ τῶν σωματοφυλάκων τοῦ ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ ὁ Τιβέριος Κλαύδιος, ὅστις ὠμὸς μὲν δὲν ἦτο, ἀλλ' εἶχε πνεῦμα ἀσθενές. Τέλος δὲ μετὰ τοῦτον ἐγένετο αὐτοκράτωρ τῆς Ῥώμης ὁ τερατωδέστατος καὶ ὠμότατος Νέρων (54—58 μ. Χ.).

Σὺν τῷ θανάτῳ τοῦ Νέρωνος ἐξέλιπε καὶ ὁ οἶκος τοῦ Αὐγούστου. Ἐβασίλευσαν δὲ μετὰ ταῦτα ἐπ' ὀλίγον τινὰ χρόνον ἀλληλοδιαδόχως τρεῖς ἀνάξιοι αὐτοκράτορες καὶ μετὰ τούτους ὁ Οὐεσπασιανός.

§ 48. Οὐεσπασιανός.—Ἄλωσις Ἰερουσαλήμ.

Ὁ Οὐεσπασιανός ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος μετὰ τὸν Αὐγούστον ἐπιφανὴς αὐτοκράτωρ. Ἐγεννήθη ἐν Ῥεατίῳ, πόλει τῆς μέσης Ἰταλίας, τῷ ἑβδόμῳ ἔτει μετὰ Χριστόν, ἀνήλθε δὲ ἐπὶ τοῦ θρόνου ἐν ἔτει 69. Ἦτο συνετός, ἐπιεικής, δραστήριος καὶ ἐνάρετος. Καθ' ὅλον δὲ τὸ χρονικὸν διάστημα τῆς μοναρχίας του πᾶν μέσον κατέβηκε, διὰ τὴν ἀνυψώσῃ τὸ κράτος του καὶ θεραπεύσῃ τὰ κακά, τῶν ὁποίων αἷτιοι ἦσαν οἱ πρὸ αὐτοῦ αὐτοκράτορες. Ἐτακτοποίησε τὰ οἰκονομικά, ἀποκατέστησε τὴν πειθαρχίαν καὶ τὴν τάξιν ἐν τῷ στρατῷ, ἐκαθάρισε τὴν σύγκλητον ἀπὸ πάντων τῶν ἀναξίων αὐτῆς μελῶν καὶ ἀντ' αὐτῶν ἐξέλεξε συγκλητικούς ἰκανοὺς καὶ σώφρονας. Πλὴν δὲ τούτων εἰς πάσας τὰς δημοσίας θέσεις διώρισεν ἀνδρας διακεκριμένους, ἐπροστάτευσεν τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰς τέχνας, ὥρισεν νὰ πληρώνωνται οἱ διδάσκαλοι ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου καὶ διὰ παντὸς μέσου προσεπάθησε νὰ βελτιώσῃ τὰ ἦθη τῶν Ῥωμαίων, τὰ ὁποῖα διὰ τῆς ἀσωτίας καὶ πολυτελείας εἶχον διαφθαρή. Πολὺ δικαίως ἐνόμιζεν, ὅτι αὐτὸς ὡς ἀνώτατος ἄρχων ὄφειλε νὰ εἶναι εἰς τοὺς ὑπηκόους του παράδειγμα λιτότητος καὶ εὐγενοῦς συμπεριφορᾶς. Διὰ τοῦτο ἔζη βίον λιτὸν καὶ πρὸς πάντας προσεφέρετο εὐγενῶς, ἐπέτρεπε δὲ εἰς πάντα πολίτην νὰ εἰσέρχεται ἐλευθέρως εἰς τὸ ἀνάκτορόν του καὶ νὰ παρουσιάζῃται ἐνώπιόν του. Προσέτι δὲ ὁ λαμπρὸς οὗτος αὐτοκράτωρ ἐκαλλώπισεν

τὴν Ῥώμην διὰ διαφόρων οἰκοδομημάτων καὶ ἀνήγειρε μεγαλοπρεπέστατον ἀμφιθέατρον, τὸ ὅποιον περιελάμβανεν ὑπὲρ τὰς ἐξήκοντα χιλιάδας θεατῶν. Τὸ θέατρον τοῦτο ἔνεκα τῆς μεγάλης του ἐκτάσεως ὠνομάσθη Κολοσσαίων· λείψνα δὲ αὐτοῦ σφύζονται μέχρι σήμερον.

Τὸ σπουδαιότατον γεγονός, τὸ ὅποιον συνέβη ἐπὶ τοῦ Οὔεσπασιανοῦ, εἶναι, ὅτι ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του Τίτου ἐκυριεύθη καὶ μετεβλήθη εἰς ἐρείπια ἡ Ἱερουσαλήμ (70 μ. Χ.). Τοιοῦτοτρόπως ἐπληρώθη ἡ προφητεία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅστις εἶπεν, ὅτι ἤθελεν ἔλθῃ ἡμέρα, κατὰ τὴν ὁποίαν δὲν θὰ ἔμενεν ἐν τῇ Ἱερουσαλήμ λίθος ἐπὶ λίθου. Κατὰ τὴν ἄλωσιν δὲ ταύτην τῆς Ἱερουσαλήμ μυριάδες Ἰουδαίων κτεσφάγησαν, ποταμηδὸν δ' ἔρρεε τὸ αἷμα ἀνὰ τὰς ὁδοὺς. Τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν ἐξετελέσθη καὶ ἡ ἀρὰ τῶν Ἰουδαίων, οἵτινες, ὅτε ἐζήτουν παρὰ τοῦ Πιλάτου τὴν σταύρωσιν τοῦ Ἰησοῦ, ἀνέκραζαν· «Τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν». Τέλος ὁ Οὔεσπασιανὸς ἀπέθανε τῷ 79 μ. Χ. βασιλεύσας δέκα ἐν ὄλῳ ἔτη.

§ 19. Τίτος.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Οὔεσπασιανοῦ ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θρόνου ὁ ἔνδοξος τοῦ Οὔεσπασιανοῦ υἱὸς Τίτος, ὁ ὁποῖος ἐγεννήθη ἐν Ῥώμῃ κατὰ τὸ τεσσαρακοστὸν ἔτος μ. Χ. Ὁ ἀνὴρ οὗτος ἦτο εὐγενής, ἀγαθὸς καὶ δίκαιος, προσέτι δὲ θαυμαστός διὰ τὴν μεγαλοφυχίαν του καὶ τὴν φιλανθρωπίαν του. Καὶ κατὰ μὲν τὴν μεγαλοφυχίαν ἦτο τοιοῦτος, ὥστε οὐδ' αὐτοὺς τοὺς κακολογοῦντας αὐτὸν ἐτιμῶρει, ἀλλ' ἔλεγεν, ὅτι, ἂν τὸν ἐκακολόγουν ἀδίκως, ἐξ ἄπαντος θὰ ἐλέγχῃ αὐτοὺς· μετὰ ταῦτα ἡ συνείδησίς των, ἐὰν δ' ἐκακολόγουν αὐτὸν δικαίως, θὰ ἦτο ἄδικον νὰ τιμωρήσῃ αὐτοὺς λέγοντας τὴν ἀλήθειαν. Φιλάνθρωπος δὲ μέχρις αὐτοῦ τοῦ βαθμοῦ ἦτο, ὥστε, ὅτε ἐσπέραν τινὰ ἐν τῷ δειπνῷ ἐνεθυμήθη, ὅτι οὐδένα εἶχεν εὐεργετήσῃ κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἀνέκραξε μετὰ λύπης· «Ἀπόλωσα μίαν ἡμέραν». Ἐν γένει δὲ ὁ Τίτος ἦτο τοιοῦτος, ὥστε ὡς μόνον του φροντίδα εἶχε νὰ καταστήσῃ τοὺς

ύπηκόους του εὐδαίμονας. Ἔνεκα δὲ τῶν ἀρετῶν του τούτων ὠνομάζετο ὑπὸ τῶν ὑπηκόων του « Ἀγάπη καὶ γλυκασμὸς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ».

Ἄλλὰ, ἂν καὶ τοσοῦτον συνετὸς καὶ φιλόνηθρωπος αὐτοκράτωρ ἦτο, ὅχι ὀλίγας πικρίας ἐδοκίμασε διὰ τὰ δυστυχήματα, τὰ ὅποια κατὰ κακὴν τύχην ἐπῆλθον εἰς τὸ κράτος του. Ἐπῆλθε δηλαδὴ φοβερὰ καὶ αἰφνιδία ἔκρηξις τοῦ Οὐεσουβίου, ἔνεκα τῆς ὁποίας κατεχώσθησαν αἱ τρεῖς παρὰ τὸν Οὐεσουβίον κείμεναι πόλεις Ἡράκλειον, Πομπηία καὶ Σταβία. Προσέτι δὲ φοβερὰ πυρκαϊὰ ἐκραγεῖσα ἐν Ῥώμῃ ἀπετέφρωσε τὰς ὠραιοτέρας αὐτῆς συνοικίας, ἐν ᾗ συγχρόνως ὀλεθριώτατος λοιμὸς ἐθέριζε τοὺς κατοικοὺς της.

Τίτος.

Κατὰ τὴν περίστασιν δὲ ταύτην τοσοῦτον φιλόνηθρωπος ἐδείχθη ὁ Τίτος, ὥστε καὶ αὐτὰ τὰ κοσμήματα τῶν ἀνακτόρων του ἐπώλησε, διὰ ν' ἀνακουφίσῃ τοὺς καταστραφέντας ἐκ τῆς πυρκαϊᾶς. Τέλος ὁ Τίτος, ἂν καὶ τοιοῦτος αὐτοκράτωρ ἦτο, δὲν ἐπέζησε νὰ κυβερνήσῃ τὸ κράτος του εἰμὴ δύο μόνον ἔτη (79—81 μ.Χ.).

§ 50. Οἱ μετὰ τὸν Τίτον μέχρι τοῦ Ἀδριανοῦ αὐτοκράτορες.

Τὸν Τίτον ἀποθανόντα διεδέχθη ὁ ὠμὸς ἀδελφὸς αὐτοῦ. Δομιτιανὸς, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ ὁποίου ἐγένετο φοβερὸς κατὰ τῶν χριστιανῶν διωγμὸς. Μετὰ δὲ τὸν Δομιτιανὸν ἐγένετο αὐ-

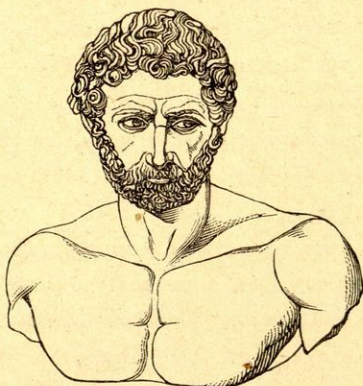
τοκράτωρ ὁ Νέρβας, ὅστις ἦτο ἀνὴρ φιλόανθρωπος. Τοῦτον δὲ ἀποθνήσκοντα διεδέχθη ὁ θετὸς αὐτοῦ υἱὸς Τραϊανός, ὅστις καὶ ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς ἐλάμπρυνε τὴν βασιλείαν του δι' ἔργων εἰρήνης καὶ διὰ πολεμικῶν κατορθωμάτων. Τοῦ Τραϊανοῦ ἀγαθώτερος βασιλεὺς οὐδεὶς ὑπῆρξεν. Διὰ τοῦτο ἐπὶ μακρὸν μετὰ ταῦτα χρόνον συνήθιζεν ἡ σύγκλητος νὰ εὐχῆται εἰς ἓνα ἕκαστον αὐτοκράτορα· «Εὐτυχέστερος νὰ εἶσαι τοῦ Αὐγούστου, καλλίτερος δὲ τοῦ Τραϊανοῦ».

§ 51. Ἀδριανός.—Ἔργα αὐτοῦ ἐν Ἑλλάδι.

Ὁ Αἴλιος Ἀδριανός ἦτο ἀνεψιὸς καὶ θετὸς υἱὸς τοῦ Τραϊανοῦ γεννηθεὶς ἐν Ῥώμῃ κατὰ τὸ ἔτος 76 π. Χ. ἐκ γονέων καταγομένων ἐξ Ἰσπανίας. Ὁ ἀνὴρ οὗτος ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἐπιφανῶν αὐτοκρατόρων τῆς Ῥώμης, ἕνεκα τῶν πολλῶν προτερημάτων του. Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὴν ἐσωτερικὴν διοίκησιν τοῦ κράτους προσεπάθησε ν' ἀκολουθήσῃ τὴν ὁδὸν τοῦ Τραϊανοῦ, ὡς πρὸς δὲ τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις δὲν ἠθέλησε ν' ἀκολουθήσῃ τὴν ὁδὸν τοῦ Τραϊανοῦ, διότι ἦτο φίλος τῆς εἰρήνης. Ἐπὶ Τραϊανοῦ τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος ἦτο τοσοῦτον ἐκτεταμένον, ὥστε δυσκόλως ἠδύνατο νὰ τηρηθῇ ἐν αὐτῷ ἡσυχία. Διὰ τοῦτο ὁ Ἀδριανός φρονίμως ποιῶν ἀπέδωκεν εἰς τοὺς Πάρθους τὰς πέραν τοῦ Εὐφράτου ἐπαρχίας καὶ ἔθηκε τὸν Εὐφράτην ὡς ὄριον ἀνατολικὸν τοῦ κράτους, ἀνήγειρε τείχος πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς Βρετανίας ἀπὸ τῶν Σκώτων, ἔδρυσε προχώματα μεταξὺ τοῦ Ῥήνου καὶ τοῦ ἄνω Δουναβέως καὶ ἐν γένει περιωρίσθη εἰς μόνην τὴν ὑπεράσπισιν τῶν ὀρίων τοῦ κράτους του. Τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν καθ' ὅλον τὸ χρονικὸν διάστημα τῆς βασιλείας του ἡσυχία καὶ εἰρήνη ἐπεκράτει καθ' ὅλον τὸ κράτος του. Μόνον δὲ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ἐπαναστατήσαντας ἐπολέμησεν ἐπὶ τριετίαν καί, ἀφ' οὗ κατενίκησεν αὐτούς, τοὺς ἐξεδίωξεν ἐκ τῆς χώρας των.

Ἐπειδὴ δ' ἐπεθύμει νὰ ἰδῇ ἰδίῳις ὄμμασι τὰς ἀνάγκας τοῦ κράτους του καὶ νὰ θεραπεύσῃ αὐτάς πρὸς εὐδαιμονίαν τῶν ὑπηκόων του, περιηγήθη ἀπάσας τὰς ἐπαρχίας τοῦ μεγάλου κράτους του,

ιδρύων διάφορα μνημεία τῆς τέχνης. Καὶ πρῶτον μὲν ἀνήγειρεν ἐν Ῥώμῃ μεγαλοπρεπῆ οἰκοδομήματα, ἐν οἷς καὶ τὸ μέγιστον Μαυσώλειον, τὸ ὁποῖον διατηρεῖται μέχρι σήμερον καὶ ὀνομάζεται ἀπύργος τοῦ Ἀγγέλου· ἔπειτα δὲ ἀνήγειρεν εἰς διαφόρους πόλεις διάφορα ἄλλα μνημεία. Ἐν Μεγάρους δηλαδὴ ἀνήγειρε ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος· ἐν Κορίνθῳ κατεσκεύασε λουτρόν καὶ ἔφερεν ἐκ τῆς ἐν Στυμφαλίᾳ λίμνης ἄφθονον ὕδωρ εἰς τὴν πόλιν· ἐν Μαντινείᾳ ἀνήγειρε ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος καὶ ἐν Ἀθῆναις τῆς Φωκίδος ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος. Ἀλλὰ, ἂν καὶ τοσαύτην ἀγάπην ἐδείκνυε πρὸς ὅλας τὰς πόλεις, ἐξαιρετικὴν ἀγάπην ἔδειξε πρὸς τὰς Ἀθήνας, τὰς

Ἄδριανός.

ὁποίας πεντάκις ἐπεσκέφθη. Τοιαύτας δ' ἐν γένει διαθέσεις εἶχεν ὑπὲρ τῆς πόλεως ταύτης, ὥστε καὶ τοὺς πτωχοὺς διὰ μεγάλων χρηματικῶν ποσῶν ἐβοήθησε καὶ τὴν πόλιν διὰ πλείστων ἰδρυμάτων ἐστόλισεν. Ἰδρυσε δηλαδὴ ναὸν τῆς Ἥρας, ναὸν τοῦ Πανελληνίου Διός, γυμνάσιον καὶ στοὰν μετὰ βιβλιοθήκης, τῆς ὁποίας λείψανα εἶναι οἱ παρὰ τὴν νῦν παλαιὰν ἀγορὰν σφζόμενοι κίονες. Προσέτι ἐπεράτωσε τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διός, τοῦ ὁποίου τὰ θεμέλια εἶχον τεθῆ ἐπὶ Πεισιστράτου, καὶ κατεσκεύασε τὸ μέχρι σήμερον σφζόμενον ὑδραγωγεῖον. Πρὸς δὲ τούτοις παρὰ τὰ νοτιοανατολικά τῆς ἀκροπόλεως καὶ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἰλισσοῦ ἤγειρε νέαν πόλιν, ἣτις ὀνομάσθη πόλις τοῦ

Ἄδριανου καὶ ἐχωρίζετο ἀπὸ τῆς παλαιᾶς τοῦ Θησεῶς πόλεως διὰ τοῦ μέχρι τοῦδε σωζομένου ὄρου, ὁ ὁποῖος κοινῶς καλεῖται ἀπύλη τοῦ Ἄδριανου». Τέλος ὁ Ἄδριανὸς ἀνεκαίνισε τὴν Καρχηδόνα καὶ ἔκτισεν ἐν Θράκῃ νέαν πόλιν, τὴν ὁποίαν ὠνόμασεν Ἄδριανούπολιν. Ἀπέθανε δ' ἐν ἡλικίᾳ 62 ἐτῶν, βασιλεύσας εἴκοσι καὶ ἑν ἔτη (117—138 μ. Χ.).

§ 52. Ἀντωνῖνοι.

Τὸν Ἄδριανὸν ἀποθανόντα διεδέχθη ὁ θετὸς αὐτοῦ υἱὸς Τίτος Αὐρήλιος Ἀντωνῖνος (138 μ. Χ.). Ὁ ἀνὴρ οὗτος τοσοῦτον ἐθαυμάζετο διὰ τὴν εὐσέβειάν του, τὴν δικαιοσύνην του, τὴν φιλάνθρωπίαν του καὶ τὸν εἰρηνικὸν του χαρακτῆρα, ὥστε διὰ μὲν τὴν εὐσέβειάν του ἐπωνομάσθη εὐσεβής, διὰ δὲ τὴν δικαιοσύνην του, τὴν φιλάνθρωπίαν καὶ τὸν εἰρηνικὸν του χαρακτῆρα ἐπεκλήθη δεύτερος Νουμᾶς. Καὶ δίκαιος μὲν μέχρις αὐτοῦ τοῦ βαθμοῦ ἦτο, ὥστε καὶ ξένοι βασιλεῖς καὶ λαοὶ ἐξέλεγον αὐτὸν ὡς δίκαιον τῶν ἐχθρῶν δὲ τοῦ πολέμου τόσον ἄσπονδος ἦτο, ὥστε ἔλεγεν, ὅτι προυτίμα νὰ σώσῃ τὴν ζωὴν ἐνὸς πολίτου ἢ νὰ φονεύσῃ χιλίους ἐχθρούς. Ἐζῆ δὲ ὁ λαμπρὸς οὗτος αὐτοκράτωρ ἀπλούστατα ὡς κοινὸς ἰδιώτης, μετεχειρίζετο τοὺς ὑπηκόους του ὡς ἴδια τέκνα, ὑπεστήριξε τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰς τέχνας, ἐβράβευε τοὺς λογίους, ἵδρυσεν σχολὰς χάριν τῶν πτωχῶν, ἀπηγόρευσε τὸν κατὰ χριστιανῶν διωγμὸν, διεκόσμησε τὴν Ῥώμην διὰ μεγαλοπρεπῶν ἰδρυμάτων καὶ ἐν γένει διέπραξε πλείστας ἀγαθοεργίας, δαπανῶν μάλιστα ἐξ ἰδίων. Ἐπειδὴ δὲ πολλάκις ἐπεπλήττετο ὑπὸ τῆς συζύγου, διότι ἐδαπάνᾳ τὴν περιουσίαν του, μετ' ἀφελείας ἔλεγε πρὸς αὐτήν· «Δὲν γνωρίζεις, ὅτι, ἀφ' ὅτου ἀνέβην εἰς τὸν θρόνον, δὲν ἔχω ἰδίαν περιουσίαν ;». Ἀπέθανε δ' ὁ Ἀντωνῖνος ἐν ἔτει 161 μ. Χ., βασιλεύσας εἴκοσι τρία ἔτη (138—161 μ. Χ.). Τὸν Τίτον Αὐρήλιον ἀποθανόντα διεδέχθη ὁ θετὸς αὐτοῦ υἱὸς Μᾶρκος Αὐρήλιος Ἀντωνῖνος (161—180 μ. Χ.), ὅστις οὐδόλωσεν κατὰ τὰς ἀρετὰς διέφερε τοῦ προκατόχου του. Μετὰ δὲ τὸν Μᾶρκον Ἀντωνῖνον ἐβασίλευσαν ἀλληλοδιαδόχως διάφοροι αὐτοκράτο-

ρες, ὧν οἱ πλείστοι ὑπῆρξαν ἀναξίιοι. Τέλος μετὰ σειρὰν πολλῶν ἀναξίων αὐτοκρατόρων ἀνεδείχθη αὐτοκράτωρ ὁ ἐξοχώτατος πάντων τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Ῥώμης Κωνσταντῖνος ὁ μέγας τῆς Κωνσταντινουπόλεως κτίστης.

§ 53. Κωνσταντῖνος ὁ μέγας.

Ὁ ἰδρυτὴς τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ προστάτης τοῦ χριστιανισμοῦ Κωνσταντῖνος ὁ μέγας ἦτο υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους Κωνσταντίνου τοῦ Χλωροῦ καὶ τῆς εὐσεβοῦς Ἑλένης, γεννηθεὶς ἐν Ναϊσσῶ (τῇ σημερινῇ Νίσιγ) τῆς Ἄνω Μοισίας τῷ 274 μ. Χ. Ἐγένετο δὲ αὐτοκράτωρ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους ὁ Κωνσταντῖνος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του (τῷ 306 μ. Χ.), ὅποτε αὐτοκράτορες τοῦ αὐτοῦ κράτους ἦσαν καὶ ἄλλοι πέντε, ἦτοι ὁ Μαξιμιανός, ὁ Μαξέντιος, ὁ Γαλέριος, ὁ Μαξιμίνος καὶ ὁ Λικίνιος. Ἀλλὰ πάντας τούτους τοὺς αὐτοκράτορας κατῴρθωσεν ὁ Κωνσταντῖνος ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ καταβάλη καὶ τοιοῦτοτρόπως ἀπὸ τοῦ ἔτους 324 ἔμεινε μόνος αὐτοκράτωρ τοῦ ὅλου Ῥωμαϊκοῦ κράτους.

Ἐν πάσαις ταῖς ἐκστρατείαις του ὁ Κωνσταντῖνος ὡς σημαίαν τῶν στρατευμάτων του εἶχεν εἰκόνα τοῦ σταυροῦ κεκοσμημένην διὰ χρυσοῦ καὶ πολυτίμων λίθων. Κατεσκεύασε δὲ τὴν χριστιανικὴν ταύτην σημαίαν, ἂν καὶ ἀκόμη δὲν ἦτο χριστιανός, διὰ τὴν ἐξῆς αἰτίαν. Ἐκστρατεῶν κατὰ τοῦ ἰσχυροτάτου Μαξεντίου, ἐσκέπτετο ἡμέραν τινά, ὅτι ἀνευ τῆς βοήθειας τοῦ Θεοῦ ἦτο ἀδύνατον νὰ νικήσῃ. Ἐπειδὴ δ' ἠγόοι, τίς εἶναι ὁ ἀληθὴς Θεός, διότι οἱ ἄνθρωποι εἶχον διαφόρους περὶ Θεοῦ γνώμας, πρόσηύχετο ν' ἀποκαλυφθῇ εἰς αὐτὸν ἡ ἀληθὴς θρησκεία. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα προσήύχετο βλέπει αἴφνης ἐν τῷ οὐρανῷ σταυρὸν ἐκ φωτὸς φέροντα τῆς λέξεως « Ἐν τούτῳ νικά ». Τοῦτο δὲ τὸ φαινόμενον ἰδὼν ἐξεπλάγη, καθὼς ἦτο ἐπόμενον, καὶ δὲν ἤξευρε πῶς νὰ το ἐξηγήσῃ. Ἀνήσυχος λοιπὸν κατεκλίθη τὴν ἐσπέραν καὶ ἐκοιμήθη, ὅποτε εἶδε κατ' ὄναρ αὐτὸν τὸν Χριστὸν μετὰ τοῦ φανέντος ἐν τῷ οὐρανῷ σημείου διατάττοντα αὐτὸν νὰ κατασκευάσῃ ἀπεικόνισμα τοῦ σταυροῦ

ἐκείνου καὶ νὰ μεταχειρισθῇ αὐτὸ ὡς ἀήττητον τρῶπιον καὶ ὄπλον προστασίας κπτὰ τῆς δυνάμεως τῶν ἐχθρῶν. Ἐκ τούτων δὲ πάντων ἐνόησε ποία ἦτο ἡ ἀληθῆς θρησκεία. Διὰ τοῦτο κατεσκεύασε τὴν λαμπρὰν τοῦ σταυροῦ σημάειαν, τὴν δι' ἄγνωστον αἰτίαν ὀνομασθεῖσαν λάβαρον, καὶ ἐκηρύχθη ὑπέρμαχος τῆς χριστιανικῆς θρησκείας.

Ἀναλαβὼν ὁ Κωνσταντῖνος τὴν κυβερνήσιν τοῦ ὅλου κράτους πρῶτον μὲν ἀνεκήρυξεν ὡς ἐπικρατοῦσιν ἐν τῷ κράτει θρησκείαν τὸν χριστιανισμόν, ἔπειτα δ' ἐξέδωκε διάφορα ὑπὲρ τοῦ χριστιανισμοῦ διατάγματα. Κατὰ δὲ τὸ 325 συνεκάλεσεν ἐν Νικαίᾳ τῆς

Κωνσταντῖνος ὁ μέγας.

Βιθυνίας τὴν πρώτην οἰκουμενικὴν σύνοδον, ἡ ὁποία ἐκ 318 πατέρων ἀποτελουμένη κατεδίκασε τὸν αἰρετικὸν Ἄρειον, ὅστις δὲν παρεδέχετο τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ὡς Θεὸν τέλειον, ἀλλὰ δημιούργημα ἢ κτίσμα τοῦ Θεοῦ. Ὑπὸ τῆς συνόδου ταύτης, τῆς ὁποίας πρόεδρος ἐγένετο αὐτὸς οὗτος ὁ Κωνσταντῖνος, συνετάχθησαν τὰ πρῶτα ἐπτὰ ἄρθρα τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως. Διεκρίθη δὲ κατὰ τὴν σύνοδον ταύτην ὡς δεινὸς τοῦ Ἄρειου κατήγορος καὶ μέγας τῆς ὀρθοδοξίας προστάτης ὁ τότε ἱεροδιάκονος Ἀθανάσιος ὁ μέγας, ὅστις μετὰ ταῦτα ἐγένετο ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας.

Μετὰ τρία ἔτη ἀπὸ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου ὁ Κωνσταντῖνος προέβη εἰς ἀπόφασιν πολλοῦ λόγου ἀξίαν, ἥτοι ἀπεφάσισε νὰ

μεταθέση τὴν πρωτεύουσαν τῆς αὐτοκρατορίας. Προέβη δὲ εἰς τὴν ἀπόφασιν ταύτην, πρῶτον μὲν διότι ἔβλεπον ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχη πρωτεύουσαν τὴν Ῥώμην, ἥτις ἦτο καθέδρα τῆς εἰδωλολατρείας, δεύτερον δὲ διότι τὸ ῥωμαϊκὸν κράτος εἶχε λάβῃ τόσῃν ἔκτασιν, ὥστε πρὸς εὐκολίαν τῆς διοικήσεώς του ἔπρεπε νὰ ἔχη πρωτεύουσαν κεντρικὴν. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἐπὶ θέσεως ἀρίστης, κειμένης παρὰ

Ἡ Ἑλένη ἀνευρίσκουσα τὸν Σταυρὸν.

τὸν θρακικὸν Βόσπορον, ἦτοι ἐκεῖ, ὅπου ἔκειτο ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ πόλις Βυζάντιον, ἔκτισε νέαν τοῦ κράτους πρωτεύουσαν, τὴν ὁποίαν ὠχύρωσε διὰ τειχῶν καὶ ἐκαλλώπισε διὰ μεγαλοπρεπῶν οἰκοδομῶν καὶ ναῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ὠραιότατος ἦτο ὁ ναὸς τῆς τοῦ Θεοῦ ἁγίας σοφίας. Ταύτης δὲ τῆς νέας πρωτευούσης τὰ ἐγκαίνια ἐτέλεσε μεγαλοπρεπῶς κατὰ μῆνα Μάϊον τοῦ ἔτους 330. Ὄνόμασε

δὲ αὐτὴν Νέαν Ῥώμην· οἱ δὲ κάτοικοι βραδύτερον ἐκάλεσαν αὐτὴν Κωνσταντινούπολιν. Περὶ τὸν αὐτὸν δὲ χρόνον, κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ Κωνσταντῖνος ἤσχολεῖτο εἰς τὴν κτίσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡ εὐσεβὴς μήτηρ αὐτοῦ Ἑλένη μεταβάσα εἰς Ἱερουσαλὴμ ἀνεῦρε μετὰ πολλὰς ἐρεύνας τὸν πανάγιον Τάφον τοῦ Σωτῆρος καὶ τὸν τίμιον καὶ ζωοποιὸν Σταυρὸν, ἔκτισε δὲ ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ χώρου τοῦ Τάφου κατ' ἐντολὴν τοῦ Κωνσταντίνου λαμπρότατον ναὸν τῆς Ἀναστάσεως.

Ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ ὁ Κωνσταντῖνος ἐδέχθη τὸ ἅγιον βάπτισμα. Ἀπέθανε δὲ τῇ 21 Μαΐου τοῦ ἔτους 337 ἐν Νικομηδείᾳ. Ἀπ' ἐκεῖ δὲ ὁ νεκρὸς αὐτοῦ τεθεὶς ἐν χρυσῇ λάρνακι μετεκομίσθη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐτοποθετήθη ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων. Μετὰ τὸν θάνατον δ' αὐτοῦ ἡ μὲν ἱστορία διὰ τὴν μεγάλην στρατηγικὴν του μεγαλοφυΐαν, διὰ τῆς ὁποίας κατάρθρωσε νὰ συγκεντρώσῃ τὴν ἐξουσίαν τοῦ κόσμου ὑπὸ τὸ σκηπτρὸν του, ὠνόμασεν αὐτὸν μέγαν· ἡ δὲ ἐκκλησία λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν τὰς πρὸς διάδοσιν καὶ παγίωσιν τοῦ χριστιανισμοῦ ἐνεργείας του κατέταξε καὶ αὐτὸν καὶ τὴν εὐσεβῆ μητέρα του Ἑλένην εἰς τὴν χορείαν τῶν ἁγίων καὶ ὠνόμασεν αὐτοὺς ἰσαποστόλους. Ὄρισε δὲ ἡ ἐκκλησία νὰ τελεῖται ἡ μνήμη αὐτῶν κατὰ τὴν ἐπέτειον τοῦ θανάτου τοῦ μ. Κωνσταντίνου, ἧτοι τῇ 21 Μαΐου. Κατὰ ταύτην δὲ τὴν ἡμέραν ἐορτάζει ἕκτοτε ἡ ἐκκλησία τὴν μνήμην αὐτοῦ καὶ τῆς θεοσεβεστάτης μητρὸς του Ἑλένης, κατατάξας ἀμφοτέρους ἐν τῇ χορείᾳ τῶν ἁγίων.

§ 54. Διάδοχοι τοῦ μ. Κωνσταντίνου. Ἰουλιανός· ὁ παραβάτης· Διαίρεσις τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους· Οἱ τρεῖς Ἱερόχαι.

Τὸν μέγαν Κωνσταντῖνον διεδέχθησαν οἱ τρεῖς υἱοὶ του Κωνσταντῖνος, Κώνστας καὶ Κωνστάντιος. Ἐκ τούτων οἱ μὲν δύο πρῶτοι ἐφρονεύθησαν ἐν ἐμφυλίαις ταραχαῖς, ὁ δὲ τρίτος ἐβασίλευσε μέχρι τοῦ ἔτους 361, ὁπότε ἀνεκηρύχθη ὑπὸ τοῦ στρατοῦ αὐτοκράτωρ ὁ ἀνεψιὸς τοῦ μ. Κωνσταντίνου Φλάβιος Ἰουλιανός.

Ὁ Ἰουλιανός, ὅστις ἐκοσμεῖτο ὑπὸ πολλῶν φυσικῶν προτερημάτων, ἀνετρέφη μὲν ἐν τῇ χριστιανικῇ θρησκείᾳ, ἀλλὰ, ἐπειδὴ ἐξεπαιδεύθη ἐν Ἀθήναις, τοσοῦτον ἀγάπησε τὸν ἀρχαῖον ἑλληνισμόν, ὥστε ἀπεστράφη τὸ χριστιανικὸν θρήσκευμα. Διὰ τοῦτο λοιπόν, ὅτε ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θρόνου, δὲν ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν ὅτι οὐδέποτε ἤθελε δυναθῆ· νὰ κλονίσῃ τὴν μεγίστην δύναμιν τοῦ χριστιανισμοῦ, ἀλλ' ἐξώμοσε τὴν χριστιανικὴν πίστιν καὶ προσεπάθησε ν' ἀνορθώσῃ τὴν εἰδωλολατρειάν ὡς θρήσκευμα τοῦ

Οἱ τρεῖς Ἱεράρχαι.

κράτους· ἔνεκ τούτου δὲ δικαίως ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας ἐπωνομάσθη παραβάτης καὶ ἀποστάτης. Καὶ ναὶ μὲν ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος, ἐπειδὴ εἶχε ψυχὴν εὐγενῆ, εἰς οὐδὲν βίαιον μέτρον κατὰ τῶν χριστιανῶν προέβη, ἠρέσθη δὲ μόνον ν' ἀνεγείρῃ βωμοὺς καὶ ν' ἀνοίξῃ κεκλεισμένους τῶν ἐθνικῶν ναοὺς καὶ ν' ἀποκλείσῃ τοὺς χριστιανούς ἀπὸ τῶν δημοσίων θέσεων, ἀλλὰ διὰ τῶν ἐνεργειῶν του τούτων ἐπὶ τοσοῦτον ἀνέπτυξε τὸ ἀμοιβαῖον μῖτος τῶν χριστιανῶν

καὶ ἔθνικῶν, ὥστε δὲν ἦτο πλέον δύσκολον νὰ ἐκραγῆ ἐμφύλιος πόλεμος. Τέλος δὲ ἡ κατάστασις αὕτη δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολὺ, διότι ἐν ἔτει 363 ἀπέθανεν ὁ Ἰουλιανὸς ἐκ πληγῆς θανατηφόρου, τὴν ὁποίαν ἔλαβε μαχόμενος κατὰ τῶν Περσῶν. Τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν μετὰ διειτῆ βασιλείαν ἐξέλιπεν ὁ ἀνὴρ οὗτος, ὅστις διὰ τὰ φυσικὰ του προτερήματα, τὴν ἀνδρείαν του καὶ τὸν εὐγενῆ χαρακτῆρά του, ἀν δὲν ἀπηρεῖτο τὴν πίστιν του, ἤθελεν ἀναδειχθῆ ἐκ τῶν ἀρίστων χριστιανῶν αὐτοκράτωρων.

Μετὰ τὸν Ἰουλιανὸν ἐξελέχθη ὑπὸ τῶν στρατηγῶν αὐτοκράτωρ ὁ ἄσημος Ἰοβιανὸς καὶ μετὰ τοῦτον ἀποθανόντα μετ' ὀλίγους μῆνας ἐξελέχθη ὁ Οὐαλεντινιανὸς ὁ Α΄, ὅστις καὶ διήρκεσε τὸ κράτος εἰς ἀνατολικὸν καὶ δυτικόν. Καὶ τοῦ μὲν δυτικοῦ κράτους τὴν ἀρχὴν ἀνέλαβεν αὐτὸς οὗτος ὁ Οὐαλεντινιανὸς, ὅστις πρωτεύουσαν εἶχε τὸ Μεδιόλανον· τοῦ δὲ ἀνατολικοῦ ἀνέδειξεν αὐτοκράτορα τὸν ἀδελφόν του Οὐάλεντα, ὅστις πρωτεύουσαν εἶχε τὴν Κωνσταντινούπολιν. Κατὰ τοὺς χρόνους δ' ἐκείνους ἤκμασαν οἱ σοφοὶ τῆς ἐκκλησίας διδάσκαλοι καὶ μέγιστοι ἱεράρχαι Βασίλειος ὁ μέγας, Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς καὶ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος.

§ 55. Ἑρήμωσις ἑλληνικῶν χωρῶν ὑπὸ τῶν Γότθων.—Θεοδόσιος ὁ μέγας.

Ὅτε αὐτοκράτωρ τοῦ ἀνατολικοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους ἦτο ὁ Οὐάλης, οἱ Οὐησιγόθιοι (δυτικοὶ Γότθοι) εἰσβαλόντες εἰς τὴν Θράκην, Μακεδονίαν καὶ Θεσσαλίαν ἠρῆμωσαν αὐτάς ἀνηλεῶς καὶ ἐπὶ τέλους ἔν τινι μάχῃ, γενομένη ἐν τοῖς πεδίοις τῆς Ἀδριανουπόλεως, ἐφόνευσαν καὶ αὐτὸν τὸν Οὐάλεντα (378). Ταῦτα δὲ μαθὼν ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ δυτικοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους Γρατιανὸς, υἱὸς τοῦ ἀποθανόντος Οὐαλεντινιανοῦ τοῦ Α΄, ἐξέλεξεν αὐτοκράτορα τοῦ ἀνατολικοῦ κράτους τὸν ἐξ Ἰσπανίας καταγόμενον στρατηγὸν Θεοδόσιον (379).

Ὁ Θεοδόσιος γενόμενος αὐτοκράτωρ κατάρθρωσεν ἀφ' ἑνὸς μὲν δι' ἐπιτυχῶν ἐκστρατειῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ συμβιβασμοῦ νὰ περιορίσῃ τοὺς Γότθους καὶ νὰ καταστείλῃ τὰς λεηλασίας αὐτῶν.

Ἐπὶ οὖν τῆς ἀπὸ τῶν Γότθων ἐπιδρομῆς μετ' ὅλης τῆς δυνάμεως τὸν χριστιανισμόν. Καὶ πρῶτον μὲν συνεκάλεσεν ἐν Κωνσταντινουπόλει (τῷ 381) τὴν δευτέραν οἰκουμενικὴν σύνοδον τὴν ἐξ 150 πατέρων ἀποτελεσθεῖσαν, ὑπὸ τῆς ὁποίας συνετάχθησαν τὰ τελευταία πέντε ἄρθρα τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως· ἔπειτα δὲ κατεδίωξε πάντας τοὺς ἐν τῷ κράτει τοῦ εἰδωλολάτρως καὶ αἰρετικούς καὶ ἐν τέλει ἔκλεσε τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν καὶ κατήργησε τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, οἵτινες ἦσαν ἡ μεγίστη καὶ λαμπροτάτη πανήγυρις τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου. Τέλος ὁ Θεοδοσίος, ὅστις καὶ μέγας ὠνομάσθη διὰ τὸν μέγαν ὑπὲρ τοῦ χριστιανισμοῦ ζῆλόν του, κατάρθρωσε ἐν ἔτει 394 τὴν ἐνώσην ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν του καὶ τὸ δυτικὸν κράτος καὶ τοιοῦτοτρόπως τὴν γίνῃ μονάρχης τοῦ ὅλου κράτους. Ἀλλὰ μετὰ τὸ γεγονός τοῦτο δὲν ἐπέζησεν εἰμὴ ἐν μόνον ἔτος. Ἀποθάνων δὲ κατέλιπε τὸν θρόνον εἰς τοὺς δύο ἀνηλίκους υἱοὺς του Ὀνώριον καὶ Ἀρκάδιον. Καὶ εἰς μὲν τὸν Ὀνώριον ἀφῆκε τὴν δυτικὴν αὐτοκρατορίαν μὲ πρωτεύουσάν τὴν Ῥώμην, εἰς δὲ τὸν Ἀρκάδιον τὴν ἀνατολικὴν αὐτοκρατορίαν μὲ πρωτεύουσάν τὴν Κωνσταντινούπολιν. Τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος καὶ ἐκ δευτέρου διηρέθη. Αὕτη δὲ ἡ διαίρεσις εἶναι καὶ ἡ τελευταία, διότι ἔκτοτε τὰ δύο κράτη ὀριστικῶς καὶ διὰ παντὸς ἔμειναν κεχωρισμένα.

§ 56. Νεαὶ βαρβαρικαὶ ἐπιδρομαί.

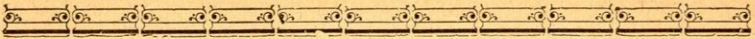
Κατάλυσις τοῦ δυτικοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους.

Οἱ Οὐησιγότθοι, ἐν ὅσῳ ἔζη ὁ Θεοδοσίος, οὐδεμίαν εἰς τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος ἐπεχείρουν ἐπιδρομὴν καὶ λεηλασίαν, διότι ἐφοβοῦντο τὴν δύναμιν τοῦ μεγάλου ἐκείνου αὐτοκράτορος. Ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ λαβόντες θάρρος ἀπεφάσισαν νὰ ἐπαναλάβωσι τὰς προτέρας τῶν λεηλασίας καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐξέλεξαν ἡγεμόνα τὸν ὁμόφυλόν των Ἀλάριχον. Οὗτος λοιπὸν ὁ Ἀλάριχος μετὰ πολυαριθμοῦ γοθθικῆς στρατιᾶς ὁρμήσας πρῶτον μὲν ἐληλάτησε πλείστας πόλεις τῆς Θράκης, τῆς Μακεδονίας, τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος· ἔπειτα

δὲ εἰσβαλὼν εἰς τὴν Πελοπόννησον ἐλεηλάτει καὶ αὐτήν. Ἄλλ' ἐν ᾧ ὁ Ἀλάριχος ἐλεηλάτει ἀκόμη τὴν Πελοπόννησον ἐπῆλθε κατ' αὐτοῦ ὁ γενναῖος τοῦ Ὀνωρίου στρατηγὸς Στελίχων καὶ κατανικήσας αὐτὸν παρὰ τὴν Φολόην (896) ἠνάγκασεν αὐτὸν ν' ἀπέλθῃ εἰς Ἡπειρον. Ἀπ' ἐδῶ δὲ ὁ Ἀλάριχος διηυθύνθη μετὰ ταῦτα εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἀλλ' ἐνικήθη καὶ πάλιν ὑπὸ τοῦ Στελίχωνος καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ἰλλυρίαν (403). Τέλος δὲ μετ' ὀλίγα ἔτη ὕστερον ὁ πολεμικὸς οὗτος τῶν Γότθων ἡγεμῶν, ἀφ' οὗ καὶ πάλιν εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ ἐλεηλάτησεν αὐτήν, ἀπέθανε (410). Μετὰ τὸν θάνατον δ' αὐτοῦ οἱ ὁμόφυλοί του Γότθοι εἰρηνεύσαντες μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ὀνωρίου κατῴκησαν ἐν τῇ ἀπὸ τῶν Πυρηνναίων μέχρι τοῦ ποταμοῦ Γαρούνα ἐκτεινομένη χώρῃ καὶ ἀπετέλεσαν ἐνταῦθα κράτος, τοῦ ὁποίου πρωτεύουσα ἦτο ἡ Τολῶσα (419).

Ἄλλὰ πλὴν τῶν Γότθων καὶ ἄλλοι βάρβαροι λαοὶ ἐπωφελοῦμενοι ἐκ τῆς ἀνικανότητος τοῦ αὐτοκράτορος Ὀνωρίου ἐπεχείρησαν δεινοτάτας εἰς τὸ ῥωμαϊκὸν κράτος ἐπιδρομὰς· πολλοὶ δὲ τούτων μάλιστα (Φράγκοι, Βουργούνδιοι καὶ ἄλλοι) κατῴρθωσαν νὰ καταλάβωσιν ἐκτεταμένους τοῦ κράτους τούτου χώρας. Ὡσαύτως δὲ πολλοὶ καὶ διάφοροι ἄλλοι ἐπιδρομεῖς (Σάξωνες καὶ ἄλλοι) εἰσέβαλον εἰς τὸ κράτος τοῦτο μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ὀνωρίου. Ἐκ τῶν ἐπιδρομῶν δὲ τούτων ἦσαν καὶ οἱ πάντων ἀγριώτατοι Οὐννοι, οἵτινες ἔχοντες ἡγεμόνα τὸν φοβερὸν Ἀττίλαν δὲν κατέλαβον μὲν χώρας τοῦ δυτικοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους, προυξένησαν ὅμως εἰς αὐτὸ δεινοτάτας λεηλασίας καὶ συμφοράς. Καὶ ἀπηλλάγη μὲν τὸ δυτικὸν ῥωμαϊκὸν κράτος ταχέως ἀπὸ τῶν Οὐννων, διότι ἀπέθανε μετ' ὀλίγον ὁ Ἀττίλας καὶ οἱ Οὐννοι διασπαρέντες εἰς διαφόρους τῆς Εὐρώπης χώρας συνεχωνεύθησαν μετ' ἄλλων λαῶν, ἀλλὰ δὲν παρήλθε πολὺς χρόνος ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀττίλα, ὅποτε ἄλλοι βάρβαροι λαοὶ (Ἀλαμαννοὶ καὶ Βαυαροὶ) εἰσβαλόντες εἰς τὸ κράτος τοῦτο κατέλαβον ἐκτεταμένους χώρας. Τιοιουτοτρόπως λοιπὸν τὸ δυτικὸν ῥωμαϊκὸν κράτος ἕνεκα τῶν πολλῶν καὶ διαφόρων τούτων βαρβαρικῶν ἐπιδρομῶν περὶ τὰ μέσα τῆς πέμπτῃς μ.Χ. ἑκατονταετηρίδος εἶχε πλέον στερηθῆ ὁλοκλήρων χωρῶν

(τῆς Βρεττανίας, Γαλατίας, Ἰσπανίας καὶ ἄλλων) καὶ περιορίζετο ἐν μόνῃ σχεδὸν τῇ Ἰταλίᾳ. Τέλος δὲ κατὰ τὸ ἔτος 476 μ. Χ., ὅτε αὐτοκράτωρ τοῦ κράτους τούτου ἦτο ὁ Ῥωμύλος Αὐγουστύλος, γερμανικοὶ λαοὶ κατέλαβον καὶ αὐτὴν τὴν Ἰταλίαν καὶ ἀνεκήρυξαν βασιλέα αὐτῆς τὸν Γερμανὸν στρατηγὸν Ὀδόακρον. Τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν κατελύθη τὸ δυτικὸν Ῥωμαϊκὸν κράτος, τὸ ὁποῖον διήρκεσε 1230 ἔτη (754 π. Χ.—476 μ. Χ.). Ἐπὶ δὲ τῶν ἐρειπίων αὐτοῦ ἰδρύθησαν πολλὰ κράτη ἐκ λαῶν μέχρι τοῦδε ἀγνώστων ἢ ἐλάχιστα ἐν τῷ πολιτισμῷ γνωστῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἕμως σὺν τῷ χρόνῳ προήχθη ὁ νεώτερος πολιτισμὸς τῆς Εὐρώπης.

ΒΙΒΛΙΟΝ Γ΄.

ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

ΑΠΟ ΤΗΣ ΟΡΙΣΤΙΚΗΣ ΤΟΥ ΡΩΜΑΪΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΔΙΑΙΡΕΣΕΩΣ
ΜΕΧΡΙ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΤΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΟΣ

§ 57. Ἀνατολικὸν ῥωμαϊκὸν κράτος ἢ βυζαντιακόν. — Μετασχηματισμὸς αὐτοῦ εἰς κράτος ἑλληνικόν.

Βυζαντιακὴ ἱστορία καλεῖται ἡ ἱστορία τοῦ ἀνατολικοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους, τὸ ὁποῖον ἐκ τοῦ παλαιοῦ ὀνόματος τῆς πρωτεύουσας του ὠνομάσθη καὶ βυζαντιακόν. Τὸ κράτος τοῦτο, τὸ ὁποῖον περιελάμβανε σύμπαντα τὸν ἑλληνισμόν, ιδρύθη μὲν ὑπὸ τοῦ μ. Κωνσταντίνου διὰ τῆς κτίσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἔλαβε δὲ ἰδίαν ὑπαρξίν ἀφ' ὅτου διὰ τῆς διαίρέσεως τοῦ ὅλου ῥωμαϊκοῦ κράτους τῆς γενομένης ὑπὸ τοῦ μ. Θεοδοσίου, ἐχωρίσθη ἀπὸ τοῦ δυτικοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῷ κράτει τούτῳ ἐπρώτευν ὁ ἑλληνισμός, τὸ ῥωμαϊκόν τοῦτο κράτος ἀναπτυσσόμενον διὰ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τῶν ἑλληνικῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων μετεσχηματίσθη βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον εἰς κράτος καθαρῶς ἑλληνικόν. Ἐν τούτοις τὸ κράτος τοῦτο, ἂν καὶ κατεστάθη καθαρῶς ἑλληνικόν, ἐξηκολούθησε μέχρι τέλους νὰ λέγεται ῥωμαϊκόν· διὰ τοῦτο δὲ καὶ οἱ ἀνήκοντες εἰς αὐτὸ πολῖται, ἦτοι οἱ Ἕλληνες, ὠνομάζοντο συνήθως Ῥωμαῖοι,

§ 58. Ἀρκάδιος—Θεοδοσίος ὁ Β΄ καὶ Εὐδοκία

Πρῶτος αὐτοκράτωρ τοῦ ἀνατολικοῦ ῥωμαϊκοῦ ἢ βυζαντιακοῦ κράτους ὑπῆρξεν ὁ υἱὸς τοῦ μ. Θεοδοσίου Ἀρκάδιος. Ὁ ἀνὴρ οὗτος, ὅστις ἦτο ἀνίκανος νὰ κυβερνᾷ, οὐδὲν ἄλλο διέπραξε κατὰ τὰ χρονικὸν διάστημα τῆς βασιλείας του (395—408 μ. Χ.) εἰμὴ μόνον ἐξέδωκεν αὐστηρὰς τινὰς διατάξεις κατὰ τῶν ἐθνικῶν καὶ τῶν αἰρετικῶν. Ἐκ τῆς ἀνικανότητος δ' αὐτοῦ ἐπωφελοῦμενοι πολλοὶ βάρβαροι λαοὶ (Γότθοι, Ἴσκαυροι, Οὐννοι) εἰσέβαλον εἰς τὸ ἀρτισύστατον βυζαντιακὸν κράτος καὶ προξένησαν εἰς αὐτὸ φοβερὰς καταστροφάς.

Μετὰ τὸν Ἀρκάδιον ἀποθανόντα ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ θρόνου ὁ ἑπταετής υἱὸς του Θεοδοσίος ὁ Β΄ (408—450). Τοῦ ἀνηλίκου τούτου αὐτοκράτορος ἐπίτροπος ὑπῆρξεν ἐπὶ ἐξ ἔτη ὁ συνετός Ἀνθέμιος, ὅστις περιέβαλε τὴν Κωνσταντινούπολιν διὰ νέου τείχους καὶ κατέστησεν αὐτὴν ὀχυρωτάτην. Μετὰ δὲ τὸν Ἀνθέμιον ἀνέλαβε τὴν ἐπιτροπείαν ἡ ἀδελφὴ τοῦ ἀνηλίκου αὐτοκράτορος Πουλχερία, ἡ ὁποία ἀνεδείχθη γυνὴ σώφρων καὶ δραστηρική. Ἐξηκολούθησε δὲ αὕτη νὰ κυβερνᾷ τὸ κράτος καὶ μετὰ τὴν ἡλικίωσιν τοῦ ἀδελφοῦ τῆς, διότι οὗτος ἀνίκανος ὦν νὰ κυβερνᾷ οὐδεμίαν ἔδιδε προσοχὴν εἰς τὰ δημόσια πράγματα, ἀλλ' ἐδαπάνᾳ τὸν καιρὸν του εἰς τὴν θήραν, τὴν ζωγραφικὴν, τὴν ἀντιγραφὴν ψαλμῶν καὶ τὴν καλλιγραφίαν· διότι δὲ ἦτο τοιοῦτος καὶ ἀπετέλει μεγάλην ἀντίθεσιν πρὸς τὸν μέγαν πάππον του, ὠνομάσθη «Θεοδοσίος ὁ μικρός». Τέλος δὲ ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος ἡλικιωθεὶς ἔλαβε σύζυγον κατὰ προτροπὴν τῆς Πουλχερίας τὴν ἐξ Ἀθηνῶν ἔξοχον διὰ τὴν παιδείυσίν τῆς καὶ ὠραιότητά τῆς πτωχὴν καὶ ὀρφανὴν κόρην Ἀθηναΐδα, ἧτις ἦτο θυγάτηρ τοῦ ἐν Ἀθήναις σπουδαίου φιλοσόφου Λεοντίου, ἐθνικοῦ τὴν θρησκείαν, ὑπὸ τοῦ ὁποίου εἶχε ἀνατραφῆ μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας.

Ἡ ἔξοχος αὕτη αὐτοκράτειρα, ἧτις ὀλίγον πρὸ τοῦ γάμου τῆς βαπτισθεῖσα ὠνομάσθη Εὐδοκία, διὰ παντός μέσου ἐπροστάτευσε τὸν ἑλληνισμὸν καὶ τὸν χριστιανισμὸν. Καὶ πρῶτον μὲν ἵδρυσεν

ἐν Κωνσταντινουπόλει μεγάλην σχολήν (εἶδος Πανεπιστημίου), ἔνθα διαπρεπεῖς καθηγηταὶ ἐδίδασκον τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν φιλολογίαν, τὴν φιλοσοφίαν, τὴν ῥητορικὴν καὶ τὴν νομικὴν· ἔπειτα ἀνήγειρεν ἐν Ἱερουσαλήμ, Ἀντιοχείᾳ καὶ ἀλλαχοῦ ξενῶνας, μονὰς, ναοὺς καὶ φιλανθρωπικὰ καταστήματα. Τοσοῦτο δὲ φιλόπατρις ἦτο καὶ τοσοῦτον ὑπερηφανεύετο, διότι ἦτο Ἑλληνίς, ὥστε, ὅτε ποτὲ ἐξεφώνησε λόγον τινὰ ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐτελείωσε τὸν λόγον τῆς ἐκείνου διὰ τῶν ἐξῆς λέξεων· «Εἶμαι εὐτυχής, διότι εὐρίσκομαι ἐν μέσῳ ὑμῶν· ἡ καταγωγὴ μου εἶναι ἡ αὐτὴ μετὰ τὴν ἰδικὴν σας· τὸ αὐτὸ αἷμα ῥέει εἰς τὰς φλέβας ἡμῶν· οἱ πατέρες ὑμῶν ἐξῆλθον ἐκ τῶν προσφιλῶν ἀκτῶν, ἐν ταῖς ὁποίαις εἶδον ἐγὼ τὸ πρῶτον φῶς τῆς ἡμέρας· εἴμεθα τέκνα τῆς αὐτῆς πατρίδος. Πατρὶς τῆς καρδίας μου, οὐδέποτε θά σε λησμονήσω».

§ 59. Οἱ μετὰ τὸν Θεοδοσίον Β΄ μέχρι τοῦ Ἰουστινιανοῦ αὐτοκράτορες.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Θεοδοσίου Β΄ ἀνεκηρύχθη αὐτοκράτειρα ἡ Πουλχερία, ἥτις ἐκπληροῦσα τὸν πόθον τοῦ ἀποθανόντος ἀδελφοῦ τῆς ἔλαβε σύζυγον τὸν ἐξοχὸν στρατηγὸν Μαρκιανόν, τὸν ὁποῖον κατέστησεν αὐτοκράτορα. Οὗτος δὲ ὁ Μαρκιανὸς ἀνεδείχθη εἰς ἐκ τῶν ἀρίστων αὐτοκρατόρων, διότι καὶ γενναῖος ἦτο καὶ σώφρων. Τοσοῦτο δὲ μάλιστα γενναῖος ἦτο, ὥστε δὲν ἐδίστασε ν' ἀπειλήσῃ καὶ αὐτὸν τὸν φοβερὸν ἡγεμόνα τῶν Οὐννων Ἀττίλαν, ὅστις διὰ τὰς μεγάλας καταστροφάς, τὰς ὁποίας εἶχε προξενήσῃ εἰς τὸν κόσμον, ὠνομάσθη «μάστιξ τοῦ Θεοῦ». Ὅτε δηλαδὴ ὁ Ἀττίλας οὗτος ἀπέστειλε πρὸς τὸν Μαρκιανὸν πρέσβεις καὶ ἐζήτησε παρ' αὐτοῦ χρυσίον, ὁ γενναῖος οὗτος αὐτοκράτωρ παρηγγεῖλεν εἰς αὐτόν, ὅτι οὐχὶ χρυσίον, ἀλλὰ σίδηρον δι' αὐτὸν εἶχε.

Μετὰ τὸν Μαρκιανὸν ἀποθανόντα μετὰ ἑπταετῆ βασιλείαν (457) ἐγένετο αὐτοκράτωρ ὁ συνετὸς καὶ φιλότιμος Λέων ὁ Α΄, ὅστις καὶ ἔδωκε τὴν θυγατέρα του Ἀριάδνην σύζυγον εἰς τὸν καλὸν στρατηγὸν Ζήνωνα. Ἀποθανὼν δὲ ὁ Λέων (474) ἀφῆκε τὸν θρό-

νον εἰς τὸν ἔγγονόν του Λέοντα τὸν Β', υἱὸν τοῦ Ζήνωνος καὶ τῆς Ἀριάδνης. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγους μῆνας ὁ νεαρὸς οὗτος αὐτοκράτωρ ἀπέθανεν· ἀνέλαβε δὲ τὸ αὐτοκρατορικὸν ἀξίωμα ὁ Ζήνων. Ὁ αὐτοκράτωρ δ' οὗτος θέλων ν' ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τῶν Ὀστρογόθων (ἀνατολικῶν Γόθων), οἵτινες ἐπεχείρουν ἐπιδρομὰς εἰς τὸ κράτος του, πρῶτον μὲν παρεχώρησεν εἰς αὐτοὺς χώρας τινάς, εἶτα δὲ προέτρεψεν αὐτοὺς νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῆς Ἰταλίας, τῆς ὁποίας βασιλεὺς ἦτο ὁ καταλύσας τὸ δυτικὸν ῥωμαϊκὸν κράτος Ὀδοάκρος. Ἐπελθόντες δὲ οἱ βάρβαροι οὗτοι κατὰ τοῦ Ὀδοάκρου κατάρθρωσαν μετὰ πόλεμον διαρκέσαντα τέσσαρα ἔτη νὰ γίνωσι κύριοι τῆς Ἰταλίας (493). Τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν ὁ Ζήνων ἀπηλλάγη τῶν Ὀστρογόθων· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον νέοι ἐπιδρομαῖς αὐθαδέστεροι καὶ ἀγριώτεροι ἤρχισαν φοβεράς κατὰ τοῦ βυζαντικοῦ κράτους ἐπιδρομὰς. Οὗτοι δὲ ἦσαν οἱ τότε τὸ πρῶτον ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἐμφανιζόμενοι Βούλγαροι, οἵτινες ὠνομάσθησαν οὕτω, διότι κατέκουν περὶ τὸν ποταμὸν Βόλγαν.

Μετὰ τὸν Ζήωνα ἀποθνήσκοντα (491) ἐγένετο αὐτοκράτωρ ὁ Ἀναστάσιος Α', ὅστις καὶ κατέπαυσε τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Βουλγάρων. Τοῦτον δὲ διεδέχθη (518) ὁ ἰκανὸς καὶ χρηστὸς γέρον Ἰουστίνος ὁ Α', ὅστις ἀποθάνων ἀφῆκε τὸν θρόνον εἰς τὸν περίφημον ἀνεψιὸν του Ἰουστινιανόν (527).

§ 60. Ἰουστινιανός.

Ὁ Ἰουστινιανὸς ἐγεννήθη ἐν Ταυρησίᾳ τῆς Δαρδανίας τῷ 482, ἀνετράφη δὲ καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ τοῦ θεοῦ του Ἰουστίνου. Ἐβασίλευσε δὲ ὁ Ἰουστινιανὸς 38 ἐν ὄλῳ ἔτη (527—565) καὶ ἀνεδείχθη εἰς τῶν λαμπροτέρων αὐτοκρατόρων, διότι ἐλάμπρυνε τὴν βασιλείαν του καὶ ἐσωτερικῶς δι' ἔργων εἰρήνης καὶ ἐξωτερικῶς διὰ πολλῶν κατορθωμάτων. Διέπραξε δὲ τοσαῦτα ἔργα καὶ κατορθώματα, πρῶτον μὲν διότι αὐτὸς οὗτος ἦτο ἀνὴρ ἔχων θέλησιν ἰσχυράν καὶ νοῦν ἐξοχον, δεύτερον δὲ διότι κητύχησε νὰ ἔχη συνεργοὺς ἄνδρας ἰκανωτάτους, ἦτοι τὸν νομοδιδάσκαλον Τριβωνιανόν καὶ τοὺς ἐξόχους στρατηγοὺς Βελισσάριον

καὶ Ναρσῆν. Ἐκ τούτων δὲ ὁ μὲν Τριβωνιανὸς μετ' ἄλλων τινῶν νομομαθῶν συνέταξε μέγα νομοθετικὸν σύστημα, τὸ ὁποῖον λέγεται «σῶμα πολιτικοῦ δικαίου» καὶ εἶναι ἡ βᾶσις, ἐπὶ τῆς ὁποίας στηρίζονται πᾶσαι αἱ νομοθεσίαι τῶν νεωτέρων ἐθνῶν· ὁ δὲ ἕξοχος στρατηγὸς Βελισσάριος κατετρόπωσε τοὺς ἐν Ἀφρικῇ Βανδῆλους, ὑπέταξε τοὺς καταλαβόντας τὴν Ἰταλίαν Ὀστρογότθους (ἀνατολικούς Γότθους) καὶ ἀπέκρουσε τοὺς Πέρσας, τοὺς Οὐννους καὶ ἄλλους βαρβάρους λαούς· ὁ δὲ ἕτερος ἕξοχος στρατηγὸς Ναρσῆς

Ἰουστινιανός.

κατετρόπωσε τοὺς Ὀστρογότθους, οἱ ὁποῖοι εἶχον κυριεύσει ἐκ νέου τὴν Ἰταλίαν.

Ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς εἰς πάντα τὰ ἔργα του ὡς ἀρίστην σύμβουλον εἶχε τὴν σύζυγόν του Θεοδώραν, ἥτις ἦτο σωφρονεστάτη καὶ εὐφροσύνη. Αὕτη διὰ τῆς συνέσεώς της καὶ τῆς εὐφυΐας της κατέρωθε νὰ σώσῃ καὶ τὸν θρόνον καὶ τὴν ζωὴν τοῦ ἀνδρός της ἐπὶ τῆς στάσεως τῆς ὀνομαζομένης «νίκαι».

Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς δηλαδὴ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ὑπῆρχον ἐν Κωνσταντινουπόλει δύο φατρίαι, ἡ τῶν Προσίνων καὶ ἡ τῶν Βενέτων (κυανῶν), αἵτινες ἔλαβον τὰ ὀνόματα ταῦτα ἐκ τοῦ χρώματος τοῦ ἱματισμοῦ τῶν εἰς τὰς ἀρματοδρομίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως

ήνιόχων, εις τὰς ὁποίας ἐλάβανον μέρος δύο ἄρματα. Καὶ Πράσινοι μὲν ἐλέγοντο ἐκεῖνοι, οἵτινες εἰς τὰς ἀρματοδρομίας ταύτας ἦσαν ὑπὲρ τοῦ ἄρματος ἐκείνου, τοῦ ὁποίου ἡ ἡνιόχος ἐφόρει πράσινα ἐνδύματα. Βένετοι δὲ (κυανοὶ) ἐλέγοντο ἐκεῖνοι, οἵτινες ἦσαν ὑπὲρ τοῦ ἄρματος ἐκείνου, τοῦ ὁποίου ὁ ἡνιόχος ἐφόρει κυανὰ ἐνδύματα. Ἐκ τούτων οἱ μὲν Βένετοι ἦσαν ὑπὲρ τοῦ αὐτοκράτορος, οἱ δὲ Πράσινοι ἦσαν κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ διὰ τοῦτο καταδιώκοντο ὑπὸ τῶν Βενέτων. Στενοχωρούμενοι οἱ Πράσινοι ἐκ τῶν καταδιώξεων, τὰς ὁποίας ὑφίσταντο ὑπὸ τῶν Βενέτων, ἐζήτησαν ἡμέραν τινὰ τὴν προστασίαν τοῦ αὐτοκράτορος. Ἄλλ' ὁ αὐτοκράτωρ ὄχι μόνον δὲν ἐπροστάτευσε αὐτούς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀπέπεμψεν. Ἔνεκα τούτου λοιπὸν ὀργισθέντες οὗτοι ἐπέπεσον μανιωδῶς κατὰ τῶν Βενέτων. Τοιοῦτοτρόπως δὲ ἐξερράγη ἀληθὴς ἐμφύλιος πόλεμος, ὅστις ὠνομάσθη στάσις τοῦ «νίκαι», διότι οἱ στασιασταὶ εἶχον ὡς σύνθημα τὴν λέξιν «νίκαι». Καὶ ἔσπευσε μὲν ἀμέσως ὁ Ἰουστινιανὸς νὰ λάβῃ ὅλα τὰ δραστήρια μέτρα πρὸς περιστολὴν τῆς στάσεως, ἀλλ' οὐδὲν κατώρθωσε· μάλιστα δὲ παραδόξως εἶδεν, ὅτι αἱ δύο φατρίαι συνεμάχησαν κατ' αὐτοῦ καὶ ἀνηγόρευσαν αὐτοκράτορα ἄλλον, τὸν Ὑπάτιον. Ἐν τοιαύτῃ λοιπὸν θέσει εὐρισκόμενος ὁ Ἰουστινιανὸς ἐμελέτα νὰ σώσῃ τὴν ζωὴν τοῦ φεύγων εἰς Ἀσίαν. Ἄλλ' ἡ σύζυγός του Θεοδώρα κατώρθωσε νὰ τὸν ἀποτρέψῃ ὑποδείξασα εἰς αὐτόν, ὅτι καλλίτερον ἦτο ν' ἀποθάνῃ αὐτοκράτωρ παρὰ νὰ ζῆσῃ ἐν ἀσημότητι. Μετὰ δὲ ταῦτα κατώρθωσεν αὐτὴ πανούργως νὰ κινήσῃ τὴν ὑπὲρ τοῦ αὐτοκράτορος συμπάθειαν τῶν Βενέτων καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐχώρισεν αὐτοὺς ἀπὸ τὰς συμμαχίας τῶν Πρασίνων. Ἀφ' οὗ δὲ κατωρθώθη τοῦτο, ὁ γενναῖος στρατηγὸς Βελισσάριος ὀρμήσας μετὰ τρισχιλίων στρατιωτῶν κατὰ τῶν ἐν τῷ Ἰπποδρομίῳ συνηθροισμένων Πρασίνων ἐφόνησε τριακοντακισχιλίους ἐξ αὐτῶν. Τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν ἔλαβε τέλος ἡ ἐπὶ μίαν ἐβδομάδα διαρκέσασα αἰμακτηρὰ αὕτη στάσις, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Κωνσταντινούπολις ὑπέστη μεγίστας καταστροφάς. Κατὰ τὴν στάσιν δὲ ταύτην ἐπυρπολήθη ὑπὸ τῶν στασιαστῶν καὶ αὐτὸς ὁ ὑπὸ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου ἀνεγερθεὶς ναὸς τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγίας σοφίας.

Τὰ ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ κατασκευασθέντα εἰς τὸ κράτος κτίρια ἦσαν ἀναρίθμητα. Κατεσκεύασε δηλαδὴ ὑδραγωγεῖα, γεφύρας, νοσοκομεία, ναοὺς, φρούρια, ὀχυρώματα καὶ πλεῖστα ἄλλα· πρὸς δὲ τούτοις ἀνωκοδόμησεν ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ μέγα τοῦ χριστιανικοῦ ἑλληνισμοῦ προσκύνημα, ἦτοι τὸν περίβλεπτον ναὸν τῆς τοῦ Θεοῦ ἁγίας σοφίας. Πρὸς κατασκευὴν τοῦ ναοῦ τούτου εἰργάσθησαν ἐπὶ ἕξ σχεδὸν ἔτη ἀδιακόπως δεκακισχίλιοι ἐργάται καὶ ἔδαπκνήθησαν τριακόσια τεσσαράκοντα ἑκατομμύρια δραχμῶν.

Τοσοῦτον δὲ ἡ μεγαλοπρέπεια καὶ ἡ πολυτέλεια τοῦ ναοῦ τούτου ἐξέπληξεν τὸν κόσμον, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ Ἰουστινιανὸς κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν ἐγκαινίων τοῦ ναοῦ ἐκπλαγεὶς πρῶτον μὲν ἀνύψωσε τὰς χεῖρας καὶ ἐδοξολόγησε τὸν Θεὸν τὸν καταξιώσαντα αὐτὸν νὰ τελέσῃ ἔργον τόσον μέγα, ἔπειτα δὲ πλήρης ἀγαλλιάσεως ἀνέκραξε· «Νενίκηκά σε, Σολομῶν». Ἄλλὰ, ἂν καὶ τοιοῦτος ἦτο ὁ Ἰουστινιανός, ὄχι ὀλίγας πικρίας ἐδοκίμασε, διότι καθ' ὃν χρόνον ἠσχολεῖτο εἰς τὰ ἔργα ταῦτα, τρομερὸς λοιμὸς ἐνέσκηψεν εἰς τὸ κράτος, ὁ ὁποῖος ἐξωλόθρευσε ἀπείρους ἀνθρώπους, ἐν δὲ τῇ κυρίῳ Ἑλλάδι ἐκτὸς τοῦ λοιμοῦ ἐγένετο φοβερὸς σεισμός, ὑπὸ τοῦ ὁποίου ὀκτὼ μεγάλαι πόλεις καὶ μεταξὺ αὐτῶν ἡ Χαϊρώνεια, ἡ Νάυπακτος, ἡ Κόρινθος καὶ αἱ Πάτραι καὶ πλεῖστα χωρία ἐκ θεμελίων σχεδὸν ἀνετράπησαν.

Μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἡ καλλιέργεια τῆς μετᾶξης ἦτο γνωστὴ μόνον ἐν τῇ Σινικῇ. Αὐστηρῶς δ' ἀπηγορεύετο ἡ ἐκ τῆς Σινικῆς ἐξαγωγή τῶν μεταξοσκωλήκων. Ὁ Ἰουστινιανὸς λοιπὸν θέλων νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὸ κράτος του τὴν καλλιέργειαν τῆς μετᾶξης ἀπέστειλεν εἰς τὴν Σινικὴν δύο Πέρσας ἱερομονάχους, διατάξας αὐτοὺς διὰ παντὸς τρόπου νὰ κατορθώσωσι νὰ μάθωσι τὸν τρόπον τῆς καλλιεργείας τῆς μετᾶξης. Οὗτοι δ' ἐλθόντες εἰς τὴν Σινικὴν καὶ μαθόντες τὰ τῆς καλλιεργείας τῆς μετᾶξης ἐπέστρεψαν εἰς Κωνσταντινούπολιν φέροντες ὡς μεταξοσκωλήκων, τὰ ὁποῖα εἶχον κρύψῃ ἐντὸς τῶν κοίλων τῶν βακτηριῶν των. Τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν ὁ Ἰουστινιανὸς διὰ τῆς εὐφυΐας τῶν δύο τούτων ἱερομονάχων ἴδρυσεν τὰ πρῶτα ἐν Εὐρώπῃ μεταξουργεῖα καὶ διέδωκε τὸ πολύτιμον τοῦτο προϊόν ἀνά τὴν Εὐρώπην.

§ 61. Ἡράκλειος. — Ὑψωδισ τοῦ Τιμίου Σταυροῦ. —
 Πολιορκία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν
 Ἀράβων. — Ἀκάθιστος ὕμνος.

Ἐκ τῶν μετὰ τὸν Ἰουστινιανὸν αὐτοκράτορων ἄξιος λόγου εἶναι ὁ Ἡράκλειος, ὅστις ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 575 μ. Χ. ἐκ γονέων ἐπιφανῶν, ἀνῆλθε δὲ ἐπὶ τοῦ θρόνου τῷ 610 διαδεχθεὶς τὸν ὑπὸ τοῦ λαοῦ θανατωθέντα ἀνάξιον αὐτοκράτορα Φωκά. Ὁ Ἡράκλειος ἦτο ἀνὴρ σώφρων καὶ γενναῖος· ἔτε δ' ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ θρόνου, εὔρε τὸ κράτος εἰς ἀθλίαν κατάστασιν ἕνεκα τῆς κακῆς διοικήσεως τοῦ προκατόχου τοῦ Φωκά. Διὰ τοῦτο ἐπὶ πολλὰ ἔτη μετὰ δραστηριότητος εἰργάσθη ν' ἀνορθώσῃ τὰ οἰκονομικὰ τοῦ κράτους, νὰ διοργανώσῃ τὸν στρατὸν καὶ νὰ ὑποβάλῃ αὐτὸν εἰς πειθαρχίαν. Ἀφ' οὗ κατώρθωσε ταῦτα, πρῶτον μὲν συνεφιλιώθη μετὰ τῶν Σλαβῶν παραχωρήσας εἰς αὐτοὺς ἐκτεταμένους ἐντεῦθεν τοῦ Ἰστρου χώρους, δεύτερον δὲ (τῷ 620) συνωμολόγησεν εἰρήνην πρὸς τοὺς Ἀβάρους, οἱ ὅποιοι ἐλεηλάτουν τὴν Μοισίαν, καὶ τελευταῖον ἀπεφάσισε νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν Περσῶν, οἱ ὅποιοι εἶχον γίνῃ κύριοι ἀπάσης σχεδὸν τῆς Ἀσίας καὶ ἱκανοῦ μέρους τῆς Ἀφρικῆς. Προετοιμασθεὶς δὲ διὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην προσῆλθεν εἰς τὸν ναὸν τῆς τοῦ Θεοῦ ἁγίας σοφίας καὶ πεσῶν πρηνῆς πρὸ τοῦ ἱεροῦ ἐζήτησε μετὰ δακρύων τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ· μετὰ δὲ ταῦτα στραφεὶς πρὸς τὸν πατριάρχην εἶπεν· «Εἰς χεῖρας τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Θεομήτορος καὶ σοῦ ἀφίνω τὴν πόλιν ταύτην καὶ τὸν υἱὸν μου». Ἀφ' οὗ δ' ἐπῆλθε κατὰ τῶν Περσῶν, κατώρθωσε μετὰ ἡρωικὸς ἀγῶνας διαρκέσαντας ἐπὶ ἕξ ἔτη ν' ἀνακτήσῃ (τῷ 628) ἀπάσας τὰς ὑπ' αὐτῶν ἀφαιρεθείσας χώρας τοῦ βυζαντιτικοῦ κράτους, ἀκόμη δὲ καὶ τὸν Τιμίου Σταυρὸν, τὸν ὅποιον εἶχον λάβῃ οἱ Πέρσαι, ὅτε ἐκυρίευσαν τὴν Ἱερουσαλήμ. Τῇ δὲ 14ῃ Σεπτεμβρίου τοῦ 629 μετὰ λαμπρᾶς τελετῆς ἀνύψωσε τὸν Σταυρὸν εἰς Ἱερουσαλήμ, ὁπότε καὶ ὁ λαὸς καὶ ὁ στρατὸς μετὰ δακρύων ἐγονυπέτησε πρὸ αὐτοῦ. Τὸ γεγονός τοῦτο ἐορτάζει ἡ ἁγία ἡμῶν ἐκκλησία τῇ 14ῃ Σεπτεμβρίου.

Ὅτε ὁ Ἡράκλειος ἐπολέμει πρὸς τοὺς Πέρσας, οἱ Ἀβάραι

συμμάχησαντες μετὰ τῶν Περσῶν ὤρμησαν κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐπολιοῦρκησαν αὐτήν. Ἄλλ' εὐτυχῶς τὰ πράγματα τῆς Κωνσταντινουπόλεως διηύθυνον κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ αὐτο-

Ἡράκλειος.

κράτορος ἄνδρες ἱκανοί, ἦτοι ὁ πατριάρχης Σέργιος καὶ ὁ πρωθυπουργὸς Βῶνος, οἱ ὅποιοι ἐνεθάρρουν τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει λαὸν ἐμπνεύσαντες εἰς αὐτὸν τὴν πεποίθησιν, ὅτι ἐπροστατεύετο

ὑπὸ τῆς Θεοτόκου. Πραγματικῶς δέ, διότι εἶχον τὴν πεποιθήσιν ταύτην, ἀπέκρουσαν τοὺς Ἀβάρους γενναίως καὶ ἔσωσαν τὴν πόλιν. Ἐκτοτε πρὸς δῆλωσιν αἰωνίας πρὸς τὴν Θεοτόκον εὐγνωμοσύνης καθιερώθη ἡ τοῦ Ἀκαθίστου ὕμνου ἀκολουθία, ἡ ὁποία μέχρι σήμερον τελεῖται παρ' ἡμῶν τὴν Παρχασκευὴν τῆς πέμπτης ἑβδομάδος τῆς μεγάλης τεσσαρακοστῆς. Κατὰ τὴν ἀκολουθίαν δὲ ταύτην, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀναγινώσκοντι οἱ 24 λέγομενοι χαιρετισμοί, ψάλλεται πρὸς τιμὴν τῆς λυτρωσάσης τὴν Κωνσταντινούπολιν Θεοτόκου ὁ ἑξῆς ὕμνος:

Τῆ ὑπερμάχῳ στρατηγῷ τὰ νικητήρια
 Ὡς λυτρωθεῖσα τῶν δεινῶν εὐχαριστήρια
 Ἀναγράφω Σοι ἡ πόλις Σου, Θεοτόκε.
 Ἄλλ' ὡς ἔχουσα τὸ κράτος ἀπροσμάχητον
 Ἐκ παντοίων με κινδύνων ἐλευθέρωσον,
 Ἴνα κράζω Σοι: Χαῖρε, Νύμφη ἀνύμφευτε.

§ 62. Πρώτη πολιορκία τῆς Κωνσταντινουπόλεως
 ὑπὸ τῶν Ἀράβων. — Κωνσταντῖνος Δ' ὁ Πωγωνάτος. — Κατάληψις τῆς μεταξὺ Δουνάβεως καὶ Αἴμου χώρας ὑπὸ τῶν Βουλγάρων.

Ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Ἡρακλείου ἀνεφάνη ἐν Ἀραβίᾳ ἰδρυτῆς νέας θρησκείας ὁ Μωάμεθ, ὅστις καὶ κατώρθωσε ν' ἀνγχνωρισθῆ ὑπὸ τῶν Ἀράβων προφήτης τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ γίνῃ κυρίαρχος τῆς Ἀραβίας. Τοῦτου οἱ διάδοχοι κατέκτησαν τὴν Συρίαν, τὴν Αἴγυπτον καὶ ὅλον τὸ περσικὸν κράτος· ἐπὶ τέλους δὲ ἐπῆλθον καὶ κατ' αὐτῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐπολιορκήσαν αὐτὴν ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη (672 - 679). Κατὰ τὴν δεινὴν δὲ ταύτην περίστασιν, καθ' ἣν ἐκινδύνευσεν ὁ ἑλληνισμὸς, αὐτοκράτωρ τοῦ βυζαντιακοῦ κράτους ἦτο ὁ δισέγγονος τοῦ Ἡρακλείου Κωνσταντῖνος ὁ Δ', ὅστις ἐπεκαλεῖτο Πωγωνάτος, διότι ἐπανελθὼν ποτε εἰς Κωνσταντινούπολιν ἔκ τινος κατὰ τὴν Σικελίαν ἐκστρατείας ἔφερε μακρὸν πώγωνα. Ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ὅστις καὶ γενναῖος καὶ σώφρων ἦτο, προῖδὼν ὅτι οἱ Ἀρσβεσ ἤθελον ἐπέλθῃ κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἶχε παρασκευάσῃ καὶ στρατὸν ἀξιόμαχον καὶ στόλον καὶ

διὰ τῶν στρατιωτικῶν τούτων δυνάμεων κατώρθωσε ν' ἀποκρούσῃ ἀπάσας τὰς ἐφόδους τῶν βαρβάρων· τέλος δὲ κατὰ τὸ ἑβδομον ἔτος τῆς πολιορκίας μεταχειρισθεὶς κατὰ τοῦ βαρβαρικοῦ στόλου τὸ ὑγρὸν ἢ ἑλληνικὸν λεγόμενον πῦρ, τὸ τότε ἐφευρεθὲν ὑπὸ τοῦ ἐκ Συρίας Ἑλληνος Καλλινίκου, τοιαύτην καταστροφὴν προξένησεν εἰς τοὺς βαρβάρους, ὥστε ἠναγκάσθησαν πλεόν οὗτοι νὰ λύσωσι τὴν πολιορκίαν καὶ νὰ φύγωσι κακῶς ἔχοντες.

Κατὰ τὸν χρόνον ἐκείνον, κατὰ τὸν ὅποιον ὁ Πωγωνᾶτος ἠγωνίζετο πρὸς τοὺς Ἀραβας, οἱ Βούλγαροι ἐπωφεληθέντες ἐκ τῆς περιστάσεως κατέλαβον τὴν μεταξὺ τοῦ Δουνάβεως καὶ Αἴμου χώραν, τὴν ὑπὸ Σλαύων κατοικουμένην, καὶ ὠνόμασαν αὐτὴν Βουλγαρίαν (678).

Ἀπέθανε δ' ὁ Πωγωνᾶτος βασιλεύσας 17 ἔτη (668 — 685).

§ 63. Λέων Γ' ὁ Ἰσαυρος, — Δευτέρα πολιορκία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Ἀράβων. — Θεοδικευτικὴ μεταφορῆσις Ἰσαύρου.

Μετὰ τὸν Κωνσταντῖνον τὸν Πωγωνᾶτον ἄξιος λόγου αὐτοκράτωρ εἶναι ὁ ἐν ἔτει 717 ἐπὶ τοῦ θρόνου ἀνεληθὼν Λέων ὁ Γ', ὅστις ἐπωνομάζετο Ἰσαυρος, διότι κατήγετο ἐκ τῆς ἐν Μ. Ἀσίᾳ Ἰσαυρίας. Ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος ὀλίγους μῆνας μετὰ τὴν ἐπὶ τοῦ θρόνου ἀνάρρησίν του εὐρέθη πρὸ δεινοτάτου κινδύνου, διότι ἐπῆλθον κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως οἱ Ἀραβες καὶ ἐπολιόρησαν αὐτὴν καὶ ἀπὸ ξηραῶς καὶ ἀπὸ θαλάσσης. Ἐν τούτοις, διότι ἦτο ἀνὴρ στρατηγικώτατος καὶ γενναϊώτατος, κατώρθωσε ν' ἀποκρούσῃ τὸν κίνδυνον τοῦτον καὶ ἐξηνάγκασε τοὺς βαρβάρους ν' ἀπέλθωσιν εἰς Ἀσίαν. Λέγεται δὲ ὅτι κατὰ τὴν πολιορκίαν ταύτην, τὴν ἐπὶ ἐν ἔτος διαρκέσασαν (15 Αὐγούστου 717—15 Αὐγούστου 718), ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐκ τοῦ ὑγροῦ πυρός, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐκ λοιμοῦ καὶ λιμοῦ ἀπωλέσθησαν ὑπὲρ τὰς 100 000 βαρβάρων.

Ἀπαλλαγεὶς τῶν Ἀράβων ὁ Λέων πᾶν μέσον κατέβαλε ν' ἀναμορφώσῃ τὸ κράτος του. Καὶ κατώρθωσε μὲν νὰ δώσῃ εἰς τὸ κράτος νέαν ζωὴν, διότι καὶ δραστήριος ἦτο καὶ σώφρων· ἀλλ' ἀνε-

μίχθη μετὰ ταῦτα εἰς τὰ ἐκκλησιαστικά πράγματα καὶ ἀπηγόρευσε τὴν προσκύνησιν τῶν εἰκόνων, διότι ἐθεώρει αὐτὴν ὡς εἰδωλολατρείαν. Ἐπειδὴ δὲ οἱ πλεῖστοι μὲν τῶν ὑπηκόων του ἐθεώρησαν τὴν θρησκευτικὴν ταύτην μεταρρύθμισιν ὡς ἀντιχριστιανικὴν, ὀλίγοι δὲ ἀπεδέχθησαν αὐτὴν ὡς ὀρθὴν, διηρέθησαν οἱ χριστιανοὶ εἰς δύο ἀντιμαχόμενα στρατόπεδα, ἤτοι εἰς εἰκονολάτραις καὶ εἰκονομάχοις. Τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν καθ' ὅλον τὸ κράτος ἐπεκράτει φοβερὰ θρησκευτικὴ ἔρις, ἣ ὅποια ἐγένετο παραίτιος πολλῶν κακῶν. Ἐν δὲ ἐκ τῶν κακῶν τούτων ἦτο καὶ ἡ καθ' ὑποκίνησιν τοῦ πάπα γενομένη ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι στάσις, καθ' ἣν οἱ Ἕλληνες ἀναγορεύσαντες αὐτοκράτορα ἄσημόν τινα, Κοσμάν ὀνομαζόμενον, ἐπέπλευσαν καὶ κατ' αὐτῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως (227). Ἐν τούτοις ὁ Λέων τοὺς στασιαστὰς τούτους κατέβαλεν εὐκόλως· μετ' ὀλίγον δὲ ἐτιμώρησε καὶ τὸν ὑποκινήσαντα τὴν στάσιν πάπαν, ἀφαιρέσας ἀπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς δικαιοδοσίας αὐτοῦ τὴν Ἀλβανίαν, τὴν Ἡπειρον τὴν Μακεδονίαν, τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν κυρίως Ἑλλάδα καὶ ὑπαγαγὼν αὐτὰς ὑπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴν δικαιοδοσίαν τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. Τέλος δὲ ὁ Λέων, ἀφ' οὗ ἀποκατέστησε καθ' ὅλον τὸ κράτος τὴν ἡσυχίαν καὶ τᾶξιν, καὶ ἐβελτίωσε τὰ στρατιωτικὰ καὶ οἰκονομικά, ἀπέθανε, βασιλεύσας 24 ἔτη (717—741).

§ 64. Οἱ εἰκονομάχοι αὐτοκράτορες

Κωνσταντῖνος ὁ Ε' καὶ Λέων ὁ Δ'—Εἰρήνη.

Νικηφόρος ὁ Α'.

Τὸν Λέοντα Γ' διεδέχθη ἐπὶ τοῦ θρόνου ὁ υἱὸς του Κωνσταντῖνος ὁ Ε', ὅστις ἀνατραφεὶς ὑπὸ τὴν ἄμεσιν ἐπίβλεψιν τοῦ πατρὸς του ἀπέβη εἰκονομάχος δεινότατος. Οὗτος ἀφ' ἐνὸς μὲν κατεδίωξε τοὺς εἰκονολάτραις σκληρῶς, ἀφ' ἑτέρου δὲ κατήργησε πλεῖστα μοναστήρια καὶ ἀφαιρέσας τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς νεολαίας ἀπὸ τῶν μοναχῶν ἀνέθηκεν αὐτὴν εἰς διδασκάλους λαϊκοὺς. Δι' ὅλα δὲ ταῦτα οἱ εἰκονολάτραι καὶ μοναχοὶ ἐκδικούμενοι ὠνόμασαν αὐτὸν Κοπρώνυμον, λέγοντες ὅτι ἀπέδωκεν εἰς αὐτὸν τὴν ἐπωνυμίαν

ταύτην, διότι, ὅτε ἐβχπτίζετο, ἐμόλυνε τὴν κολυμβήθραν. Ἐν τούτοις ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Ε΄ ὑπῆρξε γενναῖος καὶ δραστήριος αὐτοκράτωρ, διότι καὶ πρὸς τοὺς Ἄραβας καὶ πρὸς τοὺς Σλαύους καὶ πρὸς τοὺς Βουλγάρους ἐπολέμησε γενναίως. Ἀπέθανε δὲ μετὰ βασιλείαν 34 ἐτῶν (741—775).

Μετὰ τὸν Κωνσταντῖνον τὸν Ε΄ ἐγένετο αὐτοκράτωρ ὁ υἱὸς του Λέων ὁ Δ΄, ὅστις ἦτο μὲν εἰκονομάχος, ἀλλὰ χαριζόμενος εἰς τὴν λατρεύουσιν τὰς εἰκόνας σύζυγόν του Εἰρήνην τὴν Ἀπτικὴν δὲν κατεδίωξε τοὺς εἰκονολάτραις καὶ μοναχοῦς.

Μετὰ τὸν Λέοντα τὸν Δ΄ ἀπθινόντα (τῷ 780) ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ θρόνου ὁ ἀνήλικος υἱὸς του Κωνσταντῖνος ὁ Γ΄, ὅστις ἐβασίλευσεν ὑπὸ τὴν ἐπιτροπείαν τῆς μητρὸς του Εἰρήνης. Αὕτη δὲ ἡ Εἰρήνη συγκροτήσασα ἐν Νικαίᾳ οἰκουμενικὴν σύνοδον (τῷ 787) ἐπανήγαγε τὴν προσκύνησιν τῶν ἁγίων εἰκόνων· βραδύτερον δὲ (τῷ 797), ἀφ' οὗ ἐδολοφονήθη ὁ υἱὸς της, ἐγένετο αὐτοκράτειρα. Ἀλλὰ, ἐπειδὴ ἀναβᾶσα ἐπὶ τοῦ θρόνου ἐπεθύμησε νὰ ἐνώσῃ τὸ ἀνατολικὸν καὶ τὸ δυτικὸν κράτος καὶ πρὸς τοῦτο ἐζήτησε σύζυγον τὸν Κάρολον τὸν μέγαν, βασιλέα τῶν Φράγκων, ἐξωρίσθη ὑπὸ τῶν προκρίτων τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς Λέσβον (802), ὅπου μετὰ ἓν ἔτος ἀπέθανεν· ἐξελέχθη δ' ἀντ' αὐτῆς αὐτοκράτωρ Νικηφόρος ὁ Α΄, ὅστις ἐν ταῖς ἐκστρατείαις του ὑπῆρξεν ἀτυχής, διότι καὶ ὑπὸ τῶν Ἀράβων καὶ ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἐνίκηθη. Τέλος δὲ ὁ Νικηφόρος κατὰ τῶν Βουλγάρων μαχόμενος ἐφονεύθη (τῷ 811), ὁ δὲ ἄγριος τῶν Βουλγάρων βασιλεὺς Κροῦμμος ἐν τῇ βαρβαρότητί του ἀπέκοψε τὴν κεφαλὴν τοῦ Νικηφόρου καὶ μετεσκεύασε τὸ κρανίον εἰς ποτήριον, διὰ τοῦ ὁποῖου ἔπινεν οἶνον.

§ 65. Νεοὶ εἰκονομάχοι αὐτοκράτορες.—

Θεοδώρα. — Κυριακὴ τῆς ὀρθοδοξίας. — Φῶτιος.

Τὸν Νικηφόρον τὸν Α΄ διεδέχθη ἐπὶ τοῦ θρόνου ὁ υἱὸς αὐτοῦ Σταυράκιος, ὅστις καὶ ἀπέθανε μετ' ὀλίγους μῆνας ἐκ τῶν πληγῶν, τὰς ὁποίας ἔλαβεν εἰς τὴν κατὰ τῶν Βουλγάρων μάχην, καθ' ἣν ἐφονεύθη ὁ πατήρ του. Μετὰ δὲ τὸν Σταυράκιον ἐγένετο αὐτοκρά-

τωρ ὁ ἐπὶ θυγατρὶ γαμβρὸς τοῦ Νικηφόρου Μιχαὴλ ὁ Α', ὅστις μετὰ διετῆ βασιλείαν, ἐπειδὴ ἐνίκηθη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, παρητήθη τῆς ἀρχῆς καὶ ἔζησε τὸ ὑπόλοιπον τοῦ βίου ὡς μοναχός. Μετὰ τοῦτον δὲ ἐξελέχθη αὐτοκράτωρ ὁ Λέων ὁ Ε' (813), ὅστις καὶ κατετρόπωσε τοὺς Βουλγάρους ἔν τινι παρὰ τὴν Μεσημβρίαν μάχῃ, κατὰ τὴν ὁποίαν καὶ αὐτὸν τὸν Κροῦμμον ἐφόνευσεν. Ἄλλ' ὁ αὐτοκράτωρ αὗτος, ἐπειδὴ ἦτο εἰκονομάχος, κατήργησε τὴν προσκύνησιν τῶν εἰκόνων καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐγένετο παραίτιος νὰ ἐπαναληφθῶσιν αἱ μεταξὺ εἰκονομάχων καὶ εἰκονολατρῶν σφοδραὶ ἔριδες. Μετὰ τοῦτον δέ, δολοφονηθέντα ὑπὸ συνωμοτῶν, ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ θρόνου ὁ ἐπίσης εἰκονομάχος Μιχαὴλ ὁ Β' (820), ὅστις διὰ τὴν τραυλότητα τῆς γλώσσης ἐπωνομάσθη Τραυλός. Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος δὲ τούτου οἱ Ἄραβες ἐπωφελοῦμενοι ἕκ τινος στάσεως, γενομένης κατ' αὐτοῦ ὑπὸ τινος τῶν στρατηγῶν του, κατέλαβον τὰς μεγαλειτέρας καὶ ὠραιοτέρας τῆς αὐτοκρατορίας νήσους Κρήτην καὶ Σικελίαν (832). Τέλος δὲ μετὰ τὸν Τραυλὸν ἐγένετο αὐτοκράτωρ ὁ εἰκονομάχος Θεόφιλος (829), ὅστις ἔλαβε σύζυγον τὴν χρηστὴν Θεοδώραν. Αὕτη δὲ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Θεοφίλου ἀναλαβοῦσα τὴν κυβέρνησιν τοῦ κράτους ὡς ἐπίτροπος τοῦ ἀνηλίκου υἱοῦ τῆς Μιχαὴλ τοῦ Γ' συνεκάλεσεν ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδον, ἣ ὁποία ἀνεστήλωσε τὰς εἰκόνας καὶ ἀποκατέστησε τὴν προσκύνησιν αὐτῶν (842). Τοῦτο δὲ τὸ γεγονός ἐκτοτε ἐορτάζει ἡ ὀρθόδοξος ἡμῶν ἐκκλησία τὴν πρώτην Κυριακὴν τῆς μεγάλης τεσσαρακοστῆς· αὕτη δὲ ἡ Κυριακὴ ὠνομάσθη «Κυριακὴ τῆς ὀρθοδοξίας», διότι κατ' αὐτὴν ἐορτάζομεν τὴν νίκην τῆς ὀρθοδοξίας (τῆς ὀρθῆς πίστεως) κατὰ τῶν εἰκονομάχων.

Μετὰ τινὰ ἔτη ἀπὸ τῆς ἀναστηλώσεως τῶν εἰκόνων ἡ Θεοδώρα παρητήθη τῆς ἐπιτροπείας τοῦ υἱοῦ τῆς Μιχαὴλ τοῦ Γ' καὶ ἐνεκλείσθη εἰς μοναστήριον. Ἀνέλαβε δὲ τὴν κυβέρνησιν τοῦ κράτους ὁ υἱὸς τῆς οὗτος, ὅστις ἦτο μέθυσος καὶ ἀνήτος καὶ διηθύνετο ὑπὸ τοῦ πονηροῦ θείου του Βάρδα (ἀδελφοῦ τῆς Θεοδώρας). Ἐπὶ τῆς βασιλείας δὲ τούτου ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ πατριαρχεικοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὁ μέγας Φώτιος.

§ 66. Ὁ πατριάρχης Φώτιος
καὶ τὸ σχίσμα τῶν ἐκκλησιῶν.

Ὁ πατριάρχης Φώτιος ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει περὶ τὸ ἔτος 815· εἶχε δ' ἐκ φύσεως τὰ ἔξοχα τῶν προτερημάτων, ἦτοι μεγαλοφυΐαν, σύνεσιν, δραστηριότητα καὶ πάντα ἐν γένει τὰ πλεονεκτήματα ἐκεῖνα, διὰ τῶν ὁποίων ἀναδεικνύονται οἱ μεγάλοι ἄνδρες. Διὰ τῶν ἐξόχων δὲ τούτων πλεονεκτημάτων του καὶ τῆς πολλῆς μελέτης ἀνεδείχθη ἐξοχώτατος φιλόσοφος, ῥήτωρ καὶ θεολόγος καὶ ὑπερέβη κατὰ τὴν σοφίαν πάντας τοὺς προ αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτὸν διακρινθέντας ἄνδρας τοῦ βυζαντιακοῦ κράτους. Ἀνῆλθε δὲ ὁ ἀνὴρ οὗτος ἐπὶ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου ἐν ἔτει 857 διαδεχθεὶς τὸν διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Βάρδα καθαιρεθέντα καὶ ἐξορισθέντα πατριάρχην Ἰγνατίον. Ἀλλὰ δὲν παρήλθε πολὺς χρόνος, ὅπου εἰς δεινὰ ἔριδες ἀνεφύησαν μεταξύ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ἰγνατίου καὶ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Φωτίου, διότι οἱ μὲν πρῶτοι ἐζήτησαν νὰ ἐπαναφέρωσιν εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τὸν ἔκπτωτον Ἰγνατίον, οἱ δὲ δεύτεροι κατ' οὐδένα τρόπον ἀπεδέχοντο τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Φωτίου.

Ὅτε ταῦτα ἐγένοντο ἐν Κωνσταντινουπόλει, πάπας τῆς Ῥώμης ἦτο Νικόλαος ὁ Α', ὅστις μιμούμενος τοὺς προκατόχους του εἰσῆγε νεωτερισμοὺς εἰς τὴν δυτικὴν ἐκκλησίαν καὶ δὲν ἀπέβλεπε πρὸς ἄλλο τι εἰμὴ νὰ καταστῇ ἰσχυρότερος τῶν πατριαρχῶν καὶ ὑποτάξῃ ὑπὸ τὴν πνευματικὴν του ἐξουσίαν τὴν ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν. Οὗτος δ' ὁ πάπας ἐπωφεληθεὶς ἐκ τῶν μετὰ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Φωτίου καὶ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ἰγνατίου ἐρίδων κίνομησας κατάλληλον τὴν περίστασιν νὰ κατορθώσῃ τοὺς κυριαρχικοὺς σκοποὺς του, συγκαλεῖ αἴφνης ἐν Ῥώμῃ σύνοδον καὶ δι' αὐτῆς καθαιρεῖ καὶ ἀφορίζει τὸν Φώτιον, ἀνακηρύττει δὲ πατριάρχην τὸν Ἰγνατίον (863). Καὶ ὡς νὰ μὴ ἤρουν πάντα ταῦτα, ἐν ᾧ ὁ Φώτιος ἐνήργει νὰ διαδώσῃ καθ' ὅλην τὴν Βουλγαρίαν τὸν χριστιανισμόν, τὸν ὅποιον πρὸ τινῶν ἐτῶν εἶχον εἰσαγάγῃ εἰς τὴν χώραν ταύτην οἱ Ἕλληνες μοναχοὶ Μεθόδιος καὶ Κύριλλος, ὁ πάπας ἀπέστειλεν εἰς Βουλγαρίαν Ἰταλοὺς κληρικοὺς καὶ προσεπάθει δι' αὐτῶν

ν' ἀφαιρέση τὴν ἐπὶ τῶν Βουλγάρων πνευματικὴν ἀξίαν τοῦ πατριάρχου. Τότε λοιπὸν ὁ Φώτιος θέλων νὰ τιμωρήσῃ τὸν πάπαν καὶ διασώσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ ἀξιοπρέπειαν τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας συνεκάλεσεν ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδον, εἰς τὴν ὁποίαν κατήγγειλε καὶ τὸν πάπαν καὶ τὴν δυτικὴν ἐκκλησίαν. Καὶ τὸν μὲν πάπαν κατήγγειλεν, ὅτι ἐπενέβαινεν εἰς τὰ πράγματα τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας ἀυθαίρετως καὶ ἄνευ δικαιώματος, τὴν δὲ δυτικὴν ἐκκλησίαν ὅτι ἦτο αἰρετικὴ, διότι εἰσῆγε νεωτερισμοὺς καὶ ἰδίως διότι εἶχε προσθέσῃ εἰς τὸ σύμβολον τῆς πίστεως, ὅτι τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐκπορεύεται καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ σύνοδος αὕτη ἀποδίδουσα τὰ ἴσα εἰς τὸν πάπαν ἀφώρισεν αὐτὸν καὶ κατεδίκασε τοὺς νεωτερισμοὺς τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας, καὶ σχέσεις τῶν δύο ἐκκλησιῶν ἤρχισαν ἔκτοτε νὰ διακόπτονται.

Τοιοτοτρόπως λοιπὸν ἐπὶ Φωτίου ἤρχισε τὸ σχίσμα τῶν δύο ἐκκλησιῶν, τὸ ὁποῖον συνετελέσθη ἐν ἔτει 1054 ἐπὶ πατριάρχου Μιχαὴλ Κηρουλαρίου, ὅστις ὄχι μόνον ἔκλεισε τὰς ἐν τῷ βυζαντιακῷ κράτει λατινικὰς ἐκκλησίας καὶ μονὰς, ἀλλὰ καὶ διὰ συνόδου ἀφώρισε τὴν ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν. Ἐκτοτε ἐπίσημοι σχέσεις μεταξὺ τῶν δύο ἐκκλησιῶν δὲν συνήφθησαν· πᾶσαι δὲ αἱ ἀπόπειραι, αἱ ὁποῖαι ἐγένοντο ὑπὸ τῶν αὐτοκρατόρων πρὸς ἔνωσιν τῶν δύο ἐκκλησιῶν, ἐμταϊώθησαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

ΑΠΟ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΤΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΟΣ
ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΑΛΩΣΕΩΣ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ
ΥΠΟ ΤΩΝ ΛΑΤΙΝΩΝ

§ 67. Βασίλειος Α' ὁ Μακεδὼν καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ.

Ἐν ἔτει 867 αὐτοκράτωρ τοῦ βυζαντιανοῦ κράτους ἐγένετο ὁ Βασίλειος Α' ὁ Μακεδὼν, ὅστις εἶναι ὁ πρῶτος γνήσιος Ἕλληνας αὐτοκράτωρ. Κατῶρθωσε δ' ὁ Βασίλειος ν' ἀνέλθῃ ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἀφ' οὗ ἐδολοφόνησε τὸν μέθυσον αὐτοκράτορα Μιχαὴλ τὸν Γ',

υιὸν τοῦ Θεοφίλου καὶ τῆς Θεοδώρας. Ἀλλά, ἂν καὶ ἀνέβη ἐπὶ τοῦ θρόνου διὰ κακουργίας, ἐκυβέρνην τοσοῦτο συνετῶς, ὥστε θεωρεῖται εὐεργέτης τῆς αὐτοκρατορίας. Ἐτακτοποίησε δηλαδὴ τὰ οἰκονομικὰ τοῦ κράτους· ἀνέπτυξε τὰς ναυτικὰς καὶ πεζικὰς δυνάμεις· κατετρόπωσε τοὺς Ἄραβας ἐν Σικελίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ· ἐνήργησε νὰ δεχθῶσι τὸν χριστιανισμὸν οἱ Λάκωνες, οἱ ὁποῖοι μόνου ἐκ τῶν Ἑλλήνων εἶχον διατηρήσῃ ἕως τότε τὴν εἰδωλολατρείαν· ἀνήγειρε ναοὺς, νοσοκομεῖα, γηροκομεῖα, πτωχοκομεῖα καὶ ξενῶνας καὶ ἐν γένει διέπραξε πολλὰ καὶ κτλ ἔργα. Πρῶτος δ' αὐτὸς ὤρισε νὰ γράφονται πάντα τὰ δημόσια ἔγγραφα ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἀντὶ τῆς λατινικῆς, εἰς ἣν ἐγράφοντο, καὶ διέταξε τὴν ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ συλλογὴν νόμων.

Τὸν Βασίλειον ἀποθνήσκοντα (τῷ 886) διεδέχθη ὁ υἱὸς του Λέων ὁ σ'. Ὁ νέος οὗτος αὐτοκράτωρ ἦτο μὲν πολὺ πεπαιδευμένος καὶ ἔνεκα τῆς παιδείας του ἐπωνομάσθη σοφός, ἀλλὰ δὲν εἶχε τὴν δραστηριότητα καὶ τὴν ἰκανότητα τοῦ πατρὸς του. Διὰ τοῦτο ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ καὶ οἱ Βούλγαροι καὶ οἱ Ἄραβες καὶ οἱ Ῥῶσοι ἐπεχείρησαν διαφόρους κατὰ τοῦ βυζαντιακοῦ κράτους ἐπιδρομὰς. Τοῦτον δὲ ἀποθνήσκοντα (τῷ 912) διεδέχθη ὁ υἱὸς του Κωνσταντῖνος ὁ Ζ', ὅστις ἐπωνομάσθη Πορφυρογέννητος, διότι ἐγεννήθη ἐν πορφύραις, ἤτοι ὅτε ἐβασίλευεν ὁ πατὴρ του. Ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος ἐδαπάνησεν τὸν καιρὸν του εἰς ἀναγνώσεις, μουσουργίας καὶ ζωγραφίας καὶ ἐγκατέλιπε τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους εἰς τὸν πένθερόν του Ῥωμανὸν τὸν Α', τὸν ἐπονομασθέντα Λεκαπηνόν, τὸν ὁποῖον προσέλαβεν ὡς συμβασιλέα. Οὗτος δὲ ὁ Ῥωμανὸς ἀνεδείχθη εἰς ἐκ τῶν ἀρίστων αὐτοκρατόρων, διότι καὶ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Βουλγάρων καὶ ἄλλων βαρβάρων λαῶν περιώρισε καὶ τοὺς Ῥώσους καὶ Ἄραβας κατενίκησε καὶ πολλὰς πόλεις τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης, τὰς ὁποίας εἶχον καταστρέψῃ οἱ Βούλγαροι, ἀνφοδόμησεν. Τέλος δὲ ὁ Ῥωμανὸς ὁ Α' μετὰ βασιλείαν 26 ἐτῶν καθρέθη τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἀξιώματος. Τοιοῦτοτρόπως δ' ἔμεινε μονάρχης ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος, ὅστις ἐβασίλευσε μέχρι τέλους τῆς ζωῆς του (959). Ἐπὶ τῆς βασιλείας τούτου ἡ αὐτοκράτειρα τῆς Ῥωσίας Ὀλγα, χήρα τοῦ Ἰγῶρ, ἐλθοῦσα εἰς

Κωνσταντινούπολιν έβαπτίσθη και ώνομάσθη Έλένη. Έκτοτε ήρχισε να διαδίδηται ζωηρότατα ό χριστιανισμός έν Ρωσία.

Μετά τόν Κωνσταντίνον τόν Ζ' έγέμετο αυτοκράτωρ ό υίός του Ρωμανός ό Β', όστις έβασίλευσε τέσσαρα έτη (959—963). Ό νέος ούτος αυτοκράτωρ είχε μέν σωμα άθλητικόν και νοημοσύνη πολλήν, αλλά δέν έδιδε μεγάλην προσοχήν εις τήν κυβέρνησιν του κράτους. Έν τούτοις, άν και ήτο τοιοϋτος, τά πράγματα επί τής βασιλείας αυτού διεξήχθησαν άριστα, διότι πάντοτε ούτος είχε τήν ευφυΐαν ν' αναθέτη αυτήν εις άνδρας ικανούς, εκ τών όποιών εξοχώτατος υπήρξεν ό στρατηγός Νικηφόρος Φωκάς.

§ 68. Νικηφόρος Φωκάς.

Ό Νικηφόρος Φωκάς έγγενήθη έν έτει 912 εκ γονέων έπιφανών. Ήτο συνετός και άνδρείος και διά τά προτερήματά του ταϋτα διωρίσθη υπό του αυτοκράτορος Κωνσταντίνου του Πορφυρογεννήτου στρατηγός και εξηκολούθει να είναι τοιοϋτος και επί Ρωμανού του Β'. Πρώτη εκ τών μεγάλων πράξεων αυτού είναι ή εις Κρήτην έκστρατεία του. Τήν έλληνικωτάτην δηλαδή ταϋτην νήσον κατείχον από του έτους 823 οι Άραβες. Κατά τών Άράβων δέ τούτων έπελθών ό Νικηφόρος μετά πολυαριθμου στόλου και στρατού κατετρόπωσεν αυτούς και έγέμετο κύριος τής νήσου. Μετά δέ τό κατόρθωμα τούτο διέδωκε τόν χριστιανισμόν εις τούς έν τή νήσφ μωαμεθανούς και επανήλθε θριαμβευτικώς εις Κωνσταντινούπολιν μετά πολλών αιχμακλώτων (τῷ 961). Ολίγον δέ μετά ταϋτα εξεστράτευσεν μετά 200 000 άνδρων κητά τών έν Άσία Άράβων και εκυρίευσεν εξήκοντα φρούρια αυτών, επανεληθών δ' εις Κωνσταντινούπολιν έτέλεσε δεύτερον θρίαμβον. Τέλος μετά τόν θάνατον του αυτοκράτορος Ρωμανού του Β' άνηγορεύθη ό Νικηφόρος αυτοκράτωρ του βυζαντιακού κράτους συζευχθείς τήν χήραν του Ρωμανού Θεοφανώ (τῷ 963). Γενόμενος δ' αυτοκράτωρ ό ένδοξος ούτος άνήρ εξηκολούθησεν τόν κητά τών Άράβων πόλεμον και κατόρθωσε ν' αποσπάση άπ' αυτών τήν αξιόλογον πόλιν τής Κιλικίας Ταρσόν, τήν Κύπρον και πολλές πόλεις τής Συρίας, έν αις και τήν περιφήμον Άντιόχειαν. Έξ

ἄλλων δὲ τῶν ἐκστρατειῶν του ἐκόμισεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀμυθῆτους θησαυρούς, διὰ τῶν ὁποίων ἐπλήρωσε τὸ δημόσιον ταμεῖον.

Ἄλλά, ἐν ᾧ τοιοῦτος ἦτο ὁ Νικηφόρος καὶ ὡς μόνην ἐπιθυμίαν εἶχε νὰ ταπεινώσῃ ὀλοσχερῶς τοὺς ἐξωτερικοὺς ἐχθροὺς καὶ νὰ καταστήσῃ τὸ κράτος του εὐτυχές, ἐδολοφονήθη ὑπὸ τοῦ ἀνεψιοῦ του Ἰωάννου τοῦ Τσιμισκῆ (μικροσώμου) καὶ ἄλλων συνωμοτῶν κατὰ προτροπὴν τῆς βδελυρᾶς Θεοφανοῦς (τῷ 969).

Πρὸς τὸν Νικηφόρον ὀφείλομεν οἱ Ἕλληνας εὐγνωμοσύνην, διότι ἀνέκτησεν ἀπὸ τῶν μωαμεθανῶν τὴν Κρήτην, τὴν Κύπρον καὶ τὴν μεσημβρινοδυτικὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ τοιουτοτρόπως διέσωσε τὸν ἐν ταῖς χώραις ταύταις ἐλληνισμόν.

§ 69. Ἰωάννης Τσιμισκῆς.

Μετὰ τὸν Νικηφόρον Φωκῆν ἐγένετο αὐτοκράτωρ ὁ Ἰωάννης ὁ Τσιμισκῆς, ὅστις καὶ ἐξώρισε τὴν Θεοφανῶ. Ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος, ἂν καὶ ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ θρόνου διὰ κκυργίας, ἀνεδείχθη ἐπιφανέστατος κατὰ τοὺς ἀγῶνας, οὓς διεξήγαγε κατὰ τῶν ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν. Καὶ πρῶτον μὲν διὰ τοῦ στρατηγοῦ του Βάρδα τοῦ Σκληροῦ κατετρόπωσε τοὺς Ῥώτους εἰς τὰ μεταξὺ Θράκης καὶ Βουλγαρίας σύνορα· ἔπειτα δὲ ὁ ἴδιος ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Βουλγάρων καὶ κατανικήσας αὐτοὺς κατέστησε τὴν Βουλγαρίαν ἐπαρχίαν τοῦ κράτους του. Μετὰ ταῦτα εἰσβαλὼν εἰς τὴν Ἀσίαν ἐκυρίευσεν τὴν ὑπὸ μωαμεθανῶν κατεχομένην Ἀμίδαν (τὸ σημερινὸν Διαβερκίρ) καὶ κατέστησε φόρου ὑποτελεῆ τὸν καλίφην τοῦ Βαγδατίου. Ἀφ' οὗ δὲ κτώρθωσεν ταῦτα, ἐπανῆλθε θριαμβευτικῶς εἰς Κωνσταντινούπολιν φέρων ἄπειρα λάφυρα. Ἄλλὰ δὲν παρήλθε πολὺς χρόνος, ὅποτε πάλιν ἠναγκάσθη νὰ ἐκστρατεύσῃ εἰς Ἀσίαν κατὰ τοῦ καλίφου τοῦ Βαγδατίου, διότι ὁ καλίφης οὗτος εἶχεν ἀνατρέψῃ τὰς συνθήκας. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην εἰσβαλὼν εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Ἀράβων κατεχομένην Συρίαν ἐκυρίευσεν πολλὰς πόλεις, ἐν αἷς καὶ τὴν Ἱεράπολιν. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ εὔρε τὰ σαναδάλια τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὰ ὁποῖα καὶ ἀπέστειλεν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Μετὰ δὲ ταῦτα,

ἀφ' οὗ διήλθε τὸ ὄρος Λίβνον καὶ ἀνέκτησε πολλὰς πόλεις, ἐν αἷς καὶ τὴν Βηρυτόν, ἐπέστρεψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα μετ' ὀλίγον ἀπέθανε δηλητηριασθεὶς ὑπὸ τινος αὐλικοῦ (τῷ 976).

§ 70. Βασιλεὺς Β' ὁ Βουλγαροκτόνος.

Τὸν Ἰωάννην Τσιμισκὴν ἀποθανόντα διεδέχθη Βασίλειος ὁ Β', ὅστις ἦτο υἱὸς Ῥωμανοῦ τοῦ Β' καὶ τῆς Θεοφανοῦς, τὴν ὁποίαν ἀνεκάλεσεν ἐκ τῆς ἐξορίας, τρισέγγονος δὲ Βασιλείου τοῦ Μακεδό-
 νος· ἀνῆλθε δ' ὁ Βασίλειος ἐπὶ τοῦ θρόνου εἰκοσαετῆς τὴν ἡλικίαν (τῷ 976), ἔχων συνάρχοντα τὸν ἀδελφόν του Κωνσταντῖνον. Ὁ αὐτοκράτωρ Βασίλειος εὐθύς ἐξ ἀρχῆς παρέσχε δείγματα τῆς δρα-
 στηριότητός του, διότι πρῶτον μὲν κατέβαλε τὸν κατ' αὐτοῦ στα-
 σιάσαντα στρατάρχην Βέρδαν τὸν Σκληρόν, ἔπειτα δὲ ἐξεστράτευσεν
 κατὰ τῶν Βουλγάρων, οἵτινες ἐπικρατήσαντες καὶ ἀναγορεύσαν-
 τες βασιλέα τὸν Σαμουήλ εἶχον καθυποτάξῃ τὴν Μακεδονίαν, Ἀλ-
 θυνίαν, Ἡπειρον καὶ Θεσσαλίαν καὶ ἐπέτρεχον λεηλατοῦντες μέχρις
 αὐτῆς τῆς Πελοποννήσου. Καὶ ναὶ μὲν κατὰ τὴν πρώτην ταύτην
 ἐκστρατείαν του οὐδὲν κατώρθωσε, διότι παρὰ τὴν Τριδιτίσαν τὴν
 κειμένην πλησίον τῆς Σαρδικῆς (τῆς σημερινῆς Σόφιας), ἐνίκηθη
 ὑπὸ τῶν Βουλγάρων (τῷ 981), ἐν τούτοις οὐδόλως ἀπεθαρρύνθη
 ἀλλ' ἐπιστρέψας εἰς Κωνσταντινούπολιν ἤρχισε νὰ παρασκευάζῃ
 στρατεύματα διὰ νέον κατὰ τῶν Βουλγάρων ἐκστρατείαν. Ἀλλά,
 ἐν ᾧ παρεσκευάζετο, μανθάνει αἴφνης ὅτι ὁ Σαμουήλ μετ' ἱκανοῦ
 στρατοῦ εἶχεν εἰσβάλλῃ εἰς Πελοπόννησον καὶ ἐλεηλάτει αὐτήν.
 Κατεσπευσμένως λοιπὸν ἀπέστειλε κατὰ τῶν Βουλγάρων ἐκείνων
 τὸν περίφημον στρατηγὸν Νικηφόρον Οὐρανὸν μετ' ἱκανῆς δυνάμεως,
 αὐτὸς δ' ἐξηκολούθει νὰ παρασκευάζῃ νέα στρατεύματα. Εἰσβαλὼν
 δ' ὁ Νικηφόρος εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ φθάσας εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην
 τοῦ Σπερχειοῦ ποταμοῦ βλέπει περὶ ὄξωσιν ἐν τῇ δεξιᾷ ὄχθῃ παρα-
 τεταγμένους τοὺς ὑπὸ τὸν Σαμουήλ Βουλγάρους. Ἀλλ' ὁ ποταμὸς
 κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην εἶχε πλημμυρῆσιν ἕνεκα ῥαγδαιοτάτων
 βροχῶν· διὰ τοῦτο οὔτε τὸ ἐν οὔτε τὸ ἄλλο στρατεύμα ἠδύνατο νὰ
 διέλθῃ τὸν ποταμόν. Ὡστε, ἐπειδὴ πᾶσα συμπλοκὴ κατὰ τὴν ἡμέ-

ραν εκείνην ἦτο ἀδύνατος, ἡσύχαζον καὶ τὰ δύο στρατεύματα. Περὶ τὸ μεσονύκτιον ὅμως, ἐν ᾧ οἱ Βούλγαροι ἐκοιμῶντο ἀμέριμνοι, ὁ Νικηφόρος ἀνακαλύπτει πόρον τινά, τὸν ὅποιον ὁ στρατός του ἠδύνατο νὰ διαβῆ. Διὰ τοῦ πόρου λοιπὸν ἐκείνου διαβαίνει μετὰ τοῦ στρατοῦ του καὶ ἐπιπεσὼν κατὰ τῶν κοιμημένων Βουλγάρων κατασφάζει πάντας σχεδόν· μόλις δὲ ἠδυνήθησαν νὰ σωθῶσιν ὁ Σαμουήλ καὶ ὁ υἱός του Ῥωμανός, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἦσαν βαρῶς πληγωμένοι.

Μετὰ ταῦτα ὁ Βασίλειος, ἐπειδὴ ἐπεθύμει ν' ἀπαλλαγῆ διὰ πάντος ἀπὸ τῶν Βουλγαρικῶν ἐπιδρομῶν, ἐπεχείρησε τακτικὴν κατὰ τῶν Βουλγάρων ἐπίθεσιν καὶ κατὰ μὲν τὸ ἔτος 1014 κατετρόπωσεν αὐτοὺς εἰς τὰ πρόθυρα τῆς Βουλγαρίας, κατὰ δὲ τὸ ἔτος 1018 κατέ-

Βασίλειος ὁ Βουλγαροκτόνος.

βαλεν αὐτοὺς ὀλοτελῶς. Τοιοῦτοτρόπως μετὰ μακρὸν καὶ αἱματηρὸν ἀγῶνα ἀπεπεράτωσε τὸν βουλγαρικὸν πόλεμον καὶ κατέστησε τὴν Βουλγαρίαν ἐπαρχίαν τοῦ κράτους του. Μετὰ τὴν τελευταίαν δὲ ταύτην νίκην τοῦ ἐπιστρέφωσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν διήλθε διὰ τῶν Ἀθηνῶν καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸν Παρθενῶνα, τὸν ὅποιον οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον διασκευάσῃ εἰς ναὸν τῆς Θεοτόκου, ἐστόλισεν αὐτὸν διὰ πολυτελῶν δώρων. Ὅτε ἔφθασεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐτέλεσε μέγαν θρίαμβον, κατὰ τὸν ὅποιον καὶ ἐπωνομάσθη ὑπὸ τοῦ λαοῦ Βουλγαροκτόνος. Ἄλλ' ὁ Βασίλειος εἶναι θαυμαστός, ὄχι μόνον διότι κατεπολέμησε τοὺς Βουλγάρους, ἀλλὰ καὶ διότι καθ' ὃν χρόνον ἐπολέμει πρὸς αὐτοὺς διεξῆγε συγχρόνως καὶ ἄλλους πολέμους πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας καὶ τοὺς Ἀραβας. Ἐν γένει δὲ ἡ βασιλεία του ὑπῆρξε λαμπροτάτη καὶ ἐνδοξοτάτη καὶ μεγάλως ἐδοξάσθη. Ἀπέθανε δ' ὁ ἐνδοξος οὗτος αὐτοκράτωρ τῷ 1025 ἐν ἡλικίᾳ 69 ἐτῶν.

§ 71. Δυναστεία τῶν Κομνηνῶν.—Σταυροφορίες.

Ἐκ τῶν μετὰ τὸν Βασίλειον τὸν Βουλγαροκτόνον αὐτοκράτορων τῆς ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας ἄξιος λόγου εἶναι ὁ θεμελιωτῆς τῆς δυναστείας τῶν Κομνηνῶν Ἰσαάκιος ὁ Κομνηνός, ὅστις ἀνήλθεν ἐπὶ τοῦ θρόνου ἐν ἔτει 1057. Οὗτος ἐτακτοποίησε τὰ οἰκονομικὰ τοῦ κράτους καὶ ἐξησφάλισεν αὐτὸ τῶν ἐξωτερικῶν ἐπιδρομῶν. Μετὰ διετῆ δὲ βσιλείᾳ, ἐπειδὴ ἠσθένησε, παρεχώρησε τὸν θρόνον εἰς τὸν φίλον του Κωνσταντῖνον Δούκην καὶ ἀπεσύρθη εἰς μοναστήριον, ἔνθα μετὰ δύο ἔτη ἀπέθανεν.

Μετὰ μικρὸν διάλειμμα τῆς δυναστείας τῶν Κομνηνῶν, κατὰ τὸ ὅποιον ξένοι τοῦ οἴκου τῶν Κομνηνῶν ἐβασίλευσαν, κατέλαβεν ἐν ἔτει 1081 τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον Ἀλέξιος Α΄ ὁ Κομνηνός, ὅστις ἀνεδείχθη εἰς ἓκ τῶν ἀριστῶν αὐτοκράτορων τοῦ βυζαντιτικοῦ κράτους. Ὁ ἀνὴρ οὗτος κατ' ἀρχὰς ὤρμησε κατὰ τῶν φοβερῶν τοῦ κράτους του ἑχθρῶν, τῶν Νορμάνων. Ἦσαν δὲ οἱ Νορμάνοι οὗτοι πειραταί, οἱ ὅποιοι ἐκ τῆς βορείου Εὐρώπης ὀρμήσαντες εἶχον πρὸ πολλοῦ καταλάβῃ τὴν ἄνω Ἰταλίαν. Ἐπὶ τῆς βασιλείας δὲ τοῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ εἶχον ἐπέλθῃ οὗτοι κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ πρῶτον μὲν ἐγένοντο κύριοι τῆς Κερκύρας, ἔπειτα δὲ ἤρχισαν νὰ καταλαμβάνωσι πόλεις ἐν Ἠπείρῳ καὶ Θεσσαλίᾳ. Πρὸς τοὺς Νορμάνους λοιπὸν τούτους ὁ Ἀλέξιος διεξήγαγε μακρὸν ἀγῶνα καὶ ἐπὶ τέλους κατώρθη ν' ἀπαλλαγῆ ἀπ' αὐτῶν καὶ νὰ καταλάβῃ τὰς ὑπ' αὐτῶν κατακτηθείσας ἑλληνικὰς χώρας. Ἀφ' οὗ δ' ἀπῆλ- λάγη τῶν ἐχθρῶν τούτων, πρῶτον μὲν διὰ τοῦ στρατηγοῦ του Δούκα ἀπέκρουσε τοὺς ἐν Ἀσίᾳ ἀναφανέντας φοβεροὺς ἐχθροὺς Τούρκους Σελδζουκίδας, οἵτινες ἐλεηλάτουν τὰς ἐν Ἀσίᾳ ἑλλη- κὰς χώρας, ἔπειτα δὲ αὐτοπροσώπως ἐξεστράτευσεν κατὰ τῶν Σκυ- θῶν, οἱ ὅποιοι ἐλεηλάτουν τὰς βορείους χώρας του καὶ κατετρόπω- σεν αὐτούς. Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος τούτου συνέβη ἡ πρώτη ἐκ τῶν ἐπτὰ γενομένων σταυροφοριῶν. Λέγονται δὲ σταυροφορίαί αἱ ἐκστρατεῖαι ἐκεῖναι, τὰς ὁποίας ἐπεχείρησαν οἱ χριστιανοὶ τῆς δυ- τικῆς Εὐρώπης, διὰ ν' ἀπελευθερώσωσι τοὺς ἁγίους τόπους, τοὺς ὁποίους κτεῖχον οἱ μωαμεθνοί· ἐκλήθησαν δὲ αἱ ἐκστρατεῖαι αὗται οὕτω, διότι οἱ ἀναλαβόντες αὐτὰς ἐκαλοῦντο σταυροφόροι ἐκ τοῦ ἐρυθροῦ σταυροῦ, τὸν ὅποιον ἔφερον ὡς σημεῖον ἐπὶ τοῦ στήθους. Οὗτοι δὲ οἱ σταυροφόροι τῆς πρώτης σταυροφορίας ἐπελθόντες κατὰ τῶν μωαμεθνῶν ἀπηλευθέρωσαν τὴν Ἱερουσαλήμ (1099) καὶ ἱδρυσαν τὸ φραγκικὸν βασίλειον τῆς Ἱερουσαλήμ καὶ τὰς ἡγεμονίας τῆς Ἀντιοχείας, Ἐδέσσης καὶ Τριπόλεως. Ἀλλὰ, ἐν

ὃ εἶχον ὑποσχεθῆ εἰς τὸν Ἀλέξιον νὰ παραδώσωσιν εἰς αὐτὸν τὴν Ἀντιόχειαν καὶ ἀπάσας τὰς χώρας τοῦ βυζαντιακοῦ κράτους, τὰς ὁποίας ἤθελον ἀποσπάσῃ ἀπὸ τῶν μωαμεθανῶν, ὄχι μόνον δὲν ἐτήρησαν τὴν ὑπόσχεσιν των, ἀλλὰ καὶ ἤρχισαν νὰ κατακτῶσι χώρας τοῦ βυζαντιακοῦ κράτους. Ἐνεκα τούτου λοιπὸν ὁ Ἀλέξιος ἐπῆλθε κατὰ τοῦ Φράγκου ἡγεμόνος τῆς Ἀντιοχείας καὶ μετὰ μικρὸν ἀγῶνα ἠνάγκασεν αὐτὸν καὶ τὴν βυζαντιακὴν κυριαρχίαν ν' ἀναγνωρίσῃ καὶ πόλεις τινὰς τῆς Συρίας εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς νὰ παραδώσῃ. Τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν ὁ Ἀλέξιος, ἂν καὶ ἐκυβέρνηα εἰς τόσον κακὰς περιστάσεις, κατῴρθωσε διὰ τῆς φρονήσεώς του καὶ τῆς στρατιωτικῆς του ἰκανότητος νὰ περισώσῃ τὸ κράτος του. Εἶναι δὲ θαυμαστός ὁ Ἀλέξιος, διότι δὲν ἦτο μόνον ἀνὴρ τοῦ ξίφους, ἀλλὰ καὶ προστάτης τῶν γραμμάτων. Ἀπέθανε δὲ ὁ ἔνδοξος οὗτος ἀνὴρ μετὰ βασιλείαν 37 ἐτῶν (1081—1118). Τὸν βίον καὶ τὰ κατορθώματα αὐτοῦ ἐξιστόρησεν ἡ εὐφυὴς θυγατὴρ του Ἄννα ἢ Κομνηνὴ ἐν τῷ συγγράμματί της, τὸ ὁποῖον ἐπιγράφεται «Ἀλεξιάς».

Μετὰ τὸν θάνατον Ἀλεξίου τοῦ Α' αὐτοκράτωρ ἐγένετο ὁ τοῦ Ἀλεξίου υἱὸς Ἰωάννης ὁ Β', ὅστις διὰ τὰς πολλὰς ἀρετάς του ὠνομάσθη Καλοῖωάννης. Οὗτος κατετρόπωσε τοὺς Σελδζουκίδας Τούρκους καὶ ἀφῆρσεν ἀπ' αὐτῶν πρῶτον μὲν τὴν Σφζόπολιν, ἔπειτα δὲ τὴν Ἀρμενίαν· προσέτι δὲ ἀπέκρουσε καὶ τοὺς Οὐγγρους, οἵτινες εἶχον φθάσῃ μέχρι Βελιγραδίου. Ἀπέθανε δὲ ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος βασιλεύσας 25 ἔτη (1118—1143).

Τὸν Ἰωάννην τὸν Κομνηνὸν διεδέχθη ὁ γιγαντώδης τὸ ἀνάστημα υἱὸς του Μανουὴλ ὁ Κομνηνός, ὅστις ὑπῆρξε ῥωμαλεώτατος καὶ ἡρωικώτατος. Ὁ ἀνὴρ οὗτος ἐθεώρει τὸν πόλεμον ὡς μόνην εὐχάριστον ἐνασχόλησιν του. Καὶ πρῶτον μὲν κατεπολέμησε τὸν Φράγκον ἡγεμόνα τῆς Ἀντιοχείας καὶ ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ προσέλθῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν, διὰ νὰ ὀρκισθῆ πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν εἰς τὸν βυζαντιακὸν θρόνον· μετὰ δὲ ταῦτα ἐξεστράτευσεν κατὰ τῶν Τούρκων Σελδζουκιδῶν καὶ ἠνάγκασεν αὐτοὺς νὰ παραδώσωσι πρὸς αὐτὸν τὰ ἐν Κιλικίᾳ καὶ Παμφυλίᾳ φρούρια, τὰ ὅποια πρό τινας χρόνους εἶχον κυριεύσῃ, ἔπειτα δὲ ἐπετέθη κατὰ τῶν Νορμαννῶν, οἵτινες εἶχον κυριεύσῃ τὴν Κέρκυραν καὶ ἐλεηλάτουν διαφόρους πόλεις τῆς Ἑλλάδος. Ἀφ' οὗ δὲ ἀνέκτισε τὴν Κέρκυραν, ἀφῆκε τοὺς στρατηγούς του νὰ ἐξακολουθήσωσι τὸν καιρὸν τῶν Νορμαννῶν ἀγῶνα, αὐτὸς δὲ διεξήγαγε διαφόρους ἄλλους ἐπιτυχεῖς πολέμους. Καὶ πρῶτον μὲν κατεπολέμησε τοὺς Σέρβους, Δαλμάτας καὶ ἄλλους γείτονας λαούς, ἔπειτα δὲ ὤρμησεν εἰς Ἀσίαν καὶ ἐπιτεθεὶς κατὰ τῶν Τούρκων Σελδζουκιδῶν ἠνάγκασεν αὐτοὺς ν' ἀποδώσωσιν

εις αὐτὸν τὰς περὶ τὸν Πόντον καὶ Καππαδοκίαν πόλεις, τὰς ὁποίας ἐσχάτως εἶχον οὗτοι καταλάβη. Τέλος δὲ μετὰ τὴν ἀνάκτησιν τῶν πόλεων τούτων ἐπετέθη κατὰ τῶν Ἀρμενίων καὶ ἀφῆρεσεν ἀπ' αὐτῶν τὴν Κιλικίαν· μετὰ δὲ ταῦτα διεξήγαγε μακροῦς ἀγῶνας καὶ πάλιν κατὰ τῶν Σελδζουκιδῶν Τούρκων, ἀλλ' ἐν τινὶ κατ' αὐτῶν ἐκστρατεία περιέπεσεν εἰς φοβεράν ἐνέδραν καὶ ὄχι μόνον ἐνικήθη, ἀλλὰ καὶ ἐπληγώθη (1176). Μετὰ τὴν ἤτταν δὲ ταύτην ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα μετὰ τέσσαρα ἔτη ἀπέθανε, βασιλεύσας 37 ἔτη (1143—1180).

Τὸν Μανουὴλ τὸν Κομνηνὸν διεδέχθη ὁ ἀνήλικος υἱὸς τοῦ Ἀλέξιοι Β' ὁ Κομνηνὸς ὑπὸ τὴν ἐπιτροπείαν τῆς ἀσυνέτου μητρὸς τοῦ Μακρίας. Ἐκ τῆς ἀνηλικιότητος δ' αὐτοῦ ἐπωφελοῦμενος ὁ αἰμοβόρος τοῦ Μανουὴλ ἐξάδελφος Ἀνδρόνικος ὁ Κομνηνὸς εἰσέβαλε μετὰ πολυαριθμοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ κατασφάξας τὸν ἀνήλικον αὐτοκράτορα κατέλαβε τὸν θρόνον (1183). Ἀλλὰ καὶ ὁ θηριώδης οὗτος Ἀνδρόνικος ὁ Α' δὲν ἐβράδυνε νὰ εὕρῃ κάκιστον τέλος. Μετὰ δύο δηλαδὴ ἔτη διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ συγγενοῦς τῶν Κομνηνῶν Ἰσαακίου Ἀγγέλου ἐστασίασε κατὰ τοῦ Ἀνδρονίκου τούτου ὁ λαὸς καὶ ὄχι μόνον ἐξεθρόνισεν αὐτόν, ἀλλὰ καὶ ἐθανάτωσεν αὐτὸν διὰ τραγικοῦ θανάτου.

§ 72. Ἀλωσίς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων.

Μετὰ τὸν Ἀνδρόνικον τὸν Α' ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θρόνου Ἰσαάκιος ὁ Ἀγγελος. Ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος κατὰ μὲν τὸ πρῶτον ἔτος τῆς δεκαετοῦς βασιλείας του ὑπῆρξεν εὐτυχής, διότι διὰ τοῦ στρατηγοῦ Ἀλεξίου Βρανᾶ κατεπολέμησε τοὺς Νορμαννοὺς καὶ ἀφῆρεσεν ἀπ' αὐτῶν τὴν Θεσσαλονίκην, τὸ Δυρράχιον καὶ τὰς Ἰονίους νήσους· ἀλλ' ἔπειτα εἰς ἀπάσας τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις του ὑπῆρξεν ἀτυχέστατος. Ἔνεκα δὲ τῶν πολλῶν τούτων ἀτυχημάτων του καὶ τῆς τυραννικῆς διαγωγῆς του προκάλεσεν ἐναντίον του τὴν δυσἀρέσκειαν καὶ τὸ μῖσος ἀπάντων. Ἐκ τοῦ μίσους δὲ τούτου ἐπωφεληθεὶς ὁ ἀδελφὸς του Ἀλέξιος ὁ Γ' ἀνηγορεύθη διὰ συνωμοσίας αὐτοκράτωρ, τὸν δὲ Ἰσαάκιον ἐτύφλωσε καὶ ἐφυλάκισεν. Ἀλλὰ, ἐνῶ ἐξῆκ' αὐθιγὲν Ἀλέξιος ὁ Γ' νὰ κυβερνᾷ χειρότερον τοῦ ἀδελφοῦ του, ὁ υἱὸς τοῦ Ἰσαακίου Ἀλέξιος ὁ Δ' μεταβὰς εἰς τὴν Ἐνετίαν ἐζήτησε τὴν συνδρομὴν τῶν Λατίνων, ἧτοι τῶν σταυροφόρων καὶ τῶν Ἐνετῶν, οἱ ὁποῖοι παρεσκευάζον τὴν τετάρτην σταυροφορίαν, καὶ ὑπεσχέθη νὰ δώσῃ εἰς αὐτοὺς

χρήματα πολλά καὶ στρατὸν καὶ νὰ ὑποτάξῃ τὴν ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν εἰς τὸν Πάπαν. Οἱ Λατῖνοι λοιπὸν οὗτοι ἀποδεχθέντες τὰς προτάσεις Ἀλεξίου τοῦ Δ' ἐπῆλθον κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐπολιορκήσαν αὐτήν. Ἔνεκα δὲ τῆς πολιορκίας ἐκείνης ὁ μὲν Ἀλέξιος ὁ Γ' ἔφυγε κρυφίως, ὁ δὲ λαὸς ἀνεβίβασεν ἐπὶ τοῦ θρόνου τὸν Ἰσαάκιον καὶ τὸν υἱὸν τοῦ Ἀλέξιου τὸν Δ'. Ἀφ' οὗ δ' ἐγένοντο ταῦτα, οἱ Λατῖνοι εἰσῆλθον εἰς Κωνσταντινούπολιν ὡς φίλοι καὶ παρέμειναν ἐν αὐτῇ ἐπ' ὀλίγας ἡμέρας· ἔπειτα δὲ ἐξεληθόντες τῆς πόλεως μετέβησαν εἰς τὰ προάστεια αὐτῆς καὶ περιέμενον ἐκεῖ, διὰ νὰ λάβωσι παρὰ τοῦ Ἀλεξίου τὰ ὑποσχεθέντα χρήματα. Ἄλλ' ὁ Ἀλέξιος, ἐπειδὴ δὲν εἶχε νὰ δώσῃ τὰ ὑποσχεθέντα, ἐχρονотρίβει· οἱ δὲ Λατῖνοι ἤρχισαν διὰ τοῦτον ἀπειλῶσι τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἔνεκα λοιπὸν τῶν ἀπειλῶν τούτων ἐγένετο ἐν Κωνσταντινουπόλει στάσις, καθ' ἣν ὁ λαὸς ἀνηγόρευσε αὐτοκράτορα εὐγενῆ τινὰ νέον, Νικόλαον Καναδὸν ὀνομαζόμενον. Ἄλλ' ἀμέσως τότε ὁ γενναῖος καὶ δραστήριος στρατηγὸς Ἀλέξιος Δούκας, ὁ ἐπικαλούμενος Μούρτζουφλος, ὅστις ἦτο συγγενὴς πρὸς τοὺς οἴκους τῶν Κομνηνῶν καὶ τῶν Ἀγγέλων, ἐπωφεληθεὶς ἐκ τῆς περιστάσεως κατέλαβε τὸν θρόνον καὶ τὸν μὲν Καναδὸν ἐφυλάκισε, τὸν δὲ Ἀλέξιον Δ' ἐστραγγάλισε· μόνον δὲ τὸν γέροντα Ἰσαάκιον δὲν προέλαβε νὰ κακοποιήσῃ, διότι οὗτος μαθὼν τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀμέσως ἐκ τῆς λύπης του καὶ τοῦ φόβου του ἀπέθανεν. Τέλος δὲ οἱ Λατῖνοι μαθόντες πάντα ταῦτα δὲν ἀφῆκον νὰ παρέλθῃ καιρὸς, ἀλλ' ἐπέπεσον κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ μετὰ τριήμερον πολιορκίαν ἐκυρίευσαν αὐτήν (τῷ 1204).

Τὰ δεινὰ, ὅσα ὑπέστη κατὰ τὴν ἄλωσιν ταύτην ἡ Κωνσταντινούπολις, εἶναι ἀπερίγραπτα. Ὑπὸ τῶν ἀσεβῶν ἐκείνων κατακτητῶν τὰ πάντα κατεστράφησαν. Οἰκίαι καὶ ἀνάκτορα ἐληστεύθησαν· οἱ κάτοικοι, διὰ νὰ μαρτυρήσωσι ποῦ εἶχον κεκρυμμένα τὰ χρήματά των καὶ τὰ πολυτίμα πράγματά των, ἐβασανίσθησαν· οἱ ναοὶ μετεποιήθησαν εἰς στάβλους καὶ ἐν γένει ἐβεβηλώθησαν· τὰ ἱερὰ σκεύη μετεβλήθησαν εἰς ἀγγεῖα μαγειρικῆς· ἡ περίφημος Τράπεζα τοῦ ναοῦ τῆς Ἀγίας σοφίας κατεκερματίσθη· πολλὰ λαμπρὰ τῆς τέχνης ἔργα ἠκρωτηριάσθησαν, πλείστα δὲ κατεστράφησαν ὀλοτελῶς. Τέλος δὲ πᾶν φοβερόν, τὸ ὅποιον ἦτο δυνατόν νὰ διαπραχθῇ ὑπὸ τῶν ἀγρίων κατακτητῶν, διεπράχθη.

